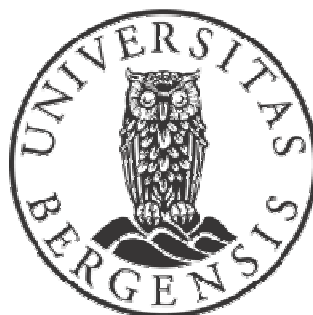

Forholdene for dokumentaren på TV 2

– om mediepolitiske mål og kommersiell allmennkringkasting

Masteroppgave i medievitenskap

Av Karen Sofie Sørensen

Institutt for informasjons- og medievitenskap

Universitetet i Bergen

September 2011

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg forholdene for dokumentaren på den kommersielle allmennkringkasteren TV 2. Oppgaven ser på de mediepolitiske målene med allmennkringkastingen og viser til at dokumentar er en viktig type programinnhold for en kanal som skal utføre et samfunnsoppdrag. Etter å ha produsert dokumentarprogrammer internt under Dokument 2-vignetten helt siden oppstarten i 1992, la TV 2 ned den interne dokumentarredaksjonen i slutten av 2009. Kanalen kjøper fortsatt inn dokumentarfilmer og -serier av uavhengige produsenter, men produsentene er i stor grad avhengige av statlige støtteordninger og egeninnsats for å finansiere produksjonene. I den nye avtalen mellom TV 2 og staten er det ikke spesifisert at kanalen må sende dokumentarprogram, og denne oppgaven ser på om dokumentarsjangeren sin eksistens er utsatt på en kanal som kutter i budsjetter og der eiere krever profitt. Gjennom informantintervjuer belyses og diskuteres dagens forhold for dokumentaren, hvordan den finansieres, og om de mediepolitiske intensjonene er endret de siste årene. Oppgaven ser også på forholdene for den uavhengige dokumentarbransjen og hva slags dokumentarer som blir kjøpt inn av TV 2 – og om en endring i hva slags typer dokumentar som produseres kan ha innvirkning på den reelle funksjonen programmene kan ha i samfunnet.

Forord

Takk til informantene Per Christian Magnus, Tore Buvarp, Nina Økland, Odd Isungset og Vebjørn Hagen som stilte opp for intervju.

Veileder Helge Østbye skal ha en stor takk for oppfølging og gode tilbakemeldinger.

Takk til institutt for informasjons- og medievitenskap, og ansatte og medstudenter som har gitt meg innspill på veien. Også takk til JMK ved Universitetet i Stockholm og IMK ved Universitetet i Århus for relevante fag og engasjerte medstudenter.

Jeg vil også takke Nordiske mediedager for faglig inspirasjon og for å sette meg på sporet av dette temaet, Nordisk Panorama for inspirasjon og erfaring, NFI for informasjon, og dokumentarfilmskapere jeg har snakket med underveis i arbeidet med oppgaven.

En særlig stor takk til mine kolleger i Brak og også til gjengen i BIFF.

Takk til familie og venner! Spesielt dere som har bidratt med korrektur og innspill til oppgaven: Donia Lina, Per Hugo, Henriette, Kristian, Mari, Reier, Thale, Anne, Kari, Hilde Sofie, Ingebjørg og Gudrun.

Karen Sofie Sørensen

Bergen, 1. september 2011

1	INNLEDNING.....	1
1.1	PROBLEMSTILLING	1
1.2	KULTURPOLITIKK.....	3
1.3	MEDIEPOLITIKK	4
1.4	ALLMENNKRINGKASTING.....	5
2	DOKUMENTAR.....	7
2.1	DOKUMENTARSJANGEREN	7
2.2	DOKUMENTAR SOM ALLMENNKRINGKASTING	11
2.3	AVGRENSINGEN	13
2.4	UAVHENGIGE PRODUSENTER AV DOKUMENTARFILM	14
2.5	FINANSIERINGSKILDER FOR DOKUMENTAR	15
3	METODE.....	18
3.1	EKSPERTINTERVJU	19
3.2	DOKUMENTANALYSE	22
4	TV 2 – KONSESJON OG INTENSJON.....	23
4.1	EN ENTREPRISEKANAL	24
4.2	TV 2 – KONSESJON OG DOKUMENTARSATSING	26
5	UTVIKLINGEN FOR DOKUMENTAREN PÅ TV 2	29
5.1	ANTALL DOKUMENTARER	30
5.2	SENDETID OG SEEROPPSLUTNING	35
5.3	ALLMENNKRINGKASTINGSOPPDRAGET.....	36
5.4	DOKUMENTARENS FORM OG FORMÅL.....	37
5.5	INNKJØSPOLITIKK OG UAVHENGIGE PRODUSENTER.....	39
6	DAGENS FORHOLD FOR DOKUMENTAREN – MEDIEPOLITISKE REALITETER ..	41
6.1	TV 2S DOKUMENTARSATSING	41
6.1.1	<i>Økonomi</i>	<i>43</i>
6.1.2	<i>Konsekvenser – nedleggelse av intern redaksjon.....</i>	<i>45</i>
6.2	TV 2 OG UAVHENGIGE PRODUKSJONSSELSKAP	48
6.2.1	<i>Hva koster en dokumentar?.....</i>	<i>49</i>
6.2.2	<i>Idealisme vs. profesjonalitet.....</i>	<i>51</i>
6.2.3	<i>Formen på dokumentaren – innvirkning på funksjon?.....</i>	<i>55</i>
6.3	MEDIEPOLITIKKEN I PRAKSIS.....	57
6.3.1	<i>Krav til dokumentar på TV 2 i avtaleperioden 2011-2015.....</i>	<i>58</i>
6.3.2	<i>Finansieringsforhold.....</i>	<i>61</i>
6.3.3	<i>Alternative løsninger for allmennkringkasting – og finansiering</i>	<i>64</i>
6.3.4	<i>Entreprise-modellen, realiteter</i>	<i>68</i>
7	AVRUNDING: FRAMTIDEN OG OPPSUMMERING.....	70
7.1	ALLMENNKRINGKASTING: KULTURPOLITIKK ELLER NÆRING?	71
7.2	DOKUMENTARENS ROLLE I EN FRAGMENTERT MEDIEHVERDAG	73
7.3	AVSLUTNING	75
8	KILDER.....	78
9	VEDLEGG.....	85
	VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE.....	85
	VEDLEGG 2: OM INFORMANTENE.....	87
	VEDLEGG 3: UTDRAK FRA KONSESJONSAVTALER	88

1 Innledning

Dokumentarprogrammer har vært en del av TV 2s sendeskjema siden oppstarten, både gjennom internt produserte Dokument 2-programmer og gjennom innkjøp av enkeltstående norske dokumentarer og dokumentarserier fra uavhengige produsenter. TV 2 la ned sin interne Dokument 2-redaksjon ved utgangen av 2009 – samme år som den siste konsesjonsperioden gikk ut. Dokumentaren blir sett på som en viktig programtype innen allmennkringkasting, fordi den går i dybden på aktuelle og viktige tema i samfunnet, kan gi nye perspektiver på saker og ofte forsøker å sette dagsorden. Fjernsyn er det viktigste visningsvinduet for dokumentarfilmer, og dokumentarinnehold er en sentral del av programtilbudet til en kanal som skal oppfylle allmennkringkastingsforpliktelser.

Nedleggelsen av den interne redaksjonen vakte derfor bekymring for hvilken retning TV 2 ville ta, og synes som et signal om nedgang i programinnhold som tar et tydelig samfunnsansvar. Kanalen kjøper fremdeles inn dokumentarfilmer og -serier fra uavhengige produsenter, og vil beholde programposten Dokument 2, men da kun med innkjøpte dokumentarer. Kvaliteten på produksjonene kanalen viser er avhengig av at det finnes et profesjonelt og stabilt produksjonsmiljø i Norge. Blant de uavhengige dokumentarfilmskaperne er det en stor grad av idealisme, og et behov for trygge rammevilkår for å sikre kontinuitet og profesjonalitet. Slik markedet er i dag er produksjon av dokumentar avhengig av finansieringskilder utover tv-kanalene, noe som synliggjør behovet for offentlig støtte.

TV 2 inngikk en ny avtale som formidlingspliktig allmennkringkaster fra 2011, men da uten noen spesifiserte krav til dokumentarprogram. Som følge av det kan man stille spørsmål ved hva staten egentlig kan og vil kreve av TV 2 de neste årene, og hva som er de mediepolitiske målene med kommersiell allmennkringkasting. På bakgrunn av de endringene som har skjedd i TV 2 de siste årene, vil denne oppgaven ta for seg forholdene for en ikke-kommersiell programform som dokumentaren på den kommersielle allmennkringkasteren TV 2.

1.1 Problemstilling

Målet med oppgaven er å gi en innsikt i de mediepolitiske intensjonene med kommersiell allmennkringkasting for fjernsyn, med fokus på dokumentarprogrammer på TV 2.

Problemstillingen for oppgaven er: *Hva er de politiske, økonomiske og produksjonsmessige forutsetningene for dokumentarens rolle på TV 2?*

Med utgangspunkt i informantintervju og dokumenter vil jeg i oppgaven både se på endringen i TV 2s dokumentarsatsing og belyse hva som har innvirkning på dagens forhold for dokumentarsjangeren på kanalen.

Fordi fokuset er på rammebetingelsene for dokumentarfilmen gjør jeg ingen analyser av konkrete program. Jeg omtaler dokumentarens potensielle funksjon i samfunnet heller enn programmenes reelle funksjon i møte med seerne, og vil av den grunn heller ikke se på hvordan programmene faktisk blir mottatt. Det er likevel innholdet og kvaliteten i det totale fjernsynstilbudet til publikum som er det sentrale: Enten det gjelder forholdene for den uavhengige dokumentarfilmbransjen eller type og antall dokumentar som sendes på TV 2, er det dokumentarens *funksjon* i samfunnet som er det viktigste i oppgaven.

Jeg vil diskutere de politiske virkemidlene som kan sikre produksjon og visning av dokumentarfilm. Allmennkringkastingskrav til en kommersiell allmennkringkaster, og produksjonsstøtte er viktige faktorer som kan sikre økt dokumentartilbud til publikum, og jeg vil se på hvordan disse mediepolitiske virkemidlene fungerer. De økonomiske forutsetningene dreier seg både om de statlige støtteordningene, men også økonomien og prioriteringer i medieselskapet TV 2. Ettersom all produksjon av dokumentar til kanalen er avhengig av eksterne dokumentarprodusenter, vil de produksjonsmessige forutsetningene for aktørene også være relevante. I oppgaven vil jeg se på hvordan de uavhengige produsentene forholder seg til TV 2, hvordan de finansierer sine produksjoner og hva slags dokumentarer de vil kunne levere til kanalen. Hvordan nedleggelsen av den interne dokumentarredaksjonen påvirker det eksterne miljøet, og hva det har å si for totaltilbudet til publikum vil også drøftes.

Oppgaven diskuterer dokumentarens posisjon og forhold på en kommersiell kanal som er underlagt visse allmennkringkastingsforpliktelser. I et stadig mer konkurranseutsatt marked kan det for kommersielle aktører bli viktigere å nå ut til store seergrupper, enn å levere kostnadskrevenne innhold som kan være viktig for samfunnet. TV 2 må balansere eiernes krav om utbytte med myndighetenes krav til innhold, og jeg vil diskutere om kravet om profitt går på bekostning av dokumentarens kvalitet eller tilstedeværelse i programtilbudet.

En av forutsetningene i dette prosjektet har vært at NRK sin rolle som lisensfinansiert allmennkringkaster består, og at det fra politisk hold fortsatt er behov for allmennkringkasting¹ etter hvert som mediehverdagen digitaliseres. Selv om fjernsynet utfordres av nettbaserte

¹ Kringkasting defineres som samtidig utsendelse av innhold, men etter hvert som den tradisjonelle kringkastingen beveger seg over på nye plattformer blir det gjerne omtalt som "public service media" (Lowe og Bardoel 2007) eller allmenntilgjengelighet (Moe 2008). Likevel vil fokuset ligge på kringkastingen, fordi det er denne modellen det fra et politisk ståsted opereres ut fra.

medietilbud, er kringkastingen i den formen vi kjenner det i dag enda ikke død. Mot slutten av oppgaven vil jeg også kort diskutere hvilken rolle dokumentaren kan ha i et kommersielt programtilbud i et fragmentert medielandskap.

Dokumentarproduksjon kan påvirkes politisk: Både allmennkringkastingskrav og støtteordninger for filmproduksjon er med på å sikre at programformen prioriteres og produseres. Kulturpolitikk, mediepolitikk og allmennkringkasting vil bli gjennomgått i de følgende avsnittene av dette kapittelet.

1.2 Kulturpolitikk

Kulturpolitikk handler om de mål og virkemidler staten har for å sikre et tilbud på områder hvor markedskreftene alene ikke vil bidra i ønsket grad (St.meld. nr. 48 2002-2003:21). Kultur blir sett på som et velferdsgode og handler i stor grad om å støtte opp under en felles nasjonal identitet: ”Ei grunnleggjande legitimering av kulturpolitikken har vore å dyrka fram ein særeigen nasjonal identitet forankra i ein einskapleg felles nasjonalkultur” (St.meld. nr. 48 2002-2003:21).

De kulturpolitiske målsetningene er å sikre yringsfrihet og mediemangfold samt å styrke norsk språk, identitet og kultur. Kulturpolitikken dreier seg i stor grad om å sikre nasjonal produksjon, og et sterkt nasjonalt kulturtilbud. Norge har få innbyggere og tilhører en liten språkgruppe. Fordi markedsgrunnlaget er lite blir statlige inngrep for å sikre kulturtilbudet ansett som særlig viktig. Kulturpolitikk omfatter mediepolitikken, som igjen handler om både kringkastingspolitikk og filmpolitikk. Områdene er dermed overlappende og deler overordnede målsetninger. Medienes rolle i å oppfylle de kulturpolitiske målene ble i 2001 uttrykt slik:

En public service-funksjon forutsetter også at mediene bidrar til å beskytte og styrke norsk språk, identitet og kultur. Selve vår kultur og vår kulturelle utvikling preges i dag i stor grad av massemediene. Dersom vi ikke har massemedier som i vesentlig grad speiler nasjonal kultur og nasjonale særtrekk, er det fare for at disse særtrekkene viskes bort. Den digitale teknologien vil føre til en eksplosjon i tilgangen i medieinnhold som er produsert innenfor en annen språk- og kulturtradisjon enn den norske. Det er viktig at det fremdeles er rom for medieinnhold produsert med grunnlag i norsk kultur og samfunnsforhold. En sterk dagspresse og handlekraftige allmennkringkastere er her viktige forutsetninger (St.meld.nr.57 2000-2001:27).

Her ser man hvordan mediene blir ansett å ha en viktig funksjon i samfunnet, stadig med et fokus på å beskytte samfunnet mot for sterk påvirkning utenfra. Støtte til mediene begrunnes derfor i hovedsak ut fra behovet for å sikre norsk identitet, språk og kultur, gjennom å sikre et mangfold – men også for å sikre at det finnes nasjonale, sterke mediehus som kan produsere innhold av kvalitet. I likhet med de andre områdene innen kulturpolitikken, handler

mediepolitikken om å støtte opp om en produksjon der man ikke tror at kommersielle krefter vil bidra i ønsket grad. Mediepolitikk er altså en del av kulturpolitikken, og det finnes konkrete mediepolitiske virkemidler som skal bidra til å oppfylle de politiske målsetningene.

1.3 Mediepolitikk

Bak mediepolitikken ligger det en tro på at en viss styring av mediene er viktig fordi de har en sentral rolle i samfunnsborgernes liv i et fungerende demokrati. I infrastrukturkravet i grunnlovens paragraf om ytringsfrihet² slås det fast at statlige myndigheter har ansvar for å legge til rette for den offentlige samtalen. Denne paragrafen er blitt brukt som grunnlag for regulering av mediene i Norge – med et ønske om å sørge for et mangfold av medier og ytringer som bygger opp under demokratiet. Mediepolitikken har blitt utført på to måter: Gjennom lovgivning eller regulering og med bruk av økonomisk støtte eller avgift (se blant annet Østbye 1995, Syversten 2004).

I 1983 leverte et offentlig utvalg sin utredning, *Massemedier og mediepolitikk*. Det markerte et steg mot et mer overordnet mediepolitisk felt, og politikkenes mål ble formulert slik:

Samfunnets overordnede mål er å sikre ånds- og ytringsfriheten i bred forstand gjennom en kombinasjon av mangfold og medier med ressurser nok til ikke bare å overleve, men til å gjøre en innsats for å fylle de kvalitative krav til mediesystemet i et demokratisk samfunn (NOU 1983:3, sitert i NOU 2010:14:20).

Siden dette har det vært bred politisk enighet om de mediepolitiske målene og særlig tre overordnede målsettinger har stått sentralt: å sikre ytringsfrihet, mangfold og kvalitet (NOU 2010:14:22). Selv om mediepolitikken ble etablert som en del av kulturpolitikken, handler det også om distriktpolitikk, næringspolitikk og nasjonal politikk. Den nasjonale politikken i mediepolitikken bygger i troen på at det må finnes en sterk nasjonal industri som leverer innhold som kan konkurrere med innhold og påvirkning fra andre land. Det begrunnes i nettopp å sikre de kulturpolitiske målsetningene om norsk språk, identitet og kultur, men også for å sikre en nasjonal produksjon og arbeidsplasser i et næringspolitisk perspektiv. Distriktpolitikken sammenfaller med næringspolitiske mål om å sikre en produksjon med arbeidsplasser i regionene, men også med de kulturpolitiske målsetningene om å speile landet samfunnsmessig og geografisk.

I forslaget til statsbudsjett for 2011 formuleres følgende operasjonelle mål for mediepolitikken:

- mangfold og kvalitet i norske medier

² § 100 sjette ledd: "Det påligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig samtale." Formuleringen ble grunnlovsfestet i 2004 i Innst. S. nr. 270 (2003-2004).

- en sterk allmennkringkasting
- mangfold i medieeierskap
- styrket norsk filmproduksjon
- likestilling på medieområdet
- modernisering av samfunnet gjennom digitalisering

(Prop. 1 S 2010–2011:16)

Innen kringkastingsfeltet har begrensede frekvensressurser gjort at det har blitt sett som nødvendig å regulere den sektoren. Mangfold kan dermed ikke sikres med støtte og særfordeler som med dagspressen, men må reguleres. Kvalitet er også et sentralt stikkord, og troen på at kommersielle krefter ikke kan levere mangfold i ønsket kvalitet har vært en grunn til innføring av blant annet støtteordninger og en kontroll med kringkastingen i form av avtaler med allmennkringkastere. Støtte til film, og herunder støtte til dokumentarfilm, er særlig begrunnet i de kulturpolitiske målene, og er en del av de mediepolitiske tiltakene for å styrke norsk filmproduksjon og sikre en sterk nasjonal produksjon.

I stortingsmeldingen *Kringkasting i en digital fremtid* slås det fast at: ”NRK bør ikke være alene om å tilby allmennkringkasting” (St. meld nr. 30 2006-2007:9) og det legges også fram et forslag om at ”tilskuddsordninger for audiovisuell produksjon bør vurderes utvidet, slik at de kan omfatte fjernsynsproduksjoner som markedet alene ikke kan framskaffe” (ibid).

Tilskuddsordningene som omtales er en del av støtteordningene som inngår i filmpolitikken, og det viser til en overlapping i målene for filmstøtten og allmennkringkastingen. En av programkategoriene dette omfatter er dokumentaren; hvor det både kan stilles programkrav til allmennkringkasterne og der dokumentaren i tillegg kan få direkte økonomisk støtte gjennom statlige produksjonsfond. Dokumentarproduksjon går dermed inn under begge virkemidlene som mediepolitikken råder over.

1.4 Allmennkringkasting

Å sikre en sterk allmennkringkasting er et sentralt mål for den gjeldende kultur- og mediepolitikken. Begrepet allmennkringkasting kommer fra det engelske ordet Public Service Broadcasting, og har blitt definert på ulike måter. Allmennkringkasting handler i hovedsak om en forpliktelse til å bidra med informasjon og fordypning, og levere en type innhold som er viktig for borgerne i samfunnet gjennom å gi innsikt, være kilde til refleksjon, opplevelse og kunnskap (Syvertsen 1997:38). Å bidra til den offentlige samtalen, og overvåke makthaverne er sentrale stikkord. Trine Syvertsen viser til at denne tankegangen sto sterkt da NRK hadde

kringkastingsmonopol, men også var tydelig i de forventningene som ble lagt til TV 2: ”I forarbeidene til TV2-vedtaket og i søknaden fra TV2 under stiftelse var det helt klart innebygget en forståelse av at TV2 skulle være et sentralt samfunnsmedium, som først og fremst skulle ivareta journalistiske og samfunnskulturelle oppgaver” (1997:38). På linje med andre medieaktører drives allmennkringkasterne av en publisistisk tankegang og med en hensikt om å bidra til et demokratisk samfunn. Helge Østbye viser til at: ”Mediene hevder å arbeide ut fra et samfunnsoppdrag; de har målsettinger som går ut over det å tjene penger til dem som arbeider i virksomhetene og dem som eier dem, målsettinger som går ut på å utføre viktige oppgaver i og for samfunnet” (2009:103). Til tross for at det er et innebygget og selvpålagt krav, har det likevel ikke vært stor nok politisk tillit til at mediene vil oppfylle den publisistiske rollen dersom markedskreftene får styre alene. Det kommer til syne blant annet gjennom innføringen av en konsesjonsavtale med en kommersiell kringkaster.

NRK har rett til å drive kringkasting gjennom kringkastingsloven, men fordi det har vært begrenset frekvensplass i kringkastingsnettene, har andre som ville sende fjernsynssignaler over bakkenettet vært nødt til å ha konsesjon. Konsesjonen blir sett på som et bytteforhold mellom stat og kanal – rett til distribusjon i bytte mot forpliktelser og krav nedtegnet i en konsesjonsavtale. TV 2 fikk konsesjon som kommersiell allmennkringkaster som trådte i kraft fra 1992, og kravene har gått ut på at det forventes at kanalen sender en viss type programinnhold og fyller en viktig samfunnsoppgave. Som eneste reklamefinansierte kanal i det analoge bakkenettet ble TV 2 tildelt en økonomisk verdifull rettighet og forpliktet seg da til å sende bestemte programformer som kanskje ikke var lønnsomme i seg selv, men som oppfulgte allmennkringkastingsforpliktelsene (St. meld. nr 57 2000-2001).

Etter overgangen til digitalt bakkenett i 2008, er det ikke lenger begrenset tilgang på frekvenser, noe som gjør at det er plass til et mye større antall kanaler. Et ønske om sterke nasjonale medier for å sikre norsk språk, identitet og kultur, og sikre produksjon av kostbare programkategorier og tilbud til smalere grupper, gjør at myndighetene mener det fortsatt er behov for allmennkringkasting, og at det er viktig å videreføre en form for kommersiell allmennkringkasting:

Etter departementets vurdering er fortsatt kommersiell allmennkringkasting av noe omfang følgelig bare mulig dersom staten griper aktivt inn gjennom regulatoriske eller økonomiske virkemidler (St. meld. nr. 30 2006-2007:59).

Legitimert gjennom grunnlovens infrastrukturkrav, kan staten gripe aktivt inn for å sikre kommersiell allmennkringkasting. Fortsatt regulering av kringkastingen begrunnes med at et større mangfold kanaler ikke automatisk betyr et større innholdsmangfold, og at kommersielle

kanaler ikke vil oppfylle de kravene til mangfold og kvalitet som er ønskelig for samfunnet. Allmennkringkastingsrådet skriver i sin første rapport at et av de sentrale motivene med allmennkringkasting er:

- et ønske om å opprettholde (noen av) kringkastingstilbudene som samlende fora, felles foka [sic], som både symboliserer og praktisk understøtter våre forestillinger om at vi faktisk lever i et samfunn, ikke bare eksisterer som privatpersoner og forbrukere i et nettverk av ulike markeder (Allmennkringkastingsrådet 1996:11).

Den demokratiske funksjonen til allmennkringkasterne og måten kringkasterne kan bidra til å knytte borgerne i samfunnet sammen er særlig sentral. Kringkasting har blitt sett på som nødvendig for det offentlige rom som den viktigste kilden til informasjon som kan samle store deler av befolkningen. Noen vil kanskje hevde at den rollen fjernsynet spiller i offentligheten kan være i ferd med å forsvinne til fordel for et fragmentert medietilbud. Hvis kringkasterne kun når ut til en mindre del av befolkningen, kan det igjen være en grunn for kanalene til å nedprioritere ressursbruk og gode sendetider til enkelte programformer, deriblant dokumentaren.

2 Dokumentar

For å gi et inntrykk av hvilken funksjon dokumentarfilmsjangeren har blitt ansett å kunne oppfylle vil dette kapittelet kort belyse viktige poeng fra dokumentarfilmhistorien. Videre vil kapittelet ta for seg hvilken rolle dokumentaren spiller innen allmennkringkasting og hvilke former for dokumentar som faller utenfor rammene for oppgaven. Til slutt i kapittelet vil jeg se på avtaleformer for produksjon av dokumentar for fjernsyn og introdusere de mest sentrale finansieringskildene for dokumentarproduksjon.

2.1 Dokumentarsjangeren

Dokumentarsjangeren er omfattende, og forsøk på å gi en definisjon av dokumentarbegrepet har ofte vist seg enten å bli for vidt eller for snevert. John Grierson introduserte dokumentarbegrepet på slutten av 1920-tallet, og definerte dokumentarfilmen som en *kreativ bearbeidelse av virkeligheten* (gjengitt i blant annet Sørensen 2001). Denne definisjonen har vært opphav til mye debatt. Grierson så ikke på dokumentaren som et speil som kun skulle reflektere virkeligheten, men som en hammer som kunne forme samfunnet. Han mente at en kreativ bearbeidelse var viktig for å få fram argumentene, for at dokumentarfilmen skulle kunne overtale folket. Grierson hadde altså en tro på at dokumentarfilmskaperne, med sin fortolkning

og kreative bearbeidelse av virkeligheten kunne endre samfunnet til det bedre (Sørenssen 2001). Andre dokumentartradisjoner har forholdt seg til virkeligheten og dokumentarfilmmediet på en annen måte, med en større tro på at det er mulig å presentere virkeligheten slik den er, og at man kan speile en objektiv sannhet.

Bill Nichols introduserer fire modi, eller representasjonsformer, som beskriver forskjellige måter å legge fram filmens argumenter på. De er utformet med utgangspunkt i dokumentarhistorien og ulike uttrykk som hadde oppstått innen ulike dokumentarmiljøer. Kort oppsummert kan de forklares slik:

Ekspositorisk modus – er en forklarende form som ønsker å belære og opplyse. Gjerne bruk av fortellerstemme (eksempler: historiedokumentar og nyhetssendinger)

Observasjonelt modus – fokus på kameras mulighet til å observere situasjoner som utspiller seg foran kamera, som en flue-på-veggen. Seerne gjør seg opp en egen mening, ut fra historien som man får servert.

Interaktivt modus – dokumentarfilmskaperen selv har en rolle. Intervjuer og intervjuobjekt er synlig.

Refleksivt modus – bruker de andre formene og snur opp ned på dem for å synliggjøre dokumentarens virkemidler og det faktum at det handler om en konstruksjon.

(Nichols 1991)

Sara Brinch påpeker at de fire modiene i hovedsak brukes som et rammeverk når man studerer dokumentarhistorien – for å forstå når de forskjellige uttrykkene har oppstått (2001:30).

Dokumentarens ulike modi eller uttrykksmåter kan overlappe hverandre og kan benyttes innen flere undersjangre, eller typer av dokumentar. Dokumentarfilmene bruker ulike virkemidler for å få fram argumentene, og det vil derfor bli vanskelig å definere dokumentarbegrepet på grunnlag av formgrep og stilistiske virkemidler. Noen teoretikere har en mer pragmatisk holdning til dokumentarfilmbegrepet og fokuserer på dens funksjon. Michael Renov definerer fire grunnleggende tendenser og viser til de aktuelle funksjonene en dokumentar har til hensikt å oppfylle:

1 Å oppta, avsløre eller bevare

2 Å overtale eller fremme

3 Å analysere eller undersøke

4 Å uttrykke

(Renov 1993, sitert i Sørenssen 2001:13)

Disse punktene kan omfatte mye, men det sentrale er at Renov fokuserer på funksjon foran form. En dokumentar kan få en funksjon uavhengig av representasjonsform, og med ulik bruk av visuelle virkemidler eller retorikk.

Tankegangen og idealene til Grierson, om folkeopplysning og ønsket om å forme samfunnet, var synlige når BBC opprettet sin dokumentarredaksjon. Han som fikk ansvaret for denne første redaksjonen i 1954, Paul Rotha, så på dokumentaren slik:

And among these new forms, somewhat beyond the simple descriptive terms of the teaching film, more imaginative and expressive than the specific publicity picture, deeper in meaning and more skilful than the news-reel, wider in observation than the travel picture or lecture film, more profound in implication and reference than the plain 'interest' picture, there lies Documentary (Rotha 1952, sitert i Brinch 2001:12).

Dokumentaren skulle noe mer enn å beskrive, og gå dypere enn nyhetsfilmen. Rotha mente at den overordnede hensikten med dokumentaren var å utføre en bestemt "jobb" i samfunnet (Corner 1996:15). Gjennom fjernsynet kunne dokumentaren nå ut til massene, og spille en viktig rolle. At Grierson har hatt innflytelse på Rotha, hevdes også av John Corner, men han mente at med overgang til fjernsyn, fikk dokumentaren andre krav og forventninger (1996:15). Journalistikkens idealer om objektivitet og nøytral og balansert formidling, gikk foran Griersons kreative bearbeidelse for å opplyse borgerne, og fjernsynsdokumentaren ble mer som en utvidet reportasje. Selv om virkemidlene er ulike, knyttes fjernsynsjournalistikken og Griersons syn på dokumentaren likevel sammen av folkeopplysningstanken, at opplyste borgere ville føre til et mer demokratisk samfunn, og begge former fører en tydelig argumentasjon.

Den kritiske, journalistiske fjernsynsdokumentaren kan ta opp viktige og aktuelle tema i samfunnet og sette dagsorden, men andre dokumentarsjangre kan også være aktuelle og oppfylle flere kulturpolitiske mål og allmennkringkastingskrav. Personlige, nære og beskrivende fortellinger kan si mye om dagens samfunn og være kilder til refleksjon. Gunnar Iversen oppsummerer på mange måter mye av det dokumentaren kan bidra med:

Dokumentaren gir oss spennende innganger til samfunnet og mennesker omkring oss, og ønsker å forandre verden. Noen ganger direkte, gjennom skarpe påstander og sterke argumenter, men som oftest mer indirekte. Gjennom å fortelle om mennesker og saker som kan gi oss et nytt syn på samfunnet og utvide vår verden (2009).

Dokumentaren kan, uavhengig av hvordan argumentene legges fram, spille en viktig rolle. Den kan være en motvekt til den raske nyhetsflommen, og gi oss historier, nye perspektiver og dybde (Iversen 2009). Dokumentarer som skiller seg fra den journalistiske fjernsynsdokumentaren i form, kan dermed også ha en funksjon hvis de går i dybden.

Framveksten av nye programformater for fjernsyn som bruker dokumentarens virkemidler har blitt framtrædende³ og kalles ofte hybridsjangre (se blant annet Brinch 2001:36). I Storbritannia viser Corner til at det på midten av 90-tallet var tydelige tegn på at det var et press på dokumentaren om å nå ut til større seergrupper, og at den da ble lettere i formen (Corner 1996 med henvisning til Kilborn 1994). Det var i denne perioden at forløperne til det som i dag defineres som dokusåpe fikk sitt gjennombrudd. Dokusåpen bruker den observerende uttrykksformen, med innslag av intervju og fortellerstemme, men har etter hvert gått langt bort fra den narrative fortellerformen som brukes i tidlige dokumentarfortellinger. Dokusåpeseriene bruker mange av fortellerelementene fra fiksjonen, og særlig såpeoperaens persongalleri, konflikter og cliff-hangers med et ønske om å fange og beholde seerne. Brian Winston viser til dokusåpens popularitet og høye seertall mot slutten av 90-tallet og skriver: "It is therefore something of an irony that these, the first documentaries really appreciated by the masses, seemed to many observers to be killing off the Griersonan tradition" (2000:56). Dokusåpen markerer et tydelig skifte bort fra det som Grierson så som dokumentarens oppgave. Når formen endres og går bort fra et ønske om å oppnå noe mer enn å underholde, kan det gå utover dokumentarens funksjon i samfunnet.

Realityprogrammer trekker på mye av det samme som dokusåpen, men innfører konkurranseelement. Det kan defineres som ren underholdning, men holder fast på ordet reality, virkelighetsbegrepet. Realityformen bruker også mange av dokumentarens virkemidler, men i følge Nichols er hensikten om å mobilisere borte (1994:47). Programmene av denne formen beveger seg enda lengre vekk fra dokumentarsjangerens historie og formål.

Bruk av betegnelsen *dokumentar* og særlig *dokumentarserier*, er allerede utvannet i programoversikter, og brukes i omtalen av hybridformene. Seriene har et utgangspunkt i virkeligheten, men ikke alle er dokumentarer med en funksjon utover det å underholde. Her vil det ofte være vanskelig å sette en grense. Dokumentarsjangeren vil i enkelte tilfeller kunne omfatte dokusåpen, men hvis man forsøker å skille mellom dokumentarer som ønsker å ta samfunnsansvar og dokumentarer som i hovedsak er laget som underholdning, vil dokusåpen i de fleste tilfeller kunne plasseres i den andre kategorien.

³ Eksempelvis: Gullrutens to første år (1998 og 1999) eksisterte ingen dokusåpe eller reality-kategori. I 2000 kom kategorien dokudrama (hvor Robinsonekspedisjonen som i dag defineres som reality gikk av med seieren). Under Gullruten i 2011 var det tre ulike kategorier innen disse "hybridgenrene": *Beste konkurransedrevet reality* (Regissert, iscenesatt og konstruert med utslagningsmekanisme), *Beste reality* (Iscenesatt virkelighetsfjernsyn, gjerne med en tvist eller motor som driver programmet framover uten at noen blir slått ut) og *Beste dokusåpe* (Dokumentarserie fra et virkelig/eksisterende og autentisk miljø hvor man følger mer eller mindre de samme hovedkarakterene gjennom episodene). www.gullruten.no

Felles for det som omtales som dokumentar kan være at det gir forventninger om at materialet tar utgangspunkt i virkeligheten. Det vil dermed ikke si at alt som ikke er fiksjon og tar utgangspunkt i bilder fra virkeligheten, er dokumentar. Da blir det tydelig at det ikke er nok å definere dokumentar som materiale fra virkeligheten, men fokusere på funksjonen, det at dokumentarer lages med utgangspunkt i en folkeopplysningstanke eller med ønske om å oppfylle et viktig samfunnsoppdrag og ikke er kommersielt motivert. Funksjon blir også sentralt når man ser på dokumentarens rolle innen allmennkringkasting.

2.2 Dokumentar som allmennkringkasting

Winston viser til dokumentaren har vært en prioritert sjanger hos allmennkringkastere, og at programformen har hatt en sentral posisjon:

Public Service broadcasting (PSB) traditionally assumed that a responsibility to the audience was of more importance than, say, commercial duty to shareholders. In this context, documentary, as a quality 'duty-genre', flourished even though (or perhaps exactly because) it did not achieve mass appeal anywhere until the later 1990s. The relaxation and reformulation of PSB allowed broadcasters, however funded, to become more like other businesses. It became clear, as the ratings became even more paramount, that documentary presence in the schedules was a real mark of public service commitment (2000:40).

Dokumentarprogrammer ofte har vært viktigere enn kommersielle faktorer, og tilstedeværelsen har markert at kanalene tar et tydelig samfunnsansvar, særlig for kommersielle aktører.

Dokumentaren er en viktig type programinnhold sett i et mediepolitisk perspektiv, og kan vise til kjernen i prinsippene for allmennkringkasting. Ragnhild Mølster uttrykker hvorfor den journalistiske dokumentaren er viktig som allmennkringkasting:

Som journalistikk (og fordi de er produsert av allmennkringkastere) har altså den aktuelle fjernsynsdokumentargenren også et samfunnsoppdrag: Den skal bidra til å bevare demokratiet blant annet gjennom å vokte makthavere og hindre maktmisbruk, opplyse borgerne ved å gi adekvat kunnskap om viktige og relevante samfunnsforhold og bidra til fordomsfri og åpen debatt (2007:76).

Dokumentaren kan med andre ord sies å inneha essensen av de kultur- og mediepolitiske målsetningene om ytringsfrihet. Dokumentaren belyser viktige tema, avdekker gjerne forhold som publikum ikke er klare over, og spiller en viktig rolle i demokratiet. Dette underbygges av TV 2 selv, som omtaler sin dokumentarproduksjon som en viktig del av kanalens innhold, og viser til dokumentarens evne til å sette dagsorden:

Dokument 2 går rett til kjernen av vårt journalistiske oppdrag og gir offentligheten ny informasjon, tar opp problemstillinger som ellers ville ha forblitt urørte og tilfører samfunnsdebatten nye perspektiver (TV 2 2008:34).

Ytringsfrihet, demokrati og dagsordenfunksjon, og rollen som den fjerde statsmakt, er med andre ord viktige nøkkelord for dokumentaren sin funksjon, særlig det journalistiske formatet

av dokumentaren. Men hvis man ser på en definisjon av allmennkringkasting, så er det flere aspekter ved allmennkringkastingens mål som dokumentaren har mulighet til å innfri.

Public service broadcasting is needed as a tool of pluralism and diversity, as an instrument of education, unification, and building a constructive national identity. Public service broadcasting can sustain languages and cultures and help develop national talents in production and creativity (Price og Raboy 2003:1).

Utdanning, mangfold og det å fremme nasjonal identitet er også viktige stikkord som dokumentaren kan sies å oppfylle, men det som også framheves her er at allmennkringkastingen kan være med på å utvikle nasjonale talenter innen produksjon og kreativitet. Dokumentaren sin rolle er både en sentral del av fjernsynsinnholdet, men også viktig for et uavhengig produksjonsmiljø innen filmfeltet.

Kombinasjonen av målene for kringkastingspolitikken og filmpolitikken møtes på mange måter i dokumentaren, og dokumentaren kan bidra til samarbeid på tvers av sektorer innen disse områdene. Støtten fra blant annet Norsk Filminstitutt og fra regionale filmsentrene som er med på å styrke opp om en produksjon i distriktene, tildeles ut fra skjønnsmessige vurderinger som skal sikre en kvalitet i tilbudet. Hensikten med å ha en kommersiell allmennkringkaster er å sikre mangfold og kvalitet på kringkastingsområdet, og å forsterke det nasjonale medietilbudet. Norskproduserte dokumentarer går med andre ord inn under nesten alle de operasjonelle målene for mediepolitikken – i tillegg til å være en del av en nasjonal, regional og næringspolitisk satsing.

Graham Murdock hevder han kan se at: ”Ringvirkningene av å gi kommersielle kanaler større handlingsrom til å søke profitt er allerede tydelig i endringene i dokumentar- og aktualitetssendingene” (2007:257) og han mener kanalene ikke lenger henvender seg til borgerne med felles ansvar for felles problemer, men har blitt mer individ- og personlig orientert – ofte med fokus på problemer (Murdock 2007 med henvisning til Mejer 2001). Et eksempel på dette er i følge Murdock blant annet realityprogram og et økt fokus på underholdning. Når kommersielle kanaler fokuserer på profitt kan de både prioritere en annen type programinnhold med nye underholdende formater, men også dreie de eksisterende programformene mot en større grad av underholdning. Realityprogrammer er som tidligere vist ikke en del av dokumentarsjangeren, men for å presisere dette skillet vil en avgrensing av hva slags dokumentartyper som er i fokus for denne oppgaven være nødvendig.

2.3 Avgrensingen

Dokumentarene som omtales i denne oppgaven må ha et budskap, et argument, og være produsert med utgangspunkt i annet enn å underholde. Dokumentarene vil i flere tilfeller være mer kostbare å produsere enn det finnes inntjeningsmuligheter for i annonsekroner. Denne avgrensingen vil kunne utelukke reality og dokusåpeserier⁴. Argumentet kan fremmes gjennom en hvilken som helst representasjonsform, med bruk av fortellerstemme, intervju eller en mer observerende form.

I de tilfellene hvor det er snakk om dokumentarfilm, har det sjelden noe med opptakskvalitet (om de er filmet på film, video eller digitalt) eller lengde å gjøre. Jeg spesifiserer kinodokumentar i de tilfellene hvor det er snakk om film som er laget for kinolerretet. Selv om jeg ikke gjør noen kvalitetsvurderinger av enkeltproduksjoner, så er kvalitet et ord som er mye brukt i politisk sammenheng. Det er vanskelig å presisere konkret hva kvalitet innebærer, men for dokumentaren kan man se på det som at det er lagt ned et grundig arbeid i reserarch og utførelse, og at det billedmessig er løst på en god måte. Det er heller ikke tatt noen snarveier og det som formidles er etterrettelig. Kvalitetsbegrepet kan også skille dokumentaren fra programmer uten dybde eller funksjon utover det å skildre eller underholde.

Det er nærliggende at mye av fokuset blir på den enkeltstående journalistiske fjernsynsdokumentaren, da det er den som har stått i høysetet i TV 2 med Dokument 2, og fordi det er den type dokumentar flere av informantene omtaler. Men TV 2 har også investert i kinodokumentarer og vist flere filmer av filmskapere som Margareth Olin (*Dei mjuke hendene* 1998 og *Kroppen min* 2004) Øyvind Sandberg (*Kabal i hjerter* 2006) og Even Benestad (*Alt om min far* 2003). Kanalen har gått inn i omfattende produksjoner av dokumentarserier som *Alt for Norge* (2005)⁵ og *Statsministeren* (2007)⁶. Dette er kun noen få eksempler som nevnes for å understreke viktigheten av kanalens bidrag til mer enn kun den journalistiske dokumentaren, og at bidrag til og visning av andre dokumentartyper også er sentralt innen allmennkringkastingsoppdraget. Kanalen har også gått inn i en serie i tre deler om krigen i Afghanistan, *Krigens pris*⁷, som jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

⁴ Å skille mellom dokumentarserie og dokusåpe kan være vanskelig, og noen dokusåper har også mottatt støtte fra NFI – noe som vil si at de er kostbare å produsere, og må subsidieres for å bli realisert. Når seriene mottar støtte fra et statlig organ må man anta at de holder et høyt kvalitetsnivå, og vil ha en funksjon utover å kun underholde.

⁵ Produsert av Motlys og regissert av Rune Denstad Langlo og Sigve Endresen. En serie i 12 deler sendt i forbindelse med Norges 100-års jubileum. Prosjektet omfattet også en kinodokumentar

⁶ Produsert av Fenris Film og regissert av Aslaug Holm. Sendt som en miniserie på tre deler, i forlengelse av kinodokumentaren *Oljeberget* (2005).

⁷ Produseres av Flimmer film og episodene regisseres av Odd Isungset, Øystein Bogen og Fredrik Græsvik. Sendes i Dokument 2 høsten 2011.

Innkjøpte internasjonale dokumentarer kan også være viktige for publikum, men norskproduserte dokumentarfilmer ligger nærmest allmennkringkastingsoppdraget og de kulturpolitiske og mediepolitiske målene, og vil derfor være fokuset for oppgaven.

2.4 Uavhengige produsenter av dokumentarfilm

I følge rapporten *Markedet for uavhengige tv- produksjoner i Norge* blir en produsent definert som uavhengig når: en kringkaster ikke eier mer enn 25 % av selskapet, produsenten ikke selger mer enn 90 prosent til samme kringkaster og innehar sekundærrettigheter til sine produksjoner (With 2008). Denne definisjonen vil omfatte alle eksterne produsenter av dokumentarfilm i Norge. Dokumentarproduksjonene på TV 2 produseres av uavhengige produsenter som inngår en avtale med kanalen.

Det finnes forskjellige typer avtaler en dokumentarfilmprodusent kan gjøre med en tv-kanal. Vanligst er å få inn en avtale på et nokså tidlig tidspunkt i produksjonsfasen, som sikrer både visning og en investering i prosjektet. Det er av betydning både fordi finansieringen av dokumentaren bør være på plass før produksjonen igangsettes/fullføres og for å sikre at filmen faktisk har et sted å bli vist, men også fordi man får et mindre beløp om man kun selger visningsrettighetene til en ferdig produsert film. I den overnevnte rapporten beskrives de forskjellige avtaleformene som finnes mellom en tv-kanal og et produksjonsselskap:

Co-produksjonsavtale: Tv- selskapet fremstiller produksjonen i samarbeid med den uavhengige produsenten. Tv- selskapet stiller med produksjonstekniske, journalistiske eller kreative tjenester, i kombinasjon med produksjonstilskudd og visningsvederlag. Tv- selskapet forventer normalt å motta en andel av eventuelle inntekter fra sekundærutnyttelsen av produksjonen, basert på selskapets andel av produksjonsbudsjettet.

Samfinansieringsavtale: Tv- selskapet gir utelukkende økonomiske bidrag til fremstilling av produksjonen. Tv- selskapets andel av det totale produksjonsbudsjettet, samt utnyttelse av rettigheter til produksjonen varierer, avhengig av tv- selskap og programkategori. Tv- selskapet forventer ved slike avtaleformer normalt å motta en andel av eventuelle inntekter fra produksjonens sekundærutnyttelse.

Visningsrettavtale: Tv-selskapet betaler et visningsvederlag til produksjonsselskapet og får da en begrenset rett til å vise produksjonen. Brukes i hovedsak ved kjøp av spillefilmer eller andre ferdigstilte produksjoner.

Entreprisavtale: Tv- selskapet legger i sin helhet ut produksjonsoppdraget til en ekstern produsent, som får ansvaret for å fremstille produksjonen innenfor de økonomiske- og øvrige produksjonsmessige rammer som er angitt. Tv-selskapet finansierer normalt hele eller vesentlige deler av produksjonsbudsjettet.

(With 2008:36-37, forkortet).

Entrepriseavtaler er i liten grad brukt i avtaler om dokumentar da tv-selskapet sjelden dekker hele budsjettet, eller sitter på ideen til en produksjon selv. I TV 2 kjøpes underholdning i hovedsak inn som entreprise der kanalen dekker alle kostnadene. Ved kjøp av dokumentar bidrar TV 2, i likhet med andre kanaler, stort sett med en mindre andel av budsjett og inngår en avtale om co-produksjon eller samfinansiering (With 2008:61). Slik markedet er i dag er derfor produksjon av dokumentar avhengig av mer støtte enn den andelen som tv-kanalene bidrar med.

2.5 Finansieringskilder for dokumentar

Initiativet til produksjon av dokumentarer i dagens marked, kommer fra det uavhengige produksjonsmiljøet da TV 2 eller andre kanaler svært sjelden går ut til miljøet med konkrete ønsker. De viktigste kildene for å få finansiert og realisert et prosjekt er bidraget fra tv-kanalene, offentlig støtte og private fond.

TV 2, som et reklamefinansiert og privateid selskap, har som mål å sikre inntekter til investorene. Det sikres generelt gjennom innkjøp av programmer som er billigst mulig, og som når ut til et størst mulig publikum slik at annonseinntektene blir høyest mulig. Ferdigproduserte program fra andre land kan ofte kjøpes billig, men det norske publikum foretrekker i stor grad norske program (ECON 2006:95), og derfor prioriterer kommersielle kanaler i flere tilfeller å investere *mer* i norske produksjoner for å sikre høyere seerandeler enn de ville hatt med innkjøpte internasjonale program i samme format. Norske dokumentarer er dyre å produsere, særlig den enkeltstående som krever mye ressurser for kun et program. Noen dokumentarer får stor forhåndsmtale og kan få svært høye seerandeler, men for en kommersiell kanal vil ikke produksjonen kunne finansieres av reklameinntekter alene. Da må det komme inn en faktor om å styrke kanalens identitet eller oppfylle et samfunnsoppdrag som gjør at det prioriteres. Begge disse faktorene kan være gjeldende for TV2, men likevel fullfinansierer ikke kanalen innkjøpte dokumentarer fra uavhengige produsenter⁸.

Å skaffe finansiering for en dokumentar kan være som et lappeteppe, da det må innhentes midler fra flere kilder. Avtale med en tv-kanal er ikke nødvendig for å motta støtte, men å få inn en finansieringsdel fra kanalen er ofte uunnværlig – i tillegg til å sikre et visningsvindu for filmen. De viktigste statlige støtteordningene er gjennom Norsk Filminstitutt, de regionale filmsentrene og Fond for lyd og bilde. I tillegg er institusjonen Fritt ord inne som en viktig kilde til finansiering av dokumentar. Utenom disse finnes det flere fond og støttemuligheter,

⁸ TV 2 fullfinansierte produksjon av Dokument 2-programmene som ble produsert av den interne redaksjonen. Det vil diskuteres nærmere i kapittel 6.

men de vil ikke omtales nærmere fordi det finnes mange ulike kilder som kun støtter produksjoner innen spesifikke tema, eller nordiske og internasjonale ordninger som kommer inn som topp-finansiering.

Fond for lyd og bilde (tidligere kassetavgiftsfondet) er et statlig organ som blant annet bevilger støtte til film. I 2010 hadde fondet 28,7 millioner kroner til disposisjon som ble bevilget over statsbudsjettet. Rundt åtte millioner gikk til film (da i hovedsak dokumentarfilm, 65-75%). De siste tre årene har det årlig kommet inn mellom 450 og 560 søknader om støtte til filmproduksjon, mens omkring 50 av disse prosjektene har mottatt støtte (Fond for lyd og bilde 2010).

Regionale filmsentre⁹ mottar også støtte over statsbudsjettet, i tillegg til regionale og kommunale midler. De fem regionale sentrene gir støtte til både utvikling og produksjon av dokumentarfilm. Samlet støttet de i 2010 produksjon av nærmere 60 dokumentarprosjekter, og ga utviklingsstøtte til like mange produksjoner (Lindrup 2010). Sentrene er en del av filmpolitikkenes mål om å styrke produksjonsmiljøet i regionene og å bidra til mangfold.

Fritt Ord er en privat institusjon som har eksistert siden 1974. Organisasjonen har som mål å fremme ytringsfrihet og demokratisk utvikling i norsk kultur- og samfunnsliv, og deler ut prosjektstøtte, priser og stipender (Fritt Ord 2011). I 2010 tildelte de 7,4 millioner til dokumentarfilmformål. Enkelte år har det vært mer.

Norsk filminstitutt (NFI) er det største statlige støtteorganet som i 2011 fordeler ca 400 millioner til ulike filmformål (NFI 2011). Det er det viktigste mediepolitiske organet for produksjon av film. Instituttet støtter både fiksjonsfilm for kino, tv-drama, kortfilm, kinodokumentar, enkeltstående fjernsynsdokumentarer og dokumentarserier, i tillegg til manusutvikling, distribusjon, kurs og mer.

Allerede i utredningen om TV 2 fra 1985 ble det foreslått at det burde opprettes et statlig produksjonsfond som skulle støtte ”ressurskrevende produksjoner, både i og utenfor NRK” (NOU 1985:11:112). Dette fondet, Audiovisuelt produksjonsfond eller AV-fondet, ble opprettet i 1994 med mandat om å bidra til en helhetlig utvikling av det norske audiovisuelle miljøet. Fondet skulle sikre et antall kvalitetsproduksjoner som kunne komme et større publikum til gode gjennom å styrke samarbeidet mellom filmmiljøet og fjernsynskanalene (St.prp. nr. 1 1993-94). Støtteordningen endret navn til Norsk filmfond i 2001, og Norsk

⁹ Nordnorsk filmsenter, Vestnorsk filmsenter, Midtnorsk filmsenter, Østnorsk filmsenter og Filmkraft Rogaland.

filmfond ble igjen slått sammen med Norsk filminstitutt, Norwegian Film Commission og Norsk filmutvikling ble til *nye* Norsk filminstitutt i april 2008.

TV 2 har bidratt med støtte til dette fondet, i en periode med 10 millioner årlig til AV-fondet og senere mellom 25-29 millioner årlig til Filmfondet/NFI (konsesjonen 2003-2009, indeksregulert). Kanalen bidro ikke i 2010 da den sto uten avtale, men i 2011-2015 skal TV 2 bidra med 10 millioner årlig (Kulturdepartementet 2010). NRK bidrar indirekte med støtte over statsbudsjettet. Produksjonsstøtten til fjernsynsproduksjoner fra NFI går ikke direkte tilbake til kanalene, men til uavhengige produsenter av dokumentar og tv-drama. Kanalene får indirekte støtte gjennom å inngå samarbeid med disse produsentene og må da dekke en mindre andel av de reelle produksjonskostnadene selv. Med støtten fra NFI sikres dermed produksjon av dokumentar og dramaserier for fjernsyn som ellers ikke ville blitt finansiert. Uavhengige produsenter kan også få støtte til produksjoner i samarbeid med andre kommersielle norske kanaler, som TV 3 og TVNorge.

Når det gjelder utviklingen i støtte fra Norsk Filminstitutt har det de siste årene vært en økning i støtten til dokumentar (NFI 2010a). Siden 2004¹⁰ har dokumentaren både fått mer penger og høyere summer fra NFI, og det har blitt innført nye ordninger.

I 2004 ble det delt ut 8,8 millioner i tilskudd (produksjon og utvikling) til enkeltstående fjernsynsdokumentarer (NFI 2008), og i 2010 var summen økt til 16,4 millioner (NFI 2010a). Snittet på produksjonstilskudd var i 2004 på 203 000 kroner, mens det i 2010 var på 426 000 kroner (NFI 2010a). Støttebeløpet til dokumentarserier (produksjon og utvikling) var i 2010 på totalt 2,8 millioner kroner, hvor tre serier ble tildelt produksjonsstøtte.

Ordningen *Nye veier til dokumentar* ble innført i 2007¹¹ og har gitt produksjonstilskudd til totalt 19 filmer med et gjennomsnittlig støttebeløp på 700-750 000 kroner. Kinodokumentarer får tildelt større beløp og i 2010 fikk tre filmer produksjonsstøtte med et snitt på 1,7 millioner kroner per produksjon¹². Det har også kommet en egen pakkefinansiering til utvikling av dokumentar de siste årene, der etablerte selskap får en fast sum for å utvikle sine ulike dokumentarideer uten å måtte søke om utviklingsstøtte til hvert enkelt prosjekt.

¹⁰ Det er vanskelig å finne konkrete tall på tildelinger til dokumentar fra tidligere år, da de ulike støtteordningene ikke har vært adskilt. Norsk filmfond begynte med en egen støtteordning for fjernsynsproduksjoner i 2002, men det er vanskelig å finne tall på hvor mye som har gått til dokumentar før det ble skilt ut i egen pott i 2006.

¹¹ Del av et talentutviklingsprogram, uten nødvendigvis et mål om kinodistribusjon eller fjernsynsvisning. "Nye veier til dokumentarfilm skal gi etablerte filmskapere innen dokumentarfilm bedre mulighet til kunstnerisk fordypning og utprøving av nye ideer, eller skifte spor i forhold til tidligere produksjoner" (nfi.no).

¹² Total støtte til kinodokumentarer fra NFI kan komme på nærmere 3 millioner kroner inkludert utvikling, promotering og etterhåndsstøtte.

Ved å slå sammen beløpene fra disse ordningene kan man se hvor mye støtten til dokumentar har vært på de siste år:

- 28,4 millioner kroner i støtte til dokumentar i 2009. Av totalt 356,35 millioner tilsvarer det 8% av de disponible midlene (NFI 2009c).
- 32 millioner kroner støtte i 2010, noe som tilsvarer 8,7% av de disponible midlene som var på 367,8 millioner kroner (NFI 2010c).

I årsrapporten fra 2009 viser NFI at det var en stor økning antall søknader til dokumentarfilm¹³. Det var 330 søknader i 2009 mot 280 i 2008. Rapporten viser til at økningen er et uttrykk for økt aktivitet og konkurranse i bransjen, og bemerker at det kan bli vanskeligere å finansiere dokumentar i framtiden. Det nevnes også, i motsetning til i tidligere rapporter, at kvaliteten på søknadene øker (NFI 2009b).

I 2010 var det derimot en betydelig nedgang i antall søknader som da var på 246¹⁴. Instituttet viser i sin rapport til at en av årsakene kan være at de nye forskriftene inneholdt høyere krav om profesjonalitet hos søkerne, eller at flere selskap kanskje var bundet opp med igangsatte produksjoner eller fått pakkefinansiert utviklingsstøtte. Kommentaren "I tillegg har både NRK og TV 2 gått inn i langt færre produksjonar i 2010 på grunn av interne omdisponeringar" (NFI 2010b) kan bekrefte en nedgang i satsing fra kanalenes side og kan tyde på at det er færre dokumentarfilmskapere som får produsert og vist sine dokumentarfilmer.

3 Metode

I dette kapitlet vil jeg gå gjennom valg av metode og vise til vurderinger og avveininger jeg har gjort underveis. Det er gjort få studier rundt finansiering av dokumentar og av forholdet mellom tv-selskap som oppdragsgiver og norske dokumentarfilmprodusenter. For å kunne belyse dette, brukte jeg tilgjengelige dokumenter, men det var også behov for å få fram ny informasjon gjennom ekspertintervjuer.

Innsamling av eget materiale ble nødvendig for å få reelle inntrykk av dagens forhold for dokumentaren, og en diskusjon særlig knyttet opp mot TV 2 og deres satsing, og mulighetene som finnes for finansiering. Det ble viktig å både forsøke å forstå mediepolitiske beslutninger

¹³ Utvikling og produksjon av tv-dokumentarer og nye veier til dokumentarfilmer. Ikke kinodokumentarer.

¹⁴ 37% fikk tilskudd (NFI 2010b) Andelen som fikk tilskudd var større enn tidligere år - kun 23% i 2009. Likevel fikk færre enkeltstående fjernsynsdokumentarer støtte i 2010 og til den ordningen ble det delt ut 2 millioner mindre enn i 2009. Kinodokumentar, Nye veier til dokumentarfilm og dokumentarserier fikk derimot økt støtte.

og TV 2 sine prioriteringer, samt få innsikt i dagens forhold for dokumentarfilmbransjen. Jeg brukte i hovedsak to typer kilder, personlige intervjuer og, i mindre grad, analyse av skriftlige dokumenter. Gjennomføringen av ekspertintervju med informanter med bakgrunn og innsikt var essensielt for å få deres oppfatninger og refleksjoner rundt forholdene for dokumentaren i dag. Jeg gjorde kvalitative, semistrukturerte intervju med mine informanter.

3.1 Ekspertintervju

Barbara Gentikow påpeker at med ekspertintervjuet så ønsker man "[...] som forsker først og fremst å få informasjon om hva en eller et par bestemte aktører vet og tenker om det undersøkte fenomen, nettopp som faglige eksperter" (2005:143). Hun viser til at analysen av datamaterialet man får fra kvalitative intervjuer er forskjellig om man har intervjuet mediebrukere eller eksperter. Man forholder seg til ekspertintervjuene på en annen måte da de er sterkere faktaorientert (Gentikow 2005:143). Man må heller ikke forholde seg til materialet på samme måte som i en analyse av intervjuer med mediebrukere, og en analyse av ekspertintervjuet "[...] krever altså normalt ikke noe større metodisk apparat" (Gentikow 2005:143). Det finnes heller ikke noen norm for utvalg og antall når det gjelder ekspertintervjuer.

Intervjuene blir brukt for å supplere den informasjonen jeg fikk tilgang til gjennom dokumenter, og var nødvendig for å belyse de sidene av problemstillingen jeg ikke kunne få svar på fra de eksisterende skriftlige kildene. Intervjuene analyseres ikke som et datamateriale som skal bevise noe, men benyttes i en drøfting rundt forholdene. Et representativt utvalg var derfor ikke tilsiktet verken med tanke på kjønn¹⁵, lokalisering, alder eller erfaring. Jeg hadde i utgangspunktet planlagt flere intervjuer, men i samråd med veileder fant jeg etter hvert ut at de fem intervjuene jeg hadde gjennomført var tilstrekkelig for å dekke de områdene jeg ønsket å belyse.

Intervjuguiden (se vedlegg 1) dekket de hovedtema som oppgaven skulle omhandle. Fokus i hvert enkelt intervju varierte etter informantens rolle, og jeg forsøkte å belyse alle hovedtema fra de ulike aktørene sine sider. Gjennom denne type intervjuer fikk jeg mulighet til å få svar på spørsmål som er direkte knyttet til problemstillingen, og som er basert på informantens egne erfaringer. Det at de har ulik bakgrunn, gjør det mulig å danne et bilde av dagens situasjon.

¹⁵ Innen dokumentarfilmproduksjon er det høy grad av likestilling sammenlignet med fiksjon. Med en kvinneandel på rundt 40% oppfylder dokumentarproduksjon det politiske målet for filmfeltet (se bla Filmfondet 2004 og NFI 2010). Jeg vil understreke at jeg hadde planer om å intervju flere kvinner i forbindelse med oppgaven.

Etter en vurdering av hvilke representanter jeg ville ha uttalelser fra (departementet som utfører mediepolitikk, TV 2 som kjøper inn dokumentar, uavhengige bransje og tidligere ansatte i dokumentarredaksjonen til TV 2) fant jeg personer som jeg mente var relevante for mitt prosjekt. Jeg var bevisst i å intervju folk jeg ikke hadde spesiell kjennskap til eller kjente personlig. Dette for å unngå at spørsmålene ble påvirket av hva jeg visste fra før – eller at informantene unnlot å forklare ting vi eventuelt hadde diskutert tidligere. De fem informantene ble alle intervjuet i løpet av november 2010 (se vedlegg 2 for mer om informantene).

Informantutvalget ble gjort med den hensikt å få uttalelser fra flere sider. Per Christian Magnus og Odd Isungset var begge relevante intervjuobjekter med bakgrunn fra dokumentarproduksjon i TV 2. Begge tok sluttpakke da Dokument 2-redaksjonen ble lagt ned, men var nå i forskjellige situasjoner. Per Christian Magnus hadde sagt opp sin sluttpakkeavtale for å jobbe i NRK, mens Odd Isungset arbeidet freelance med sluttpakkeproduksjoner i tillegg til andre prosjekter. Intervjuet med Tore Buvarp, daglig leder i Fenris film, var nødvendig for å få en uavhengig produsents syn på forholdene. Vebjørn Hagen har ansvar for innkjøp av dokumentar i TV 2, og utpekte seg som den sentrale personen å snakke med fra TV 2-huset. Nina Økland var, som ekspedisjonssjef i medieavdelingen i kulturdepartementet, den som kunne uttale seg om den gjeldene mediepolitikken.

Under denne typen intervjuer er det viktig å tenke på at alle har en bestemt rolle og funksjon innen området, og kan ha et ønske om å uttrykke sine behov og framheve det de selv ønsker å fokusere på. Med åpne spørsmål får intervjuobjektene selv mulighet til å dreie svarene inn mot det de ser på som mest sentralt, noe som er interessant i seg selv da man får personlige meninger om noe de brenner for. Samtidig blir oppfølgingsspørsmål viktige for å gi mer konkrete svar enn det åpne spørsmål legger grunnlag for, eller for å dreie spørsmålet inn på det man egentlig var ute etter å få svar på.

Jeg må ta høyde for at jeg kan ha fått noen strategiske svar. Standpunktene vil være preget av hvilken del av bransjen de tilhører, og hvilken rolle de har og informantene kan ha uttalt seg med tanke på å sikre sine interesser. Enten det handler om å forsvare sin egen rolle, eller kritisere myndigheter og andre aktører, kan uttalelser bunne i et ønske om å sikre seg best mulige vilkår, stille seg selv i best mulig lys, eller unngå å trække noen andre på tærne. Jeg antar at alle står inne for den jobben de gjør og anser den som viktig. Det kan derfor være en mulighet for at de ikke sier det de innerst inne mener, men uttaler seg strategisk, og ikke personlig. De som er tilknyttet en institusjon må balansere forholdet mellom privatperson og ansatt, og det vil kanskje være vanskelig å kunne uttale seg kritisk om for eksempel

prioriteringer. Nina Økland presisterte at hun ikke uttalte seg som privatperson, og at hun som embetsmann representerer departementets offisielle syn og den til enhver tid gjeldene politikken.

Under transkriberingen av intervjuene har jeg i noen få tilfeller valgt å normalisere språket. Dette er et valg man selv må ta i følge Gentikow (2005:117), og i dette tilfellet gir det mer flyt i lesningen, men uten å klippe bort viktige elementer av intervjuet. Om hensikten hadde vært å understreke tegn på usikkerhet, bruk av småord og tenkepauser, eller framheve dialekt og uttrykk, burde man kanskje vurdert å transkribere helt ordrett, men i mitt tilfelle er en liten normalisering på sin plass, og øker forståelsen av det informantene har sagt heller enn å undergrave poengene. Det er ikke klippet i sitater uten at det er merket, og sitatene er ikke plassert ut av den opprinnelige sammenhengen.

Anonymisering kan være et problem når det dreier seg om ekspertintervjuer. For denne oppgavens del var det aldri aktuelt med anonymisering, og alle informantene godkjente bruk av navn, med mitt løfte om at de skulle få lese gjennom bruken av sitatene. Det er viktig for både intervjuobjektene og for meg at de ikke føler seg feilsitert. Endringskrav ved ekspertintervjuer forekommer ofte (Gentikow 2005:128), og er uproblematisk så lenge intervjuobjektet ikke ønsker å trekke uttalelsene sine. I mitt tilfelle var det kun Vebjørn Hagen som kom med presiseringer og mindre rettelser på sine uttalelser, som jeg da rettet på. I tillegg til sitatsjekk, fulgte jeg opp alle intervjuobjektene på telefon eller e-post mot slutten av skriveprosessen for å høre om det hadde skjedd noe som har påvirket forholdene drastisk.

Tidsperioden intervjuene ble gjennomført var i utgangspunktet ikke helt ideell da det var måneden før den nye avtalen mellom TV 2 og staten ble signert. Men kunngjøringen som avtalen baserer seg på var publisert, så både jeg og intervjuobjektene visste hva staten la til grunn for den nye avtalen. Mediestøtteutvalget sin rapport kom også senere i 2010, men den berører ikke direkte noen av aktørene. Det vil alltid være mye som skjer fra man setter i gang med en oppgave og til den er fullført, og det vil være begrenset mulighet for å vente. I en oppgave av denne typen må jeg sette en avgrensning for innhenting av materiale, og stole på at de oppfatningene informantene har, ikke er begrenset til en kort tidsperiode. Jeg må også stole på at materialet og oppgaven er interessant utover det dagsaktuelle, og at den kan bidra til å beskrive situasjonen innenfor en bestemt periode.

3.2 Dokumentanalyse

Jeg har også brukt dokumenter som kilder for å undersøke forholdene for dokumentaren og få innsikt i politiske beslutninger. Det er i hovedsak allmennkringkastingsregnskapene til TV 2 som er gjennomgått systematisk. Øvrige dokumenter er brukt for å belyse relevante poeng. Stortingsmeldinger og offentlige utredninger er sentrale for å se på de mediepolitiske føringene, allmennkringkastingsrådet og medietilsynets rapporter er relevante for å se på hvordan TV 2 sitt programinnhold har blitt vurdert, mens allmennkringkastingsregnskapene til TV 2 er relevante for å se på hvordan de har framstilt og sett på seg selv, og for å få tilgang til statistikk. Rapporter fra Norsk Filminstitutt har også blitt brukt for å få innsikt i dokumentarfilmproduksjon og støttebeløp og rapporter fra andre offentlige organer er også relevante. Avisartikler er brukt for å supplere informasjonen fra offentlige dokumenter.

Dokumentene danner både et historisk bakteppe for dagens situasjon, og uttrykker samtidig de offisielle meningene fra den enkelte institusjonen på det gjeldene tidspunktet. Det er særlig relevant å ta en vurdering av hva som er målet til avsenderen av dokumentet.

Allmennkringkastingsregnskapene til TV 2 er interessante både med tanke på valg av ordlyd og fokus, og for å se på hvordan de vurderer seg selv og oppfyllelse av sitt allmennkringkastingsoppdrag, samt hvordan det fokuseres på dokumentaren. TV 2 vil nok ha et ønske å fremstille seg selv i best mulig lys, og allmennkringkastingsregnskapene har gjerne også et mål om å påvirke politisk til en viss grad. Samtidig kan de ikke vri på sannheten og risikere å bli tatt for feilaktig informasjon, men de kan velge å framheve det beste med kanalen. Å studere disse dokumentene sammen med vurderinger i allmennkringkastingsrapporter kan da være hensiktsmessig for å få et annet syn på forholdene, og også eventuell kritikk.

Det vil også være verdt å vurdere om enkelte politiske dokumenter, som stortingsmeldinger, budsjetter og lignende, kan ha til hensikt å stille den gjennomførte politikken i et godt lys, heller enn å vise til hva som *ikke* har fungert som planlagt. Regjeringen kan for eksempel ønske å vise til at Kulturløftet har hatt gode resultater for filmproduksjon og at konsesjonsavtalen har vært nødvendig for å sikre kvalitet og mangfold på kringkastingsfeltet.

Faglitteratur vil i mange tilfeller få en rolle i å fortolke de ulike dokumentene, og sette dem i en bredere historisk kontekst. Det er også viktig å forstå hvordan ulike politiske dokumenter utarbeides, og hva som er neste skritt mot vedtak og gjennomføring. En stortingsmelding er et forslag som legges fram for stortinget sammen med en innstilling fra en komité, meldingen sendes deretter ut på høringsrunde før det debatteres og vedtas av stortinget. For en stortingsmelding innen mediefeltet vil det ligge under kulturdepartementet, som da vil

gjennomføre den vedtatte politikken. Det er et viktig dokument for å se på mediepolitikken som har blitt vurdert og gjennomført de siste årene, og man kan se argumentasjonen bak flere tiltak som senere innføres. En offentlig utredning (NOU) er et dokument som utarbeides av et arbeidsutvalg og som kan legge føringer for utforming av en ny lov. Utredningen om TV 2 (NOU 1985:11) gir et historisk innblikk i intensjoner og planer og mediepolitikken direkte knyttet til TV 2, mens den nyere rapporten om fremtidens mediestøtte (NOU 2010:14) oppsummerer hovedtrekkene ved dagens mediestøtte og mediepolitiske utfordringer. I mediestøtteutvalgets sammensetning var de ulike sidene av mediebransjen representert, men ikke de nasjonale aktørene i radio og tv-bransjen, noe som kan ha påvirket fokuset for utredningen.

Konsesjonsavtalene kan brukes for å se på den konkrete avtalen som til enhver tid har vært mellom TV 2 og staten, for igjen å kunne vurdere hvordan kanalen oppsyller sine forpliktelser. En konsesjonsavtale blir til gjennom forhandlinger, og tar gjerne utgangspunkt i eksisterende vilkår. Selv om man ikke har innsyn i de faktiske forhandlingene kan en sammenligning av de enkelte avtalene sammen med andre dokumenter, gi et inntrykk av forløpet.

Dokumentene har både blitt brukt for å gi meg innsikt i nyttig bakgrunnsinformasjon, i tillegg til å være direkte kilder som siteres i oppgaven. Sammen med intervjuene har det dannet grunnlaget for å si noe om dagens forhold for dokumentaren og belyse de spørsmålene som stilles innledningsvis.

4 TV 2 – konsesjon og intensjon

Ved opprettelsen av TV 2 i 1992 fikk Norge for første gang en kommersiell allmennkringkaster. TV 2 skulle være en reklamefinansiert og privateid kanal som var underlagt offentlig regulering – en hybridkanal (Syvertsen 1997:36). Intensjonene bak opprettelsen var mange, både å sikre nasjonal medieproduksjon, opprette en konkurrent til NRK som kunne sørge for mangfold i produksjon og mangfold i ytringer, og en kanal som skulle bidra til en desentralisert produksjon som skulle styrke lokale produksjonsmiljøer. Det var ulike interesser som skulle sikres, og forholdet mellom TV 2 og staten har vært gjennom mange forhandlinger. I dette kapitlet vil jeg gi en kort gjennomgang av intensjonene bak entrepriseproduksjonen TV 2, for så se på hvordan kanalen har forholdt seg til sine allmennkringkastingskrav med tanke på dokumentarproduksjon.

4.1 En entreprisekanal

I diskusjonen i forkant av opprettelsen av TV 2 var det kulturpolitikken og fjernsynstilbudet til publikum som sto i fokus. Og det var trusselen fra internasjonale, kommersielle kanaler som etter hvert førte til at politikerne omtrent så seg nødt til å opprette en nasjonal kommersiell kanal med allmennkringkastingsforpliktelser.

En plan om at TV 2 skulle ha base i regionene gjorde at forslaget fikk bred politisk støtte, men det kom etter hvert fram i denne diskusjonen at de lokale TV-stasjonene ikke var store nok til å danne grunnlaget for et regionalisert TV 2 (Dahl & Høyen 2003:205). Desentraliseringen var altså en viktig forutsetning i Stortinget da de gikk inn for å opprette TV 2 i 1990, men ”Det TV 2 som hadde premiere 5. september 1992, var ikke i noen forstand desentralisert – bortsett fra at hovedkvarteret var lagt til Bergen” (ibid), og at kanalen hadde noen få lokale nyhetskorrespondenter. Det som derimot da ble det nye fokuset, og en av konsesjonsforpliktelsene, var at TV 2 skulle kjøpe inn innhold fra uavhengige produksjonsselskaper¹⁶. Etter inspirasjon fra Channel 4 i Storbritannia skulle TV 2 være en entreprisekanal, der kun nyheter og aktualitet skulle produseres av egne redaksjoner. NRK ble på denne tiden sett på som lukket, og som eneste aktør på markedet kunne de presse prisene ned når de ble tilbudt norskprodusert innhold fra uavhengige produksjonsselskaper. En kanal som TV 2 kunne da bidra til styrke det uavhengige miljøet ved å bli en konkurrent til NRK. En slik modell skulle bidra til økt kreativitet og til å stimulere et produksjonsmiljø som kunne få *betalt* for å levere innhold til TV 2 (Rinde 1999). Intensjonen var at lokale produsenter spredt over hele landet skulle bli innholdsleverandører, men dette ble aldri spesifisert i konsesjonen til TV 2.

I 1992 og 1993 var nærmere 30 ulike produksjonsselskaper involvert i programproduksjonen til TV 2 (Rinde 2006:255). En fjerdedel av disse kom fra mindre byer og tettsteder, og Rinde viser til at de fleste var små bedrifter ”uten store og markante eierkonstellasjoner og uten eiermessige bindinger til TV 2s investorer” (Rinde 2006:256). Til tross for dette mangfoldet, eller kanskje på grunn av det, viste TV 2 seg å ikke være fornøyde med det som selskapene leverte og deres kompetanse (Rinde 2006 med referanse til TV 2s Årsrapporter 1992 og 1993). De kuttet tidlig ned på antall selskaper de samarbeidet med og i 1994 leverte 16 selskaper

¹⁶ Konsesjon 1992-2002: TV 2 A/S skal selv hovedsakelig produsere nyhets- og aktualitetsprogrammer. Den øvrige programvirksomhet skal fortrinnsvis baseres på innkjøp av programmer fra andre norske og utenlandske produsenter.

innhold til TV 2. Kun ett av disse var plassert utenfor Oslo eller Bergen, og dreiningen gikk stadig mer mot Oslo.

Mye av innholdet ble i begynnelsen også kjøpt inn fra utlandet, i stedet for å kjøpe inn fra lokale TV-produsenter, og de største investorene bak TV 2, Egmont og Schibsted, begynte allerede før sendestart å ta "[...] sine første skritt inn i norsk film- og fjernsynsproduksjon med sikte på å kunne levere kanalens programinnhold selv" (Dahl & Høyer 2003:193). Eierne etablerte sine studio i Oslo og ble etter hvert hovedleverandører av det innholdet TV 2 var konsesjonspålagt å kjøpe inn av uavhengige produsenter (ibid). Sissel Rinde konkluderer så tidlig som i 1999 med at konsesjonsvilkårene var for vage, og at det ikke var noen spesifisering av at det skulle være uavhengige produsenter eller hindringer for vertikal integrasjon. Hun omtaler selskapene derfor som "uavhengige" produksjonsselskaper, i anførselstegn (Rinde 1999). Danskeide Egmont eide tidligere produksjonshuset Nordisk film, og sammen med Schibsted eide de Nydalen Studios¹⁷. Schibsted eide på sin side produksjonsselskapet Rubicon. Når disse selskapene igjen leverer innhold til TV 2 viser det til eksempler på "uavhengige" selskap og graden av vertikal integrasjon som finnes innen dette området.

Spraket mellom de politiske forutsetningene for opprettelsen av TV 2, de kravene og den politiske debatten som hersket i forkant, og det som ble realiteten for kanalen TV 2, var stor. Konsesjonen fungerte ikke til å oppfylle målet om desentralisering, og det var heller ingen krav om produksjonsselskaper i distriktene. Dominert av kommersielle krefter i form av to hovedeiere som ville ha kontroll over mest mulig av innholdsproduksjon og inntekter gjennom sine respektive produksjonsselskaper, ble kanalen etter hvert noe annet enn det blant annet utredningen (NOU 1985:11) hadde lagt til grunn. Og forutsetningen om at kanalen skulle kjøpe inn programmer, for å sikre en desentralisert produksjon, førte heller til sentralisering av nettopp denne produksjonen.

Produksjon i distriktene har aldri senere blitt spesifisert som noe ønske eller krav i avtalen mellom TV 2 og staten, men desentralisering og mangfold er likevel sentrale stikkord i mediepolitikken. For TV 2 har det blitt satt krav om hovedkontor i Bergen, men kravet til *programinnholdet* for en allmennkringkaster er derimot en annen side av saken.

¹⁷ Nydalen studios eies i dag av TV 2 selv, og det var kun i den første konsesjonsavtalen at det lå et krav om at kanalen skulle kjøpe inn programmer.

4.2 TV 2 – konsesjon og dokumentarsatsing

TV 2 har selv bestemt typer program og antall sendetimer, da dette aldri har vært spesifisert i noen avtale¹⁸. Syvertsen viser til at: ”I Norge har det ikke vært tradisjon for at medienes oppgaver spesifiseres i detalj. Både NRK og TV 2 er fra politisk hold definert som allmennkringkastere, mens deres faktiske forpliktelser er uttrykt i relativt generelle vendinger” (1997:20). Formuleringene av kravene har vært runde i kantene, og det har vært lagt opp til at kanalene skulle kunne tolke programforpliktelsene¹⁹. I den første konsesjonsavtalen med TV 2 står det blant annet at ”Programprofilen i TV 2 skal baseres på prinsippene om allmennkringkasting” (Kulturdepartementet 1991). Disse prinsippene og overordnede kravene er relativt likt utformet for alle allmennkringkasterne. I den første avtalen med TV 2 nevnes blant annet at kanalen skal bidra til styrking av norsk språk, identitet og kultur, og at sendingene skal inneholde en variert programmeny med innhold for smale og brede seergrupper (se vedlegg 3). Allmennkringkastingsrådet uttrykte i sin første rapport at det var nødvendig med noen presiseringer av disse kriteriene. Under punktet om *variert programmeny* presiserer de at det skal bety både genremangfold, tematisk mangfold og fordypning. Med fordypning presiseres det videre at ”Analytiske, kritiske og fordypende perspektiv må være til stede” (Allmennkringkastingsrådet 1996²⁰). Disse vurderingskriteriene har senere blitt lagt til grunn i vurderingen av i hvilken grad programforpliktelsene til kanalen oppfylles. Det ble ikke nevnt hva slags type program som oppfylte kravet til fordypning, men Dokument 2 er et av programmene som i rapportene har blitt brukt som bevis på at dette målet er oppnådd (ibid).

I allmennkringkastingskravene kan det med andre ord ligge et implisitt krav om fordypning og kvalitet, selv om det ikke er uttalt direkte som et krav i en avtale. Dokumentaren oppfyller kravene om fordypning og viser til et innholdsmangfold, og speiler ulike deler av samfunnet. Sammen med blant annet nyheter og aktualitetsprogrammer vil dokumentaren²¹ være en viktig del av programtilbudet for en kanal som ønsker å markere seg som viktig og nå ut til hele befolkningen. Selv om det kan hevdes å ligge implisitt i avtalen, ble dokumentar likevel spesifisert som et krav i den andre konsesjonsavtalen.

¹⁸ Det gjelder de to konsesjonsavtalene (1992-2002, signert 1991 og 2003-2009, signert 2001) og den siste avtalen om formidlingspliktig allmennkringkaster 2011-2015 (signert desember 2010). For utdrag av programkrav i de tre avtalene mellom TV 2 og staten, se vedlegg 3.

¹⁹ NRK fikk kravene spesifisert mer i detalj i NRK-plakaten i 2008 (St.meld. nr 6 2007-2008).

²⁰ Allmennkringkastingrådets rapport for året 1996 under overskriften: *Rådets forslag til kriterier av 23. januar 1997*. I referansen brukes det året som omtales, heller enn det året rapporten kom ut.

²¹ Presisering: Selv om dokumentar ikke defineres som det samme som aktualitet i programoversikter, så er det store likhetstrekk i funksjonen og ønsket til å sette dagsorden. I TV 2 har produksjon av dokumentar vært en del av aktualitetsavdelingen, som har vært den avdelingen utenom nyhetsredaksjonen hvor TV 2 har hatt egenproduksjon. Aktualitet var en av de fire hovedstolpene i TV 2 sitt programtilbud til og med 2009, og her inngår dokumentaren.

I den andre konsesjonsavtalen, for perioden 2003-2009, ble det lagt større vekt på innholdskrav enn i den første (se vedlegg 3). Dels fordi det ble lagt flere krav i utlysningen slik at myndighetene skulle få større mulighet til å sanksjonere kanalen om kravene ikke ble innfridd. Konsesjonen tok også utgangspunkt i TV 2s eksisterende programprofil og hva de la vekt på i sine allmennkringkastingsregnskap og lovnader fra konsesjonssøknaden. Den andre konsesjonsavtalen ble det også spesifisert at kanalen jevnlig skulle sende dokumentar- og aktualitetsprogrammer, mulig etter at kanalen lovet å satse på dokumentaren om de fikk innvilget ny konsesjonsperiode. Konsesjonssøknaden fra 2001, signert TV 2-sjef Kåre Valebrokk, beskriver hvordan TV 2 oppfyller programforpliktelsene og lover: "Gjennom fortsatt sterk satsing på norsk samtidsdokumentar vil vi sende programmer om aktuelle tema og med brodd; programmer som skal gi en dypere forståelse av folks liv og problemer i dagens Norge" (TV 2 2001). Søknaden viser til hvordan kanalens nye innkjøpspolitikk har skapt et nytt marked for dokumentaren og dermed bidratt til å heve kvaliteten på norsk dokumentar. Det nevnes også at: "TV 2 kjøper i dag jevnlig dokumentarer fra rundt 20 produksjonsselskaper spredt fra Finnmark til Agderfylkene" (TV 2 2001). Her understrekes det hvordan dokumentaren bidrar til en desentralisert produksjon, og det blir vektlagt hvordan dokumentarprogrammene bidrar til fordypning.

Det kan virke som det fra politisk hold har vært en tillitt til at TV 2 skal oppfylle de krav som forventes av en allmennkringkaster (Rinde 1999:98), og ikke på grunn av krav, men også på bakgrunn av kanalens egne ønsker for å framstå som en seriøs og viktig aktør i mediebildet. Syvertsen diskuterer i hvor stor grad en kanals legitimitet dreier seg om å tilfredsstillte politiske krav, og viser til at det i like stor grad handler om å "oppnå troverdighet overfor publikum" (1997:20). Det er viktig for en kanal som TV 2 å bli sett på som en troverdig aktør og ha et godt omdømme blant publikum for å få høye seertall. Her har både nyheter og dokumentaren tilsynelatende vært viktige for kanalens profil. Ved å drive grundig, undersøkende journalistikk og bidra til samfunnsdebatten og stille kritiske spørsmål til maktinstanser, har dokumentaren vært med på å bygge opp troverdigheten til TV 2 som kanal, noe som kan virke inn på seertallene for kanalen som helhet. I noen tilfeller setter TV 2 nærmest et likhetstegn mellom kanalens merkevare og evne til å ta samfunnsansvar:

Da MMI i 2000 gjennomførte sin årlige undersøkelse av befolkningens holdninger til store norske bedrifter, kom TV 2 ut på topp. Undersøkelsen viste nær sammenheng mellom en bedrifts evne til å ta samfunnsansvar og nordmenns totalinntrykk av bedriften. I et slikt perspektiv er det vanskelig å undervurdere betydningen av det arbeid TV 2s medarbeidere daglig legger ned for å informere, rapportere, opplyse, avdekke, undersøke og skape debatt om betydelige samfunnsforhold (TV 2 2000).

Dokumentaren fremheves ikke spesifikt i denne sammenhengen, men den er et tydelig bidrag til dette samfunnsansvaret. Om det er nedtrapping i satsing på blant annet dokumentar de siste årene som er årsaken kan man bare spekulere i, men TV 2 har falt noen få plasser på den overnevnte omdømmestatistikken. Mens kanalen i årene 2005-2008 lå på første plass etter totalinntrykk når alle bedrifter var rangert, var TV 2 ved målingene i 2009 og 2010 på fjerde plass (Synovate, e-post 14. juni 2011). Tall fra en annen undersøkelse, medieundersøkelsen *Medievaner og holdninger* (Respons analyse 2011) fra Nordiske Mediedager, viser at det er tv som dekker folks interesser best når det gjelder utvalg av stoff²². Av den andelen er det i 2011 kun 24% som svarer at TV 2 er kanalen som dekker deres interesser best. Det er en nedgang fra 50% i 1999 og et fall på syv prosent bare fra 2010²³ (ibid). Spekulasjoner til tross, det *kan* være en mulighet for at det finnes en sammenheng mellom en endring i profil til et mindre fokus på samfunnsansvar påvirker folk sitt inntrykk av kanalen, noe TV 2 selv fremhevet i 2000.

Når publikum får tilgang til stadig flere kanaler skjerpes konkurransen om seerne, og det kan igjen føre til en nedgang i satsingen på enkelte programtyper. TV 2 må vurdere høy seeroppslutning opp mot programmets verdi for kanalens legitimitet. I en presset økonomisk situasjon vil dokumentarprogrammernes høye kostnader kanskje i mindre grad kunne forsvares ut fra verdien for kanalens identitet, eller verdien for seerne.

I konkurranse med stadig flere kanaler, og andre medieplattformer, kommer TV 2s seerandeler og inntekter i en usikker posisjon. Fra 2008 ble det gjennomført flere kostnadsprogram i TV 2 for å tilpasse kanalen en ny medievirkelighet. TV 2 skulle spare 350 millioner kroner, og kuttet ned på faste kostnader for å ha større mulighet til å manøvrere i markedet. Dokument 2-redaksjonen ble vedtatt nedlagt i august 2009 (VG 27.08.2009), og var en del av de 130 årsverk som måtte gå ved utgangen av året (Aftenposten 09.10.2009). Kutt i enkelte programkategorier kan også skyldes at staten ikke kunne stille krav til TV 2 etter utgangen av konsesjonen i 2009, og det kan ha vært en medvirkende årsak til at den interne redaksjonen ble lagt ned ved inngangen til det året hvor kanalen sto uten konsesjonsforpliktelser.

Når en ny avtale ble utlyst for perioden 2011-2015 var det ikke lenger en konsesjonsavtale, men en *Avtale om formidlingspliktig allmennkringkaster*. Kringkasteren ble i bytte mot allmennkringkastingsforpliktelser lovet sikret distribusjon i alle kringkastingsnett i Norge på såkalt ”markedsmessige vilkår” (Kirke- og Kulturdepartementet 2009). Det vil i praksis si at staten garanterer for at TV 2 skal få nærmere 250 millioner kroner i årlige ekstraintekter fra

²² Til tross for at denne andelen har sunket fra 52% i 2003 til 37% i 2011.

²³ Til sammenligning har NRK 1 gått fra 36% i 1999 til 52% i 2011 (Respons analyse 2011).

kabelleverandørene (Bergens Tidene 30.10.10). TV 2 var eneste søker på denne avtalen, og den ble signert i desember 2010, etter at TV 2 hadde vært uten noen form for avtale eller forpliktelser i ett år. Gulroten for å være kommersiell allmennkringkaster var ikke lenger like fristende, og departementet stilte derfor lavere krav til innhold enn ved forrige konsesjonsrunde.

Blant kravene i avtalen fra 2011 er daglige egenproduserte nyhetssendinger, og det er i tillegg spesifisert at kanalen skal formidle norsk film og tv-drama på tilnærmet samme nivå som i 2007-2009. Kravet om å sende dokumentar er borte fra denne avtalen. I de overordnede kravene er det fremdeles formulert at det skal være tematisk og sjangermessig bredde i programtilbudet og at det skal være programmer for både brede og smale seergrupper – uten at det er spesifisert i større grad.

Det kan altså være ulike grunner til at TV 2 har sendt dokumentar, og til at kanalen fremdeles vil vise dokumentarprogrammer. Det kan både ha blitt sett som et implisitt krav i allmennkringkastingsforpliktelsene, i tillegg til at de i andre konsesjonsavtalen (2003-2009) var spesifisert som et krav. Samtidig kan det være en sentral del av kanalens identitet, og en type programinnhold som er viktig for å bygge et bånd med publikum.

5 Utviklingen for dokumentaren på TV 2

En gjennomgang av allmennkringkastingsregnskapene fra 1997-2009²⁴ kan vise hvordan TV 2 på ulike måter har formulert sin rolle som kommersiell allmennkringkaster, viser til tall for dokumentaren og understreker viktigheten av denne programformen. I dokumentene viser også TV 2 til deres forhold til uavhengige dokumentarprodusenter. Selv om jeg ikke vil gjøre noen kvalitativ vurdering av form og innhold, vil jeg gå gjennom hvordan dokumentene kan si noe om satsingen på dokumentaren, og utviklingen i forholdene for dokumentaren på TV 2.

Gjennomgangen kan ha muligheten til å gi et historisk innblikk, og et inntrykk av hva som ligger bak kanalens vurderinger og prioriteringer. I dette kapitlet vil jeg først gå gjennom hva allmennkringkastingsregnskapene kan si om antall dokumentarer på kanalen, for deretter å se på hvilken sendetid programmene har hatt, hvordan TV 2 ser på sitt samfunnsoppdrag, hvordan dokumentarens form og formål har blitt beskrevet, og til sist, hvordan kanalen ser på forholdet til uavhengige produsenter.

²⁴ Det er benyttet årsrapporter fra årene 1997, 1998, 2002 og 2003. selv om allmennkringkastingsregnskap og årsrapporter blir gitt ut i begynnelsen av det påfølgende året, blir det året de omhandler brukt i referansen

5.1 Antall dokumentarer

For å senere kunne si noe om en eventuell endring i TV 2 sin satsing på dokumentar er det nødvendig å gå gjennom tallene på hvor mye dokumentar kanalen har sendt. Tall og statistikker vil kunne gi et inntrykk av forholdene for dokumentaren på kanalen, selv om tallene sier lite om kvaliteten eller den faktiske funksjonen programmene har. En grov opptelling av antall dokumentarer beskriver ikke tilstanden – eller sier ingenting om ”[...] the ‘health’ of the form” (Winston 2000:33). Statistikker eller tilstedeværelsen for dokumentaren i sendeskjema i seg selv sier ingenting om kvaliteten, da det kan omfatte både lettere, sensasjonspreget dokumentar – i tillegg til den opplysende og mer seriøse (ibid). Man må derfor være forsiktig med å trekke noen konklusjoner på grunnlag av statistikker, men de kan si noe om den generelle satsingen.

Uten tilgang til TV 2s budsjetter blir det ikke mulig å se på satsing målt i kroner. Andelen dokumentar på kanalen blir da en måte å måle satsingen på, og uten egne studier av programoversikter, må tallene baseres på TV 2 sine egne opplysninger fra kanalens allmennkringkastingsregnskap. Antall sendinger av Dokument 2 vil ikke i seg selv kunne gi et fullstendig bilde av satsingen på dokumentar, prosentandeler eller timetall vil heller ikke være helt beskrivende da de inneholde repriser, utenlandske dokumentarer og muligens også noen serier som nærmer seg underholdning, og da ikke er en del av den dokumentartypen som oppfyller et samfunnsoppdrag. En gjennomgang av de ulike statistikkene kan samlet gi et inntrykk av forholdene.

TV 2 begynte å systematisk kjøpe inn dokumentarer fra eksterne produsenter i 1996, både til visning under Dokument 2-vignetten men også frittstående dokumentarer eller dokumentarserier. Det ble kjøpt inn noen sporadiske dokumentarer fra 1992, og noen til Dokument 2 fra 1994. Fanen Reflektor ble brukt i noen tidligere tilfeller, men fra 2006-2010 ble den brukt spesifikt om innkjøpte dokumentarer, og markerte et skille mellom internt produserte Dokument 2-programmer og de eksterne Reflektor-programmene. Når kanalen la ned sin interne redaksjon valgte de å beholde programnavnet Dokument 2 fordi det var den sterkeste merkevaren, sterkere enn Reflektor. Innkjøpte dokumentarer sendes altså fra 2010 under Dokument 2-vignetten.

Allmennkringkastingsregnskapene til TV 2 oppgir hvert år tall på *nye norske* dokumentarer, og det tallet kan gi et inntrykk av hvor mye kanalen faktisk har investert i den type dokumentarprogrammer som denne oppgaven fokuserer på. Tallene inkluderer Dokument 2, men det varierer om dokumentarseriene er iberegnet. Rikets tilstand (1999-2002) var mer som

et reportasjemagasin som var oppført under kategorien aktualitet²⁵, og inngår derfor ikke i statistikken. Flere av de interne kreftene gikk over fra Dokument 2-redaksjonen til å produsere Rikets tilstand i denne perioden.

1997: 19 *innkjøpte* nye norske dokumentarer.

1998: 40 nye norske dokumentarer

1999: Ca 30 dokumentarer

2000: Mer enn 50 nye norske dokumentarer

2001: 60 nye norske dokumentarer

2002: 84 nye norske dokumentarer²⁶

2003: Mer enn 70 dokumentarer

2004: Nesten 60 nye enkeltstående dokumentarer²⁷

2005: Mer enn 60 dokumentarer

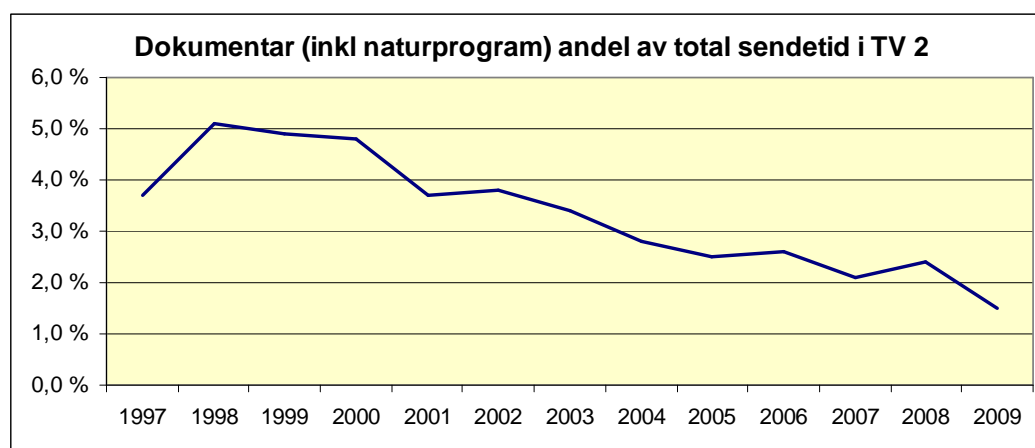
2006: Mer enn 70 dokumentarer, Dokument 2, Reflektor og dokumentarserier.²⁸

2007: Nesten 70 nye norske dokumentarer²⁹

2008: Mer enn 70 nye norske dokumentarer. Tallet inkluderer miniserier og enkeltprogram.

2009: 54 nye norske dokumentarer.

I 2009 begrunnes nedgangen i antall i allmennkringkastingsregnskapet. Det vises til at Dokument 2 kun ble sendt høstsesongen, og at det også ble sendt færre Reflektor-programmer. Prosentandel er en annen måte å måle satsingen på, men når TV 2 benytter samlebetegnelsen "Dokumentar, natur" inkluderer det i perioder blant annet Globus 2 og andre naturprogrammer, ofte innkjøpt fra andre land.

Kilde: Allmennkringkastingsregnskap TV 2 1997-2009

²⁵ Rikets tilstand har vunnet Gullrute for beste dokumentarprogram, mens et Dokument 2-program har vunnet for beste faktaprogram, i tillegg til å vinde under kategorier som beste tv-dokumentar. I 2011 var Dokument 2-programmer nominert til både "Beste nyhetssending eller aktualitetsprogram" og i kategorien "Beste TV-dokumentar" noe som viser hvor overlappende og vanskelig det kan være å definere aktualitets- og dokumentarprogrammene fra hverandre.

²⁶ Dokumentarserier er regnet med i antallet dokumentarer. (I senere år ville antagelig noen av disse blitt kategorisert som dokusåper, bla. *Slottet* og *Karrierekvinner*)

²⁷ I 2004 spesifiseres det at det er snakk om enkeltstående dokumentarer. I tillegg kommer dokusåpeserier som "Stortinget" og "Et år for livet".

²⁸ Dokusåpene *Rabalder* og *Fete typer* er ikke medregnet i det totale antallet dokumentarer.

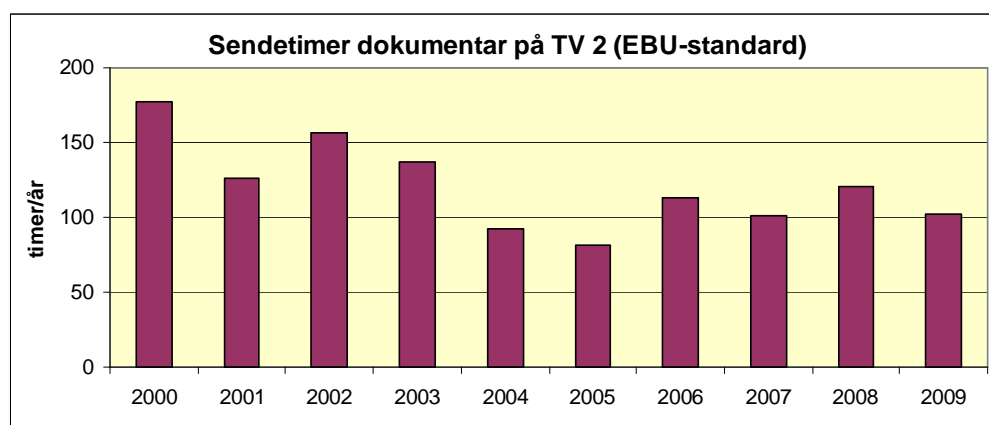
²⁹ Dokumentarserien "Statsministeren" på tre episoder er regnet med i tallet.

Det kan være problematisk å trekke noen konklusjoner på bakgrunn av dette tallet. I boka *Et hjem for oss et hjem for deg – analyser av TV 2*, trekker forfatterne slutninger kun på grunnlag av denne statistikken (Enli, Syvertsen og Østby Sæther 2006:22). De skriver at programstatistikken for TV 2 viser at:

[...] mens dokumentarer fylte nesten 5 prosent av sendetiden i 2000, er andelen halvert til 2,5 prosent i 2005. Dette er en programtype som har ligget stabilt høyt gjennom hele siste del av 1990-tallet, og det er interessant at også denne profilerte programkategorien, som har vært svært viktig for TV 2 sin identitet, også fikk redusert sin andel etter at den nye konsesjonsavtalen var underskrevet (Enli, Syvertsen og Østby Sæther 2006:22).

Nedgangen de peker på er svært merkbar, men grunnlaget for påstanden er ikke basert på studier av hva den andelen faktisk innebærer. Store andeler reprise eller mange innkjøpte internasjonale dokumentarer kan ha inngått i denne statistikken, og det sier lite om den reelle satsingen internt eller på mengden innkjøpt dokumentar fra det uavhengige produksjonsmiljøet. I allmennkringkastingsregnskapene kan man se at tallene for nye norske dokumentarer har steget i samme periode, noe som kan vise at satsingen på norsk dokumentar kan ha økt.

Fra 2000 har TV 2 også operert med EBU sine inndelinger som skiller dokumentar fra naturprogrammer, og spesifisert antall timer. Også i denne oversikten inkluderes repriser og det varierer om dokusåper er regnet med i tallet.

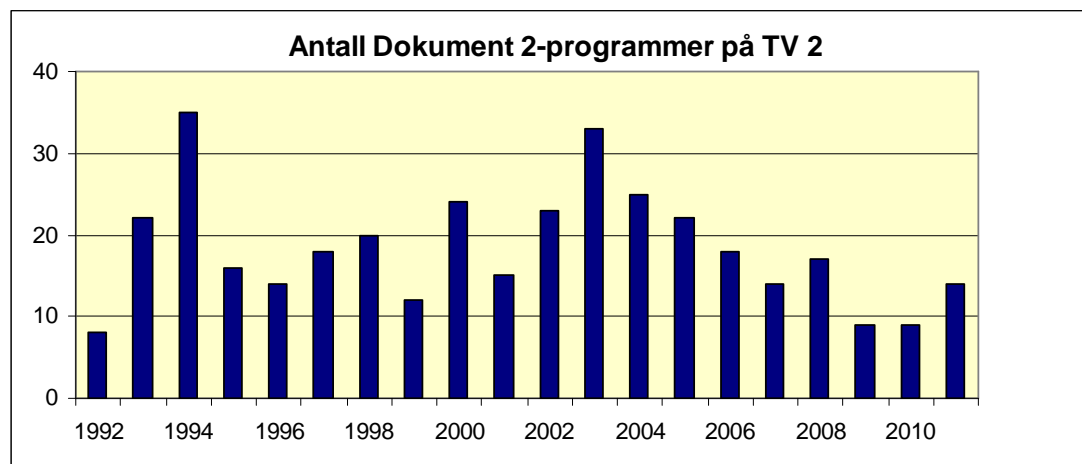

Kilde: Allmennkringkastingsregnskap TV 2 2000-2009.

Her er det også naturlig å merke seg bunnåret 2005 der til tross for at allmennkringkastingsregnskapet viser til mer enn 60 dokumentarer³⁰, altså er en nedgang i det totale timetallet. Heller ikke denne oversikten kan si noe om norskprodusert dokumentar. En oversikt over antall Dokument 2-programmer kan synliggjøre satsingen på norskproduserte

³⁰ 2005 var året hvor serien *Alt for Norge* ble sendt, og at den besto av 12 halvtimesprogrammer kan muligens være en årsak til at timetallet er så lavt.

dokumentarer, men det gjelder kun det programmet. En oversikt viser svært varierende sesonger.

Kilde: Nasjonalbibliotekets oversikt (som også finnes på Wikipedia) og Bastiansen 2011³¹. Tallet for 2011 er planlagt antall.

Det er flere ting som er viktig å merke seg med denne oversikten. I 1995 ble det kun sendt en sesong av Dokument 2 (våren), programmet ble midlertidig nedlagt og begynte med innkjøp av dokumentarer fra uavhengige produsenter fra 1996. Fallet i antall programmer i 1999 kan skyldes opprettelsen av programmet *Rikets tilstand*, og i perioden 1999-2002 jobbet mange av de tidligere medarbeiderne i det programmet (som i følge allmennkringkastingsregnskapene hadde sesonger på mellom 9 og 16 utgaver). Nedleggelsen av *Rikets tilstand* kan være grunnen til økning i antall Dokument 2-programmer fra 2003, da flere av medarbeiderne gikk over, eller tilbake, til å produsere dette programmet.

Henrik Bastiansen bruker denne oversikten (tallene fra 1996-2009) og viser til nedgang i antall dokumentarer på TV 2. Han trekker slutningen på grunnlag av at antallet utgaver av Dokument 2 sank jevnt fra 2004 til 2009, og skriver at til tross for denne nedgangen nølte ikke TV 2 med å framheve den enkeltstående dokumentaren i sine allmennkringkastingsregnskap (Bastiansen 2011:303). Han er tydelig kritisk til at TV 2 fremhever den enkeltstående dokumentaren i sine rapporter når det er en tydelig nedgang i enkeltstående Dokument 2-programmer, men tar da ikke med i beregningen at TV 2 sendte innkjøpte enkeltstående dokumentarer under Reflektorvignetten i perioden 2006-2009.

Uten en spesifisering av hva salgs programmer oversiktene omfatter, kan det ikke trekkes noen bastante slutninger, men på bakgrunn av alle disse tallene kan man se noen tydelige tendenser.

³¹ Disse tallene samsvarer ikke alltid med tallene i TV 2 sitt allmennkringkastingsregnskap. Det er ikke store variasjoner, men da nasjonalbiblioteket og wikipedia opererer med tittel og dato for visning, og mediehistoriker Bastiansen bruker de tallene, tar diagrammet også utgangspunkt i dem.

Satsingen på norskproduserte dokumentarer steg betraktelig mot slutten av 90-tallet og har holdt seg på et varierende men tilsvarende høyt nivå fram til 2009. Da kommenteres nedgangen i TV 2 sitt allmennkringkastingsregnskap, og nedgangen er også tydelig i antall Dokument 2-programmer. I TV 2 sin søknad fra 2009 understrekes det at selv om de legger ned Dokument 2-redaksjonen, kommer de fortsatt til å kjøpe inn dokumentarfilmer fra uavhengige produksjonsselskap. De lover at: "Det legges ikke opp til stor reduksjon i antall dokumentarfilmer på TV 2" (TV 2 2009). Det presiseres ikke om dette gjelder en reduksjon fra tidligere års nivå, eller om de ikke legger opp til en ytterligere nedgang i et allerede redusert tilbud.

Etter nedleggelsen av den interne redaksjonen i 2009, kom programmet tilbake på sendeskjemaet høsten 2010 hvor det ble vist ni norskproduserte dokumentarer under Dokument 2-vignetten. I tillegg ble det sendt seks dokumentarer under Reflektor-vignetten i løpet av våren. Statistikken, som inkluderer repriser, viser at TV 2 i 2010 sendte totalt 110 timer med dokumentar, hvor 85 timer var norske eller internasjonale dokumentarserier/dokusåper. (Vebjørn Hagen, i e-post 8. juli 2011).

I følge TV 2 har det i løpet av våren 2011 blitt sendt 15 timer med ny dokumentar + 22 timer med dokumentarserier (Vebjørn Hagen, e-post). Høsten 2011 er det planlagt å sende 14 programmer under Dokument 2-vignetten, og av de vil seks titler være en del av sluttpakkeavtalen. Totalt er det planlagt 20-25 timer med ny dokumentar høsten 2011 og tilsvarende med dokumentarserier/dokusåper. Vebjørn Hagen viser til at det totale antallet dokumentarer (35-40) ikke er en stor nedgang fra tidligere år, og påpeker at kanalen fra 2011 nesten ikke kjøper inn internasjonale dokumentarer (Vebjørn Hagen, e-post).

Disse tallene kan tyde på at det ikke er veldig store muligheter for uavhengige produsenter å få solgt filmene sine til TV 2, og kanalen kjøper inn kun åtte filmer til Dokument 2-vignetten i 2011. Hvor i sendeplanen programmene plasseres kan også en viktig faktor for programmenes mulighet til å nå ut til et stort publikum.

5.2 Sendetid og seeropplutning

Til tross for seint sendetidspunkt³² har Dokument 2 hatt mange sesonger med gode seertall. I 2003 lå det på rundt 400 000 i snitt per program, og flere tidligere sesonger hadde enda høyere seertall. TV 2 påpeker selv at ca 350 000 seere i snitt i 2004 egentlig ikke var så verst. De skriver at seertallet "[...] som med tanke på sendetiden halv elleve på kvelden må kunne karakteriseres som meget bra" (TV 2 2004:25). Her legger de implisitt opp til et resonnement om at programmet kunne hatt flere seere om det hadde hatt en bedre sendetid.

I 2008 skriver TV 2 følgende i sin allmennkringkastingsrapport:

I en verden overbefolket av multimedial valgfrihet kan det være vanskelig å gi enkeltprogrammer den oppmerksomhet de fortjener, om de er aldri så sterke og viktige. Konkurransen skaper økt behov for å skape serier og "horisontal striping" som leder seerne til titler og vignetter de kjenner, og individuelle innslag har vanskelig for å få oppmerksomhet. For å sette viktige enkeltprogrammer i sentrum av oppmerksomheten, sender TV 2 høyprofilerte "sesonger" av dokumentarer i beste sendetid, under vignetten "Dokument 2" og de senere årene også "Reflektor" (TV 2 2008:34).

Her omtales sendetidspunktet for Dokument 2 og Reflektor som "i beste sendetid", og kanalen motsier det de et par år tidligere uttalte om at Dokument 2 i 2004 fikk seertall *på tross* av sendetiden klokken halv elleve. Det nevnes ikke at 2008 var en nokså dårlig sesong for både Dokument 2 og Reflektor. Seertall og sendetid er noe som også har blitt bemerket i media, og det vises til at tidspunktet Dokument 2 ble sendt på kan ha hatt innvirkning på seertallene:

Det programmet som har økt opplutningen mest fra ifjor høst til i år er "Dokument 2", som TV 2-ledelsen har bestemt seg for å legge ned i den pågående sparekampanjen. I 2008 ble "Dokument 2" sendt 22.30 på mandager, men etter at programmet ble flyttet til 21.40 på onsdager i høst, økte seertallet fra 310.000 i 2008 til 447.000 (Dagens Næringsliv 02.12.2009).

Reflektor som hadde samme sendetid som Dokument 2 hadde kun 269 000 seere i snitt i 2008. Her kan antall programmer i en sesong også spille inn på seertallene, og både Reflektor og Dokument 2 hadde lengre sesonger i 2008. Innholdet i enkeltfilmene kan også ha hatt innvirkning utover sendetidspunkt, sammen med hvor mye medieomtale og oppmerksomhet enkeltprogrammene får. Men det er en tydelig økning, og et høyt seertall som beviser at dokumentaren fremdeles kan nå ut til store deler av folket³³.

³² De første årene ble Dokument 2 sendt rundt klokka 21.30 på mandager. I 1996 ble det flyttet til 22.35, i 1999 ble programmet sendt klokka 21.25, mens det i 2000 og 2001 ble sendt lørdagskveld klokka 21.20/25. Fra 2002 ble programmet flyttet til onsdag 20.00/20.30. Fra høsten 2003 ble programmet sendt mandager rundt 22.30, og den sendetiden hadde programmet fram til 2009 da det ble sendt onsdager 21.40. I 2010 ble Dokument 2 sendt klokka 22.40 på mandager.

³³ Dokument 2-sesongen høsten 2011 blir sendt onsdager klokka 21.45. Noe som kan tyde på at kanalen prioriterer programposten ved å igjen gi den bedre sendetid (tv2.no 30.08.2011).

En kanal som TV 2 er opptatte av å ha faste seere til faste programmer, og minst mulig endringer i sendeskjema. Det skal være mest mulig forutsigbarhet hver uke gjennom en hel sesong, og samme program sendes gjerne til faste tider i flere år (Syvertsen 2007:126). Når det gjelder enkeltstående program, som for eksempel en dokumentar, finnes det lite rom for det i en standardisert sendeplan med faste program til faste tider hver dag. Syvertsen viser til at enkeltstående program koster for mye å produsere, krever mye markedsføring og kun trekker publikum til et enkelt program (Syvertsen 1997:127). Et enkeltstående program bygger ikke lojale seergrupper som vil skru på fjernsynet til samme tid neste dag eller neste uke. I 1995 gjorde Syvertsen intervju med faktaansvarlig Eldar Nakken der han forklarer at han ikke er begeistret for enkeltproduksjoner. Han sier at han kun kjøper inn enkeltproduksjoner hvis han føler at han må – hvis det er så bra at han ikke kan si nei, eller det er en spesiell anledning. Han mener det er viktig å tenke serie for at folk skal vite hva de får (ibid). Til tross for det har TV 2 kjøpt inn flere enkeltstående dokumentarer og understreker viktigheten av de programmene i allmennkringkastingsregnskapene. De understreker også at enkeltdokumentarer med spesifikke tema er med på å gi et tilbud til smale seergrupper (se blant annet TV 2 2007).

Denne tankegangen om å få lojale seere er nok grunnen til at innkjøpte enkeltstående dokumentarer har blitt plassert under vignetter som Reflektor, og under Dokument 2. Selv om tema har variert, så kan vignetten gi seerne en slags forventning om hva de vil få se.

5.3 Allmennkringkastingsoppdraget

TV 2 omtaler hvert år allmennkringkastingsoppdraget når de oppsummerer kanalens bidrag. Flere år omtaler de det som en særlig stor utfordring å skulle oppfylle de politiske kravene til kanalen, samtidig som de må ta bedriftsøkonomiske hensyn.

TV 2 skal være konkurransedyktig både på seer- og annonsemarkedet, samtidig som kanalen bestreber seg på å skape et programtilbud som bidrar til å styrke norsk språk, kultur, identitet og ikke minst den generelle samfunnsdebatt (TV 2 2000:2).

Her uttrykkes det som et motsetningsforhold mellom å være konkurransedyktig og få inn inntekter, og det å levere et programtilbud som oppfyller allmennkringkastingsforpliktelsene. De "bestreber" seg på å ha et innhold som oppfyller de kulturpolitiske målsetningene og bidra til samfunnsdebatten, men kan ikke oppfylle alle krav fordi det ikke kan forsvares av konkurransehensyn. I et senere regnskap viser de til at nettopp motsetningsforholdet mellom det kommersielle perspektivet og rollen som allmennkringkaster gir seerne "det beste fra to verdener":

Vår forretningsmodell er basert på hybridkanalens styrke – vi konkurrerer med de kommersielle kanalene om den beste markedsrettede underholdningen, samtidig som vi dyrker den brede allmennkanalens grunnleggende journalistiske ambisjoner (TV 2 2004:5).

De viser til at denne modellen er en styrke, heller enn en svakhet. De mener at kanalen henter det beste fra den kommersielle verden og det beste fra allmennkringkasterens verden – med fokus på journalistikken – og det er denne kombinasjonen de mener har bidratt til kanalens suksess og sterke posisjon i markedet. De understreker at de viktigste programkravene er de som de pålegger seg selv, og viser til at det ikke er konsesjonskravene, men at det er valg kanalen selv gjør, som er det avgjørende (TV 2 2004).

I allmennkringkastingsregnskapene understrekes bekymringene, og utfordringene kanalen har, heller enn privilegiet TV 2 har fått gjennom konsesjonen. I rapport fra 2008 gir kanalen et løfte: ”2009 er siste år med våre avtalte konsesjonsforpliktelser. Det betyr ikke at vi kommer til å fire på våre redaksjonelle ambisjoner” (TV 2 2008). Det er interessant at kanalen understreker dette, mens de senere samme år kutter drastisk i antall årsverk og legger ned blant annet Dokument 2.

I Medietilsynets vurdering av TV 2 i allmennkringkastingsrapporten for 2009 kommenteres nedleggelsen av Dokument 2: “Programmet har vært en viktig faktor i vurderingen av TV 2s oppfyllelse av kravet til aktualitets- og dokumentarprogrammer. Fraværet av aktualitetsmagasinet Tabloid og nedleggelsen av Dokument 2 innebærer et klart redusert dokumentar- og aktualitetstilbud på TV 2” (Medietilsynet 2009). De bekrefter at tilbudet er redusert, men kan ikke gjøre annet enn å kommentere det. Når rapporten for kringkastingsåret 2009 ble skrevet hadde TV 2 ikke lenger noen forpliktelser ovenfor staten, og når den nye avtalen ble inngått ble det, som tidligere nevnt, ikke spesifisert noe om denne typen innhold – til tross for medietilsynets kommentar om at tilbudet er svekket.

5.4 Dokumentarens form og formål

Hva TV 2 vil med dokumentaren, og hvilke målsetninger de jobber ut fra, har gått gjennom en endring. Det gjelder da særlig Dokument 2. I 1992 var Dokument 2 et magasinprogram, med innslag. Endringen fra dette formatet som var mer som et aktualitetsprogram, er innlysende, men hvordan intensjonen med programmet i de senere rapportene formuleres er interessant. Siden begynnelsen har programmet hatt til hensikt å sette dagsorden, og tatt opp flere kontroversielle tema med et uttalt mål om å reise spørsmål ved vedtatte sannheter.

Målet har hele tiden vært å drive en form for kritisk journalistikk: ”Målsetningen med Dokument 2 har vært å gi seerne innsikt i og kunnskap om fenomener de fra før visste lite om,

og rette et kritisk søkelys mot maktmisbruk og skjevheter i det norske samfunnet” (TV 2 1997:10). Dokument 2 har hatt fokus på å drive undersøkende journalistikk, men det skjedde et skifte på midten av 90-tallet. Da var det en endring fra en oppsøkende, kritisk journalistikk, til en mindre konfronterende form, med mer fokus å observere miljøer eller personer. I 1998 beskrives den endringen som skjedde i formen slik:

Redaksjonen har forsøkt å rendyrke den observerende dokumentaren, og Dokument 2 har de siste årene beveget seg fra å være et kritisk reportasjemagasin til en mer rendyrket og mindre kommentatororientert faktadokumentar. Redaksjonens målsetning er at spennende og viktige samtidstema skal belyses gjennom møter med involverte og engasjerte mennesker (TV 2 1998:14).

I 2000 skriver kanalen at Dokument 2-vignetten ”[...] har blitt et virkelig kvalitetsstempel på norsk samtidsdokumentar” (TV 2 2000), og i 2003 understreker de at de har hatt suksess med denne dokumentarformen: ”Samtidsdokumentarer har i en årrekke vært et uttalt satsingsområde for TV 2, og et område kanalen har gjort suksess på” (TV 2 2003:38).

Et par år etter omleggingen til en mer observerende form, lover aktualitetsredaktør Stein Kåre Kristiansen i 2003 at Dokument 2 skal få en mye kraftigere aktualitetsprofil fra høsten (Dagens Næringsliv 19.08.2003). Da understreker han at programmet skal gå bort fra den noe mykere profilen som Dokument 2 har hatt de siste årene, og med nedleggelsen av Rikets Tilstand vil Dokument 2 gå inn i rollen som et mer kritisk og aktuelt program (ibid).

Forenklet kan man si at det har vært rom for to hovedformer for dokumentar på TV 2. Den journalistiske, aktuelle og ofte avslørende og undersøkende dokumentaren på den ene siden, samtidig som den mer klassiske dokumentarfilmfortellingen som gjerne kan være mer allmenn og beskrivende eller kunstnerisk i formen. Begge disse formene har vært synlige på TV 2, og også innen Dokument 2. I 2006 understrekes det at: ”Dokument 2 er en av de lengstlevende programpostene i TV 2 – og en av de viktigste” (TV 2 2006:35). Det påpekes følgende: ”Under denne vignetten sendes både undersøkende reportasjelijournalistikk og klassiske dokumentarfilmfortellinger” (TV 2 2006:34). De viser til at programmene i hovedsak er produsert internt, av den interne Dokument 2-redaksjonen, og understreker hvor viktig denne redaksjonen er som ”[...] den redaksjonen i Norge som har drevet lengst med samfunnskritisk tv-dokumentar” (TV 2 2006:34). Reflektor-vignetten ble fra 2006 brukt til innkjøpte enkeltstående dokumentarer som ble produsert av uavhengige selskap og var mindre journalistisk i formen: ”Programposten ”Reflektor” er åpen for ulike og særpregede dokumentaruttrykk, både de personlig reflekterende og de mer underholdende” (TV 2 2006:34).

Fra 2010 har hovedfokus til Dokument 2 blitt uttalt slik: ”I Dokument 2 får du viktige historier om enkeltmennesker som trenger oppmerksomhet, og som har en viktig historie og fortelle seerne” (tv2.no 18.08.2010). Det understrekes samtidig at det fremdeles dreier seg om systemfeil, maktmisbruk og kritikkverdige forhold i samfunnet, men med fokus på enkeltmennesker.

Enten dokumentaren har hatt en tydelig journalistisk form, som kritisk, oppsøkende og konfronterende, eller vært mer observerende og tatt i bruk en mer narrativ fortellerform, med fokus på enkeltpersoner, ser hensikten med Dokument 2 hele tiden ut til å ha vært å ta opp viktige tema. Begge formene kan man anta at ville blitt godkjent av allmennkringkastingsrådet i å oppfylle kravet om *fordypning* da enten analytiske, kritiske eller fordypende perspektiv er tilstede.

5.5 Innkjøpspolitikk og uavhengige produsenter

Siden oppstarten har TV 2 kjøpt inn enkelte dokumentarer fra uavhengige produsenter, men fra 1996 ble det gjort i en større skala med en bevisst innkjøpspolitikk. Kanalen har kjøpt inn enkeltstående dokumentarer til Dokument 2-vignetten som de selv omtaler som flaggskipet i kanalens dokumentarflåte (TV 2 2005). Til tross for noe kritikk, får TV 2 en stjerne i boken av Allmennkringkastingsrådet for nettopp innkjøpspolitikken: ”Rådet merker seg forøvrig som positivt at TV2 i løpet av 1996 etablerte avtaler med en rekke norske produksjonsselskaper om leveranser av dokumentarfilm til "Dokument 2"” (1996:68).

TV 2 har lagt stor vekt på hvor viktige de har vært for produksjonsmiljøet de kjøper inn dokumentarer fra, og i 1997 konstaterer de at de har vært med på å bygge opp et miljø: ”[...] gjennom kjøp av dokumentarer fra frittstående selskaper har TV 2 bidratt til å etablere et helt nytt marked for tv-dokumentarer i Norge” (TV 2 1997:10). Rapporten fra 1998 understreker at kanalen har kjøpt inn dokumentarfilmer fra Varangerbotn i nord til Kristiansand i sør, og viser til at de har vært en ”sentral faktor i oppbyggingen av et uavhengig miljø for produksjon av dokumentarfilm i Norge” (TV 2 1998:14). I 2000 uttrykker de igjen at den nye innkjøpspolitikken fra 1996 har skapt et nytt marked, og de skriver: ”Det er naturlig å anta at dette er en viktig medvirkende årsak til at dokumentarfilm nå står sterkere enn noen gang i Norge, med kinovisninger, høye seertall på tv og gryende eksport til utlandet” (TV 2 2000:13).

I rapportene fortsetter TV 2 å framheve kanalens tette samarbeid med eksterne produksjonsselskaper, og ser etter hvert at NRK har blitt en konkurrent på dokumentarfilmområdet. De uttaler derfor et mål om at ”[...] de beste dokumentarene fra

eksterne selskaper skal vises på TV 2" (TV 2 2003:39). I denne perioden betalte TV 2 gjennomsnittlig mer for dokumentarfilmer enn NRK (ECON 2006:93), noe som kan tyde på at de tok konkurransen seriøst.

TV 2 skryter i flere tilfeller av kvaliteten som den uavhengige produksjonsmiljøet leverer, og kaller kanalens totaltilbud unikt: "Basert på et tett samarbeid mellom interne krefter og dyktige filmskaperne i det uavhengige produksjonsmiljøet, har TV 2 de siste årene bygd opp et dokumentarfilmtilbud som er enestående i Norge" (TV 2 2005:16). Her understreker kanalen også viktigheten av *samarbeidet* mellom det interne og eksterne miljøet.

Rapporten for 2005 kom ut et par måneder etter at TV 2 hadde kuttet i budsjettene for innkjøpt dokumentarfilm. Etter at kuttet ble vedtatt i desember 2005 meldte Bergens Tidene: "TV 2 kjøper inn færre dokumentarfilmer" (Bergens Tidene 20.12.2005). Da uttalte produsent i Flimmer film i Bergen, Lars Løge, hvor viktige han mente at TV 2 var for dokumentarfilmmiljøet: "Vi er egentlig veldig fornøyde med TV 2. Det er ikke minst takket være dem at vi har fått et livskraftig dokumentarfilmmiljø her i landet, og derfor er det ekstra synd at de kutter i antall innkjøpte produksjoner" (ibid). Her bekrefter han det samme som kanalen selv uttrykker, og gir dem mye av æren for at det finnes et solid produksjonsmiljø for dokumentarfilm i Norge. TV 2 kuttet i denne perioden i budsjettene for dokumentaren for å spare penger, og nyhetsredaktør Kjell Øvre Helland fortalte at kanalen ville kutte i innkjøp av dokumentar, men lage flere produksjoner internt (Bergens Tidene 03.12.2005). Dette kuttet kan tyde på at innkjøpte filmer ble sett på som dyre, og at den interne redaksjonen ble prioritert i denne perioden. Øvre Helland forteller at tilbudet til seerne vil bli det samme i 2006 som i 2005, og viser til at i begge år vil TV 2 bruke mellom 5 og 10 millioner kroner på innkjøp av eksternt produserte dokumentarfilmer (ibid).

Dette kuttet ble mye omtalt og debattert i media mot slutten av 2005, og TV 2 bruker allmennkringkastingsregnskapet til å svare på kritikken som ble rettet mot kanalen:

TV 2 kommer til å opprettholde satsingen på norsk samtidsdokumentar, og ønsker å bidra til et norsk produksjonsmiljø i fortsatt rivende utvikling. **Det medfører ikke riktighet, slik en rekke medier skrev i desember 2005, at TV 2 kutter i budsjettene for innkjøp av dokumentarer** (TV 2 2005:18, min utheving).

Dette utspillet begrunnes ikke videre, og det vises ikke til noen budsjettall. Det er et forsøk på å avfeie kritikken, men uten bevis, da det i avisene kort tid tidligere hadde blitt bekreftet at det var vedtatt et kutt i budsjettet for innkjøpte dokumentarer.

I 2007 begrunner de *hvorfor* de har vært viktige for dokumentarfilmmiljøet: "TV 2s satsing på sjangeren har vært viktig for utviklingen av den norske dokumentarfilmen generelt fordi vi var

den første aktøren som ville betale for dokumentarer fra frittstående produksjonsselskaper” (TV 2 2007:34). Det er ikke bare fordi TV 2 har *vist* dokumentarer, men fordi de har *investert* i filmene at kanalen har bidratt til en utvikling. Gjennom innkjøp av programmer markerte TV 2 seg som en utfordrer til NRK, som etter hvert også begynte å kjøpe inn enkeltstående dokumentarer fra uavhengige produsenter – og da til en høyere pris enn gjorde før TV 2 kom på banen.

Så sent som i TV 2 sin søknad fra 2009 vises det igjen til hvor viktige TV 2 har vært “[...] for utvikling av et norsk produksjonsmiljø for dokumentarfilm” (TV 2 2009). Det sender tydelige signaler om at kanalen fortsatt ønsker å satse på innkjøpt produksjon, til tross for nedleggelsen av den interne dokumentarredaksjonen.

6 Dagens forhold for dokumentaren – mediepolitiske realiteter

Som vist i forrige kapittel, har TV 2 ved flere anledninger uttrykt hvor sentral dokumentaren er for kanalen, og hvordan programformen er med på å oppfylle samfunnsoppdraget. Prioritering både i mengde og form på dokumentarinnehold er avgjørende for kanalens rolle som kommersiell allmennkringkaster, og for den funksjonen dokumentaren kan spille i samfunnet.

Dette kapittelet vil fokusere på dagens forhold for dokumentaren med tre hovedfokus: TV 2s prioriteringer og dokumentarsatsing, det uavhengige produksjonsmiljøet og hvilke konsekvenser endringer kan få for dokumentarprodusentene, og til sist, hvordan den gjeldende mediepolitikken virkemidler fungerer. Finansiering er en sentral faktor som kan bidra til produksjonen, og står sentralt i diskusjonen rundt forholdene for de uavhengige produsentene og den gjeldende mediepolitikken. I den følgende diskusjonen trekkes informantene inn, med sine oppfatninger og framtidsutsikter når det gjelder satsing på og finansiering av dokumentar.

6.1 TV 2s dokumentarsatsing

Siden oppstarten i 1992 har TV 2 hatt dokumentar som et fast innslag på sendeskjemaet. Fram til 2010 har kanalen både hatt en intern redaksjon³⁴ i tillegg til å kjøpe inn enkeltstående dokumentarfilmer og -serier fra uavhengige produsenter – da særlig fra 1996. Til tross for

³⁴ med et kort opphold i 1995-1996 og en påfølgende periode med en begrenset redaksjon, og også en begrenset redaksjon da flere redaksjonsmedlemmer gikk over til Rikets tilstand i perioden 1999-2002.

nedleggelsen av den interne Dokument 2 redaksjonen³⁵ og at dokumentar ikke lenger er spesifisert i avtalen med staten, er dokumentarprogrammer fremdeles en del av kanalens programtilbud. Prosjektleder i TV 2, Vebjørn Hagen, ser ikke dokumentarfilmens plass på kanalen som utfordret. Hans inntrykk er at de som tar avgjørelsene i kanalen synes det er viktig å ha dokumentar, men at nedleggelsen av den interne redaksjonen førte til spekulasjoner rundt en nedgang i dokumentarsatsingen:

Den satsingen vi hadde i TV 2, kombinert med den vi hadde eksternt, var nok i volum litt større enn den vi har i dag. Jeg tror ikke det er så stor forandring for de eksterne nå enn det det var før. Tross den lille reduksjonen (Vebjørn Hagen, intervju).

Her bekrefter han at satsingen har blitt mindre, men påpeker samtidig at forholdene for den uavhengige bransjen ikke er så forandret. TV 2 la ned den interne produksjonen for å spare penger, og har ikke kompensert med å kjøpe inn *mer* fra uavhengige produsenter etter nedleggelsen. Flere av de tidligere Dokument 2-ansatte skal levere programmer til kanalen gjennom en sluttpakkeavtale. Totalt fem tidligere ansatte har en avtale om å levere i hovedsak seks produksjoner hver over en periode på mellom tre og fire år. Disse filmene vil sikre en viss produksjon av dokumentar de kommende årene. Vebjørn Hagen sier at han ikke regner med noen endring i den nærmeste tiden. Han håper at TV 2 fortsatt vil satse på dokumentarfilm, men er avhengig av at de må levere:

Det blir fort kroken på døra hvis de filmene vi viser ikke klarer å nå et stort publikum. Da vil det bli vurdert om vi forsvarer sendeflaten, og heller bruke pengene på andre type programmer. Det er viktig for TV 2 at TV 2 har seere. Det er sånn vi overlever (Vebjørn Hagen, intervju).

Vebjørn Hagen viser til at det ikke er han som bestemmer programleggingen, men at også han er opptatt av seertall. Seertallene bestemmer ikke alltid valg av prosjekter, men er en veldig viktig bit av det. Oppslutningen om programmene er noe han må forholde seg til fordi de som sitter og passer på pengene kanskje ikke alltid er så opptatt av dokumentar, men heller av at de viser programmer som mange vil se og som passer inn i TV 2 sin profil (Vebjørn Hagen, intervju). Selv om programformen ikke er direkte truet, kan det være vanskelig å argumentere for å bruke store ressurser på programmer om de ikke får høye seertall. For TV 2 må ønsket om å sette dagsorden gjennom kostnadskrevenende programmer, og verdien av å være en synlig samfunnsaktør, veies opp mot nødvendigheten av å gå godt økonomisk.

³⁵ Vedtatt i august 2009 (Dagbladet 26.08.2009) med virkning fra 2010.

6.1.1 Økonomi

Interne produksjoner, verken i TV 2 eller i andre kanaler, er berettiget støtte fra instanser som Norsk Filminstitutt eller Fritt ord. Alle kostnadene for egenproduksjon av dokumentar må med andre ord dekkes av kanalen. Det er vanskelig å bergegne de totale kostnadene TV 2 hadde for sine interne produksjoner fordi det er mange kostnader utover produksjonskostnader og lønn som ikke kan utregnes. Dokumentar blir sett på som en dyr programkategori, og særlig den enkeltstående dokumentaren er kostbar fordi det er mye arbeid som legges ned i alle ledd av produksjonen. Særlig research er den fasen som er mest ressurskrevende, og en enkelt film vil ha høye kostnader sammenlignet med en episode i en serie som kan ha visse stordriftsfordeler i planlegging og innspillingsfasene.

Per Christian Magnus ser hvor mange timer han selv har brukt på flere av dokumentarene han laget i Dokument 2, og at å drive med dokumentar i et undersøkende journalistisk format ikke er fornuftig i en bedriftsøkonomisk sammenheng, nettopp fordi det er så arbeidsintensivt. Han mener de har vært heldige i TV 2:

Vi har jo levd privilegert i TV 2 til nå, og fått lov til å gjøre de prosjektene vi har ønsket å gjøre og bruke de pengene vi mener har vært nødvendig egentlig uten at noen har stilt spørsmål. Nå ser jeg jo at det var en ekstremt privilegert situasjon å være i (Per Christian Magnus, intervju).

Han ser at han var privilegert som fikk fastlønn mens han hadde anledning til å bruke tid på å finne fram til de aktuelle sakene og drive research, og ser hvor høye kostnader programmet har hatt. Besparelsen ved nedleggelsen av Dokument 2-redaksjonen ble anslått til et sted mellom 10 og 15 millioner kroner i året i følge nyhetsredaktør Kjell Øvre Helland (VG 27.08.2009), og når TV 2-sjef Alf Hildrum uttaler at ”Dyrest av alt er det å lage dokumentarer” (Kampanje 19.10.2009) blir det tydelig at det er av økonomiske hensyn kanalen har kuttet den posten.

Hildrum vil heller prioritere nyheter:

- Egenproduksjon av dokumentarer er for dyrt. Nå må vi isteden konsentrere oss om nyheter, som er det viktigste. Vi skal sende dokumentarer også i fremtiden, men vil i størst mulig grad fylle denne sendeflaten med innkjøpt stoff fra ulike produksjonsselskaper og for eksempel TV 2 i Danmark og TV4 i Sverige (Aftenposten 09.10.2009, også sitert i Bastiansen 2011).

TV 2 har ikke fått et økt fokus på innkjøp av dokumentar fra andre skandinaviske kanaler, men med denne uttalelsen sender TV 2-sjefen ut signaler om at de er ute etter billigere programinnhold enn det den interne redaksjonen leverte. Det var viktig for kanalen å få ned de faste kostnadene, og gjennom innkjøp kan TV 2 i fremtiden justere satsingen og budsjettene for dokumentar som de vil. Det er et grep som synliggjør den kommersielle siden av TV 2.

Hybridkanalen TV 2 har et konstant dilemma. Som kommersiell allmennkringkaster med eiere som stiller krav om utbytte, blir prioriteringer gjort med ønske om å både oppfylle allmennkringkastingsforpliktelser, samtidig som man prøver å få så høye seertall som mulig, og gå med et overskudd som kan gi eierne et årlig utbytte. Man må til en hver tid gjøre en avveining på om man vil prøve å få flest mulig seere for minst mulig penger eller prioritere mer kostbart innhold som oppfyller kravene til allmennkringkasting, og som kanskje igjen kan styrke kanalens posisjon og legitimitet som seriøs aktør. Odd Isungset forklarer at når TV 2 kom på banen i rollen som kommersiell kringkaster var det tydelig at de som drev kanalen hadde en publisistisk tanke bak det. Dette grunnlaget, og den publisistiske profilen, ble i følge Isungset lagt av de første sjefene og redaktørene i kanalen, og har stått sterkt relativt lenge. Arne A. Jensen var den sjefen han mener tydeligst har definerte dokumentaren som noe som skulle gi kanalen andre type inntekter enn ”det du fikk rent i kroner og øre” (Odd Isungset, intervju). Han forteller at han fikk inntrykket av at Dokument 2 skulle vise at de var modige og

[...] skulle vise at vi sto helt fritt og at vi utførte vårt samfunnsoppdrag og var kritiske til makt og maktmisbruk. Det var for så vidt ikke rating som var det viktigste for akkurat det programmet, men det var det du kunne skape av omdømme ellers – som en som var en samfunnsaktør (Odd Isungset, intervju).

Det å kunne sette dagsorden og synliggjøre TV 2 som en seriøs aktør har gjort at TV 2 har prioritert dokumentarprogrammene til tross for at kostnadene har vært høye. Prisen har vært høyere enn det de kunne tjene inn på reklame – selv om seertallene for dokumentaren ofte har vært svært høye. Generelt en høy andel norskprodusert innhold³⁶ kan ha bidratt til å gi kanalen høye markedsandeler og knytte bånd til publikum. Og dokumentaren har, sammen med nyhetene og aktualitetsprogrammene, vært viktige for TV 2 i å skille seg fra andre kommersielle kanaler. Nedgangen i satsingen på dokumentarer markerer en endring i prioriteringer i kanalen.

Odd Isungset mener at hvis TV 2 skal opprettholde satsingen på dokumentar må det komme en ny sjef. Han mener at det ikke kun er økonomiske hensyn som styrer slike avgjørelser:

Det er en ren prioritering. Dette er jo peanuts i den store sammenhengen, men du må ha noen som vil det da. Du må ha noen som tror at det har noe for seg liksom. Noen som ser andre verdier enn bare rating. Og som ønsker å være synlig på dette feltet, så er jo det en rein prioriteringssak (Odd Isungset, intervju).

TV 2 kunne med andre ord tatt seg råd til å beholde den interne redaksjonen, og Isungset uttrykker tydelig misnøye med at kanalen i så stor grad prioriterer økonomi foran rollen som samfunnsaktør. Hvis man ser på TV 2 sitt resultat de siste årene, så kommer det fram at

³⁶ Norskandelen var i 2009 på 62,9% (TV 2 2009) selv om konsesjonskravet var på minimum 50%.

kanalen ikke har lidd noen økonomisk nød. Mediehuset TV 2 gikk med over 150 millioner i overskudd i 2009 og i 2010 var overskuddet historiens beste på 335 millioner (tv2.no 07.02.2011). I 2011 ligger kanalen an til et overskudd som kan ende på godt over en halv milliard (Kampanje 25.05.2011). TV 2 har faktisk gått med et overskudd hvert år siden 1994 (Roppen 2004, Årsrapporter TV 2) og gitt et stabilt årlig utbytte til eierne³⁷. Grunnet en ny mediehverdag med digitalisering, og en finanskriser var TV 2 nødt til gjennomføre noen kostnadsuttak for å overleve, men når kanalen da går med større overskudd enn noen sinne, vil noen stille spørsmål ved om de kanskje kan ha kuttet for mye. Av rent økonomiske hensyn kan kuttene framstå som riktige (Kampanje 05.03.2010), men det kan samtidig diskuteres om det kan ha gått utover kulturpolitiske hensyn.

Roppen mener at det er lite som tyder på at norske fjernsynskanaler har hatt for strenge konsesjonsvilkår eller regler som har hindret TV 2 fra å hente inn sin relativt store andel av reklamekronene på markedet (2004:128). Tore Buvarp har også notert seg TV 2 sitt resultat de siste årene, og selv om han tror og håper at dokumentarsatsingen vil bedre seg, så uttrykker han en slags frykt for at prioriteringen er endret for godt:

Ironisk nok, i det året nå når TV 2 har kuttet i dokumentar og kuttet veldig mange journaliststillinger, så går dem med et overskudd som er større enn på mange år. Så det er på en måte den kommersielle ideologien oppi dette her, som er markedsdirektørens sitt bevis for at dokumentar ikke lønner seg (Tore Buvarp, intervju).

Som en som står utenfor TV 2 er Tore Buvarp heller ikke begeistret for de interne nedskjæringene i kanalen. Som uavhengig produsent som leverer dokumentarer til TV 2 er han også opptatt av at de skal prioritere dokumentaren som programform, og ikke kutte i den satsingen, verken internt eller eksternt.

Konsekvensene ved nedleggelse av den interne redaksjon har ikke vært synlige så lenge, men har markert en nedgang. Kanalen sendte en kort sesong av Dokument 2 i 2010, og går angivelig inn i flere produksjoner fra 2011. De langsiktige konsekvensene i tilbudet til seerne vil ikke bare vise seg i antall, men også i valg av type dokumentar som TV 2 velger å kjøpe inn fremover.

6.1.2 Konsekvenser – nedleggelse av intern redaksjon

Intensjonen ved opprettelsen av TV 2 var at uavhengige produsenter skulle levere innhold til kanalen. Som en del av aktualitetsredaksjonen ble det likevel naturlig å bygge opp en intern

³⁷ TV 2-gruppen eies i 2011 med 50% av Egmont og 50% av A-pressen (som igjen eies 48% av Telenor). Både TV 2 gruppen og A-pressen og Telenor er blant landets største mediekonsern. (Statens eierandel i Telenor er på 54%+ statens pensjonsfond som eier 4%).

dokumentarredaksjon som kunne drive med gravejournalistikk ved siden av, og i samarbeid med nyhetsredaksjonen. TV 2 bryter dermed ikke noen vilkår i noen avtale med å legge ned redaksjonen, og de kan beholde dokumentaren gjennom innkjøpt materiale. Om nedleggelsen har medført en endring i totaltilbudet til publikum er en annen faktor som må vurderes.

Uten en intern dokumentarredaksjon kan det være vanskelig for TV 2 å styre hvilke tema det skal lages dokumentarer om, og de effektene det kan ha at dokumentarskaperne har et tett forhold til nyhetsjournalister som kan sette redaksjonen på sporet av interessante saker, eksisterer ikke lenger. I en intern redaksjon er det få personer som avgjør om en dokumentar skal produseres, og programmet har mulighet for å bli kringkastet kort tid etter det er ferdigprodusert. Med uavhengige produksjonsselskap som er avhengige av flere finansieringskilder er det mange ledd en produksjon må gjennom for å bli realisert. Flere instanser kan også fungere som "redaktører" da man må hente inn finansiering fra ulike ordninger. Det kan virke uheldig med tanke på tidsaspektet fra ideen oppstår til produksjonen sendes, og at tema da kan bli utdatert i løpet av denne fasen. Konsekvensen kan også bli at prosjekter skrinlegges allerede før de kommer i gang fordi man innser at prosessen, fra idé til finansiering, produksjon og så visning, vil ta for lang tid. Å gå i gang med prosjekter på kort varsel kan være vanskelig når man ikke har sikret finansiering til prosjektet. Dette kan føre til at samfunnet går glipp av historier som burde blitt fortalt og gått i dybden på, kanskje til fordel for tidløse, enklere og mer allmenne historier.

Det er en mediepolitisk målsetning at NRK ikke skal være eneste kanal som tilbyr allmennkringkastingsinnhold, og det er viktig at det finnes konkurranse innen dokumentarproduksjon, både i produksjon og for visning. Det vil være viktig med flere aktører for at det skal opprettholdes en produksjon av et høyere antall programmer enn om kun en kanal hadde vist dokumentar, og for å sikre at det ikke kun er én redaktør som avgjør hva som skal sendes. Samtidig er det viktig at formatet ikke blir fastlåst og at det er rom for nye tema og nye måter sakene formidles på. Både Odd Isungset og Per Christian Magnus legger vekt på den journalistisk orienterte fjernsynsdokumentaren, og påpeker viktigheten av at det finnes flere produksjonsmiljøer som lager denne typen dokumentar. Per Christian Magnus beskriver det som en tragisk situasjon hvis NRK sin interne Brennpunkt-redaksjon blir den eneste som produserer journalistisk orienterte dokumentarer i Norge. Med kun én intern dokumentarredaksjon vil tilbudet bli fattigere (Per Christian Magnus, intervju).

Bastiansen trekker, det han i sin bok kaller, en oppsiktsvekkende konklusjon: "TV-konkurransen stimulerte den kritiske og undersøkende TV-journalistikken i Norge. Fra 1992 og

fremover spilte denne type programmer en viktig rolle både i TV 2 og i NRK” (Bastiansen 2011:347). NRK startet opp sin Brennpunkt-redaksjon i 1995/96, med fokus på gravende journalistikk i dokumentarformat. Både Dokument 2 og Brennpunkt har vært opptatte av å gjøre avsløringer og ta opp kontroversielle tema. Dokumentaren var på denne tiden sentral og fikk mye sendetid på begge kanaler. Dristige emnevalg og kontroversielt stoff var viktig for dokumentarene, og det gjorde programmene til viktige bidrag i samfunnsdebatten (Bastiansen 2011).

Det er den dristigheten som utfordres når det ikke lenger finnes konkurranse. Konkurransen etter å sette dagsorden og finne de beste og mest avslørende historiene forsvinner. Det kan bli en utfordring å bygge opp solide miljø utenfor tv-husene som får mulighet til å gå i dybden i samme grad som en intern redaksjon. Det kan innebære en risiko for selskap som prioriterer grundige journalistiske dokumentarer, om man ikke får inn nok finansiering til å produsere dem. Noen vil da kanskje prioritere å lage billigere og ”enklere” dokumentarer med tanke på temavalg, og heller gå for prosjekter som krever mindre ressurser til research og mindre risiko for tap om dokumentaren ikke blir realisert. Fortalt på en god måte kan kanskje også disse filmene være enklere å få solgt inn til en kanal enn en mer kostbar journalistisk avsløring.

Uavhengige produsenter er ikke nødvendigvis positive til at TV 2 legger ned sin interne produksjon og kjøper inn all dokumentar, selv om det potensielt kunne ha ført til flere produksjoner for den eksterne dokumentarbransjen. Tore Buvarp viser til at det av og til kan være utfordrende å samarbeide mellom et internt og et eksternt miljø ”[...] men det er i sum viktigere at det er der enn at det ikke er der” (Tore Buvarp, intervju). Han håper at TV 2 innser at de må ha en egen dokumentarproduksjon, i tillegg til at han selvsagt vil at de fortsetter å kjøpe inn dokumentarfilmer. Med tanke på dokumentaren sitt bidrag i samfunnet vil både interne og eksterne miljøer være viktig.

Når det gjelder potensielle nye muligheter for å få solgt inn prosjekter til Dokument 2 er flere av produksjonene for de neste årene allerede låst opp mot de som har tatt sluttpakke. Det frigjør dermed ikke så mye ekstra plass til nye innkjøp som virker positivt på produksjonsmiljøet. I tillegg vil disse tidligere medarbeiderne etter hvert også slåss med de andre produsentene om den samme produksjonsstøtten. Med nedleggelsen av Dokument 2 har det blitt enda flere om beinet, og det er fem nye erfarne dokumentarfilmskapere som kanskje skal inn i de samme finansieringsordningene, og de samme begrensede visningsrutene.

Det kan være vanskelig å få en fast leveranse på undersøkende dokumentar uten en intern redaksjon (Odd Isungset, intervju). Med en intern redaksjon var man *sikret* en viss produksjon

av dokumentar på TV 2. For den uavhengige bransjen vil kanalenes satsing på innkjøp fortsatt være usikkert, og kanalen vil alltid ha muligheten til å justere mengde og type innkjøp etter behov og prioriteringer. Fleksibiliteten kanalen har fått med nedleggelsen kan stille dokumentaren i en utsatt posisjon for framtidige kutt. I dag er TV 2 helt avhengig av at det uavhengige miljøet holder en høy grad av profesjonalitet, og kan levere innhold til kanalen.

6.2 TV 2 og uavhengige produksjonsselskap

I usikkerheten som rådet rundt TV 2 sin satsing på dokumentar etter nedleggelsen av den interne Dokument 2-redaksjonen, minner dokumentarskaper Jan Dalchow om hvorfor det er viktig at tv-kanalene tar ansvar:

Det er lett for at det bare fokuseres på konsekvensene dette har for produksjonsmiljøet, men det er publikum dette handler om. Det er jo derfor vi jobber med dokumentar, fordi vi ønsker å være med på å forme holdninger og å sette fokus på viktige temaer som berører alles liv (Rushprint 20.01.2010).

De uavhengige produsentene er avgjørende i å sørge for at dokumentarer blir produsert og når ut til publikum, men det er derfor også viktig å sikre at dette miljøet består:

En vital dokumentarfilmproduksjon er viktig for Norge. Dokumentaren styrker yringsfriheten gjennom å gi alternativer til nyheter i aviser og på fjernsynet, og gir muligheter til fordypning og innblikk som ikke finnes andre steder. At den uavhengige dokumentaren styrkes vil også være viktig for fjernsynskanalene, selv om midler fra NRK og TV2 i dag er helt avgjørende for å holde liv i bransjen. Og selv om dokumentaren har et stort potensial på kino, er det tross alt på fjernsynet folk flest ser filmene (Iversen 2009).

Sammen med en nødvendig støtte fra statlige finansieringskilder, er fjernsynsvisning er i dag essensielt for produksjon av dokumentar. Mange prosjekter blir ikke gjennomført uten avtale med en kanal, og TV 2 er en viktig oppdragsgiver for uavhengige produksjonsselskap. For denne bransjen er kontinuitet viktig for kvaliteten på produksjonene de kan levere, og kontinuiteten er avhengig av at dokumentarskaperne kan få en inntekt fra dokumentarproduksjon.

Fenris film har produsert dokumentarer siden 1992 og Tore Buarv forteller at de har overlevd fordi de har jobbet mye og gjort det meste selv – de har vært en liten kjerne som har stått for alle ledd i produksjonen (Tore Buarv, intervju). De siste årene har flere også kommet til Fenris Film med prosjekter som de i samarbeid har jobbet videre med. Han forteller at markedet er tøft og viser til at Norge er et begrenset marked og at det finnes få finansieringskilder. Han understreker at det alltid har vært tøft å få ting til å gå rundt som dokumentarfilmprodusent, men påpeker at de siste årene har det blitt enda tøffere. Særlig fordi det er mange om beinet. Om TV 2 forteller han at det har blitt mye trangere i det siste, og at

han tror det kommer til å være det også de neste par årene. Han forteller at han vet om veldig mange dokumentariskapere som har sluttet å jobbe med dokumentarfilm fordi det er for tungt økonomisk. Det er en stor grad av idealisme innen dokumentarproduksjon, men etter kommer man til et punkt der det er vanskelig å utelukkende basere seg på idealismen:

Jeg synes at det er helt naturlig at i en etableringsfase og de første årene man holder på så strekker man seg langt for å få ferdig en film som du virkelig har troen på. Det kan skje kanskje en gang, og to ganger, og tre ganger, men den sjuende filmen kan ikke lages på den samme måten som den første (Tore Buvarp, intervju).

Kostnaden for en dokumentarfilm levert av en uavhengig produsent vil også kunne variere etter hvor mye idealisme som legges ned i den. Det er dette Tore Buvarp sikter til, og at man etter hvert som dokumentarfilmskaper må få inn den finansieringen som et prosjekt faktisk krever – for å kunne ta ut noe lønn.

6.2.1 Hva koster en dokumentar?

Kostnadene for en fjernsynsdokumentar vil selvsagt variere med tanke på billedmessige ambisjoner etter hvor mye det valgte tema krever av research, opptak og redigering. Snittet på en dokumentarfilm er på ca 1,5 millioner kroner (With 2008, Vebjørn Hagen, intervju).

I 2004 var andelen finansiering fordelt slik: TV-selskapene 34%, Filmfondet 32%, annen offentlig finansiering 9% og egeninnsats 25% (Norsk Filmfond 2004). I følge rapporten fra 2004 var gjennomsnittsbudsjettet på dokumentarfilmene som fikk støtte fra fondet på 1 million kroner. De viser til hva tv-kanalene betaler³⁸ og konkluderte med at de fleste av de 29 produksjonene de støttet i 2004 ikke ville blitt produsert uten støtten fra kanalene (ibid).

I 2009 fikk 40 prosjekter støtte, og filmene ble i snitt finansiert slik: NFI 29%, tv-kanalene 23%³⁹, egeninnsats 24% og andre finansieringskilder 24% (NFIs interne statistikk e-post 15. august 2011 fra Ivar Køhn). Merk at dette er kun produksjoner som NFI har gått inn i, og at kanalene kan ha gått inn i flere prosjekter utenom disse. I 2004 var innsatsen til tv-selskapene større enn støtten fra NFI. Denne rollen var fra 2009 snudd på, og avhengigheten av støtte fra andre finansieringskilder er betraktelig større. Egeninnsatsen tilsvarer i de fleste tilfeller gratisarbeid fra dokumentariskapernes side.

³⁸ Tv-selskapene betalte sjelden mer enn 400.000 kroner per film. I 2004 var gjennomsnittsprisen til TV 2 ca. 320.000 kroner, mens NRK hadde et gjennomsnitt på ca. 240.000 kroner for samme type produksjon. (Norsk Filmfond 2004).

³⁹ I 2009 var TV 2 var inne i fem produksjoner med 2,3 millioner (snitt på 460 000) mens NRK var inne i 21 NFI-støttede produksjoner med 15,1 millioner (et snitt på 720 000 kroner per produksjon)(NFI e-post 15. august 2011).

Vebjørn Hagen bekrefter omtrent den samme andelen som NFI viser til i 2009. Han forteller at om de går inn i en co-produksjon så betaler de fra 300 000 kroner, men at de i snitt betaler 400-450 000 kroner for en dokumentarfilm. Han sier en dokumentarproduksjon kan ha et budsjett på fra 600 000 til over 3 millioner kroner, men at snittprisen er på rundt 1,5 million. ”Vi ligger i snitt inne med ca 25-30 % av finansieringen på de prosjektene vi går inn som co-produsent. Så produksjonsselskapene må jo hente inn opptil 75% fra andre finansører for å få fullfinansiert filmen” (Vebjørn Hagen, intervju). Det er en begrenset del av totalkostnadene TV 2 bidrar med, men norske dokumentarer er fremdeles en dyr programform, sammenlignet med flere andre programformater, serier og internasjonale produksjoner.

Så lenge det er gjort et grundig forarbeid, kan TV 2 gå inn i prosjekter tidlig i produksjonsfasen (Vebjørn Hagen, intervju), og investere i produksjonen gjennom en samfinansieringsavtale eller i form av en co-produksjonsavtale. Hvis de kun kjøper en visningsrett vil summen være betraktelig lavere. Tore Buvarp bekrefter at det er viktig å ha med en tv-kanal på et tidlig tidspunkt fordi de da betaler på et helt annet nivå enn om filmen er ferdig laget og viser til at hvis filmen allerede er ferdig kan kanalene presse prisen ned (Tore Buvarp, intervju).

Flere hevder at tv-kanalene sin andel av budsjettet er mindre fordi beløpet kanalen betaler for en produksjon ikke har blitt justert opp i takt med kostnadene. Tore Buvarp viser til at TV 2 i 1995 betalte mellom 300 000 og 500 000 kroner for en dokumentarfilm, og at prisen kunne være den samme enten det var snakk om en hel eller halv time fordi reklamesalget var det samme (Tore Buvarp, intervju). Fra 2004 medførte nye reklameregler at TV 2 kunne avbryte dokumentarfilmer på en time med reklamepause (TV 2 2004). Til tross for at kanalen da kan selge dobbelt så mye reklame på en dokumentar som varer i en time, eller en kommersiell time på ca 50 min, påpeker Tore Buvarp at summen TV 2 investerer i filmen ikke har gått opp: ”Jeg har inntrykk av at de betalte mer for dokumentaren den gangen enn det de betaler nå. Så det sier bare litt om at dokumentaren er under press sånn sett” (Tore Buvarp, intervju).

Per Christian Magnus viser til omtrent samme tall, og at det tidligere var brukbar betaling, men at det er en vesentlig forskjell for den uavhengige produsenten når summen er omtrent den samme i dag: ”I 95 kunne man leve godt av de 400 000 kronene, og man behøvde ikke gå andre steder etter penger. Det kan man ikke i dag. Man må gå til flere. Det nytter ikke å bare ha en avtale med NRK eller TV 2 – du må gå til Fritt ord eller NFI eller andre pottes” (Per Christian Magnus, intervju).

Det generelle inntrykket er altså at TV 2 betalte mer for en dokumentar før enn nå. Om det skyldes at det finnes bedre finansieringsordninger som kan bidra til produksjonen, eller fordi

det er så stort tilbud av dokumentarfilmer at kanalen kan presse prisene ned, er uvisst. I 1995 fantes ikke samme finansieringsmuligheter som i dag. At prisen TV 2 betaler ikke har steget i takt med produksjonskostnadene, viser hvor avhengig dokumentarproduksjon er av andre kilder. Flere produksjoner blir antagelig produsert med lave budsjetter fordi de ikke klarer å få nok finansiering, noe som kan gå på bekostning av produksjonen. Når bidrag fra en tv-kanal og støtte fra NFI ikke dekker mer enn drøyt halvparten av budsjettet, sier det litt om hvor mye ressurser det kreves for å få inn den resterende finansieringen, og hvor stor andel egenfinansieringen ofte vil komme på.

Støtten går, som tidligere nevnt, til programmer produsert utenfor egne redaksjoner. Dette viser at støtteordninger som NFI ikke er lagt opp til internt produserte dokumentarer innen en institusjon som TV 2. Nedleggelsen av den interne dokumentarredaksjonen, og dermed det dokumentarmiljøet som hadde best forutsetning for kontinuitet, kan ha bidratt til et tap i tilbudet til seerne. Samtidig er det ulike hensyn som skal tas. Nina Økland viser til at det i filmpolitikken er et ønske om å støtte opp om de uavhengige produsentene, for å sikre et levedyktig og mangfoldig miljø (Nina Økland, intervju). Det er derfor filmprodusentene kan søke på ordningene til NFI, og ikke kanaler. Gjennom å støtte mange prosjekter bidrar det til et mangfold, men støtter ikke nødvendigvis opp om et miljø som er levedyktig. Støtten kan være en årsak til at kanalene kan holde prisene nede, men uten støtte hadde dokumentarene kanskje verken blitt produsert eller vist. Begrensede visningsmuligheter gjør at dokumentarskaperne selv er villige til å fortsette med høye andeler egenfinansiering, noe som kanskje i større grad er med på å holde prisene nede.

6.2.2 Idealisme vs. profesjonalitet

Innen dokumentarproduksjon finnes det et stort antall idealister som velger å lage film med relativt lav inntekt fordi de har stor tro på prosjektet eller brenner for et bestemt tema. Det er viktig at disse idealistene finnes, men det vil være avgjørende at det også bygges opp en kompetanse og kontinuitet i bransjen som kan levere dokumentarfilm til TV 2.

Vebjørn Hagen forteller at for noen år siden fikk TV 2 mellom 200 og 300 henvendelser på dokumentarfilm i året. Dette tallet har blitt kraftig redusert fordi de har blitt flinkere til å kommunisere ut hva slags filmer de er ute etter, og produksjonsselskapene vet mer hvilken type prosjekter de kan gå til TV 2 med. Han anslår at han fikk mellom 100 og 150 henvendelser i løpet av 2010, noe han anser som overkommelig. Han har likevel mulighet til å gå inn i maksimalt 10% av forslagene, noe som betyr at minst 90% av de som henvender seg til

kanalen med et prosjekt får nei (Vebjørn Hagen, intervju). Dette illustrerer hva slags tilfang som finnes, og samtidig hvor mye makt Vebjørn Hagen sitter på som den som avgjør hvilke prosjekter som TV 2 velger å satse på. Det blir vanskelig å komme gjennom både for de mer profesjonelle, men kanskje særlig for nye idealistiske dokumentarskaperne. Vebjørn Hagen må kunne stole på at de klarer å levere som avtalt og at produksjonen holder et høyt kvalitetsnivå. For å inngå et samarbeid med eksterne selskap viser han til at det er helt avgjørende at det finnes produksjonsselskap som har en kontinuitet i produksjonen. Det er særlig i produsentleddet at denne kontinuiteten er nødvendig i å få kvalitetssikra produksjonene og skaffe finansiering (Vebjørn Hagen, intervju). Regissøren trenger ikke ha samme erfaring, men produsenten er svært viktig for realisering av prosjektet, og for å kunne stole på at det bli gjennomført. Det understreker at TV 2 er ute etter en profesjonalitet, og ikke nødvendigvis kjøper inn produksjoner av idealister bare fordi de kan tilby dem til en billigere pris.

Men den store konkurransen gjør at også de erfarne produsentene må øke sin arbeidsinnsats, har problemer med å skaffe finansiering og må presse ned prisene for å få gjennomført sine prosjekter. Alle som driver med dokumentarproduksjon drives av en grad av idealisme, og for dem handler det om nettopp å få realisert de ideene de brenner for:

Økonomi er en faktor som man ikke kan se bort fra, men hvis det hadde vært viktigst så hadde du ikke jobba med dokumentar. Det er det ingen som hadde gjort (Tore Buvarp, intervju).

Etter å ha produsert 50-60 dokumentarer er Fenris film et av de mer stabile produksjonsselskapene på dokumentarfilm, men når Tore Buvarp forteller at de ikke overlever med særlig stor margin, er det beskrivende for forholdene i bransjen. Det finnes lite rom for prøving og feiling, og de kan ikke risikere å bruke for mye tid på et prosjekt som ikke blir realisert. Han bruker selv 70% av tiden sin på å skaffe finansiering til prosjektene, og denne prosessen i seg selv er svært ressurskrevende, og utgjør arbeidstid som kunne blitt brukt til faktisk produksjon istedenfor å søke penger.

I rapporten om markedet for uavhengige tv-produsenter (With 2008), kommer det fram at flere produsenter legger ned etter å kun ha levert et fåtalls program til tv-kanalene. Prisene for dokumentar er for lave, og produsentene mener det ikke er bedriftsøkonomisk forsvarlig å produsere på de vilkårene som det er lagt opp til i dagens marked (With 2008:13, ECON 2006). Dette er i stor grad en konsekvens av at det er et stort antall produksjonsselskap som ønsker å få solgt inn sine prosjekter til kanalene. Tilbudet av dokumentarer er større enn etterspørselen og prisen presses da ned. Rapporten viser til at det er flere som selger produksjonene til veldig lave priser for å komme seg inn på markedet. Tv-kanalene kan utnytte

den forhandlingsposisjonen og dette går utover økonomien til produksjonsselskapene (With 2008:21). En stor grad av idealisme sikrer tilfanget av nye produksjoner og bidrar til at prisene holdes uforsvarlig langt nede. Dette tilfanget skyldes både billigere og mer tilgjengelig utstyr, i kombinasjon med at det de siste årene har dukket opp stadig flere medieutdanninger som gjør at det stadig er noen nyutdannede som vil prøve seg i bransjen.

Noen vil kanskje stole på at det finnes nok idealister som kan produsere de dokumentarene som det kulturpolitisk er behov for, og at det i mange tilfeller kan være nok å bare dele ut noen mindre summer for å sikre denne produksjonen. Per Christian Magnus mener derimot at å bare drysse noen gulrøtter over idealister er ikke nok, men at man må tenke profesjonalitet:

”Idealister kan gjøre et prosjekt eller to nesten gratis, men de som prøve å bygge en profesjonell struktur for dokufilmproduksjon krever mer” (Per Christian Magnus, intervju).

Han viser til det han kaller for dokumentarfilmens indre paradoks: ”ja, den kan lages nesten gratis for den som kan leve nesten gratis, mens å utvikle faglighet, profesjonalitet, ferdigheter og så videre krever jo at du får jobbe over tid med prosjekter” (Per Christian Magnus, intervju).

Han ser at tiden til å jobbe med prosjekter og utvikle en profesjonalitet, innen den journalistiske dokumentarformen, har vært forbeholdt de som har vært ansatt i de interne dokumentarredaksjonene i TV 2 eller NRK (Per Christian Magnus, intervju). I den uavhengige bransjen er usikkerheten rundt gjennomføringen av hvert enkelt prosjekt ofte stor, og lønnen ofte lav. En liten grad av kontinuitet i produksjonen gjør også at man ikke får utnyttet alle ressursene i form av arbeidskrefter i et produksjonsselskap. Omfattende prosjekter trenger mye finansiering for å bli realisert, og skiller seg fra dokumentarprosjektet til en enkelt idealist. Å finne fram til gode tema som utforskes og avsløres eller skildres, krever både teft og erfaring, og man kan ikke satse på at det finnes uerfarne idealister som vil kunne produsere filmer innen alle områder som burde blitt belyst.

En intern redaksjon er i følge Odd Isungset nødvendig for produksjon av undersøkende journalistikk i dokumentarform (Odd Isungset, intervju). Det krever en stor grad av kontinuitet og god finansiering for at den uavhengige bransjen skal kunne levere samme type dokumentar som de hadde mulighet til å produsere internt i Dokument 2. Han mener at hvis man skal ha en kontinuitet i produksjon av undersøkende dokumentar, krever det en redaksjon. En stor redaksjon med et budsjett som gir rom for kontinuerlig produksjon, noe det ikke finnes mulighet for i den uavhengige bransjen. Han grunngir det med at:

[...] i en stor redaksjon så har du alltid råd til at noen kan holde på lenge med et prosjekt. Du har råd til å kaste prosjekt. Du har råd til å feile. Du har råd til å holde på med en ganske omfattende research – der folk er lønna for å holde på med research – for så å finne ut hvilken av disse ideene skal vi gå for. Med en gang du er ute i den frittstående bransjen så

blir det liksom veldig ofte litt sånn safing. Du må gå for det du faktisk kan få solgt inn og du må få det gjennom, og du må søke støtte, og du må få forprosjektmidler [...] (Odd Isungset, intervju).

Han mener når det produseres eksternt blir mulighetene snevra inn og at både kvaliteten og uttrykkene ofte blir varierende. Når man ikke har mulighet til å feile og må gå for det som er sikkert, kan man også risikere at man får en annen type dokumentar.

Per Christian Magnus uttrykker mye av det samme og ser med bekymring på at det uavhengige produksjonsmiljøet i mange tilfeller ikke har ressurser, eller erfaring nok, til å lage grundige journalistiske dokumentarer. Det kan bli en overvekt av det han kaller ”ufarlige filmer”, godlynte og med ”human touch” (Per Christian Magnus, intervju), og han spør hvem spør hvem som kan lage den gode journalistiske dokumentaren:

Hvem skal lage de hvis ikke du kan utvikle dyktige dokumentarister innenfor litt tyngre problemstillinger og gå inn å se på NAV-systemet og gå inn og se på ulike sider av norsk virkelighet. Afghanistan. Såne ting. Det krever jo veldig mye kompetanse, og det krever rammevilkår som gir stabilitet for å få bygd opp denne kompetansen (Per Christian Magnus, intervju).

Ved å jobbe i en redaksjon over lengre tid tilegner man seg ferdigheter og har en stabilitet som gjør at man kan gå litt i dybden og jobbe med tyngre problemstillinger. Per Christian Magnus og Odd Isungset ser altså på den kompetansen som kan bygges opp i en redaksjon med trygge rammer som veldig verdifull. De bekymrer seg derfor også over hva slags type dokumentarer det uavhengige miljøet vil ønske, og klare, å levere.

For å gå i dybden innen enkelte tema kreves en journalistisk innsikt, og en erfaring med dokumentarfilmens form som det tar tid å bygge opp. Idealistene holder ut med lav/ingen lønn på et par produksjoner, men etter hvert må man kunne leve av å lage dokumentarfilm, noe som viser seg å være svært vanskelig. Flere dokumentarister finansierer produksjonen ved å ha andre inntekter på siden, eller gjøre noen andre filmprosjekter som går i overskudd, for å kunne finansiere dokumentarene som går i underskudd. Dokumentarproduksjon blir dermed i de fleste tilfeller et minusprosjekt for dokumentarskaperne, som dekker tapet ved produksjonene med sin personlige inntekt, heller enn at det går utover kapitalen til et større selskap.

Mangel på både ressurser, erfaring, trygghet og kontinuitet kan virke inn på slags type dokumentarer som lages. Det blir da også aktuelt å diskutere om en endring i form igjen kan påvirke den faktiske funksjonen dokumentarfilmen kan ha i samfunnet.

6.2.3 Formen på dokumentaren – innvirkning på funksjon?

Vebjørn Hagen forteller at hvis han skal ha mulighet til å forholde seg til alt som kommer inn, må han raskt kunne takke nei til prosjekter som er utenfor det TV 2 er ute etter. Han er derfor klar på hva han ser etter for Dokument 2:

Vi ønsker å ha karakterdrevne filmer, og at filmene skal beskrive noe av det samfunnet vi lever i – og så skal det fortelles gjennom disse personene som er “karakterene” i filmen. Men skulle det dukker opp en unik tilgang, som for eksempel en journalistisk avsløring, så avviser vi det ikke. Men det er ganske ressurskrevende å gå inn i den typen produksjoner, så det er litt forsiktig med å gjøre det slik som situasjonen er i dag. Det var lettere å gjøre slike dokumentarer før, når vi hadde en egen intern redaksjon (Vebjørn Hagen, intervju).

Uavhengige dokumentarprodusenter må med andre ord tilpasse seg det TV 2 ønsker for å få solgt inn sin film. Journalistiske avsløringer står ikke lenger i høysetet i kanalen, men Hagen utelukker ikke mulighetene for at de også kan gå inn i den typen produksjoner. Noen fast leveranse på journalistisk dokumentar har derimot Odd Isungset og Per Christian Magnus kanskje rett i at det ikke blir uten intern redaksjon.

I Dokument 2 var det i starten i 1992 et stort fokus på å avdekke kritikkverdige forhold, mens i 1998 ble det uttalt at de fokuserte mer på observerende dokumentarer om enkeltpersoner eller miljøer som skulle belyse viktige samtidstema (TV 2 1998, Bastiansen 2011). Denne endringen skjedde i stor grad fra 1996 da det ble innført en ny innkjøpspolitikk med et nytt fokus på observerende dokumentar. Per Christian Magnus viser til denne perioden hvor Dokument 2 intensiverte innkjøp av dokumentar og forteller at TV 2 da hentet inn Paul Watson fra BBC, som var en av pionerene innen den tidlige formen for dokusåpe i Storbritannia (bla. *The Family* 1974). I følge Per Christian Magnus holdt Watson omtrent kurs for produsentmiljøet i observerende dokumentar, og etterspørselen fra TV 2 var i denne perioden av den observerende formen (Per Christian Magnus, intervju). Intensjonen var fremdeles å avdekke kritiske forhold men mindre reportasjepreg og fortellerstemme, og en annen form for retorikk.

Selv om dokumentaren tok en mer observerende form hadde den fortsatt en funksjon, nettopp på grunn av at intensjonen ikke bare var å observere noe som skulle være billig å produsere, men å avsløre. Intensjonen bak Dokument 2 var, etter det som kommer fram gjennom omtalen av programmet, fortsatt å fremme et argument og observere en virkelighet som skulle fortelle noe viktig om verden vi lever i.

I dag er det er noe uklart hva TV 2 er ute etter å fylle den nye Dokument 2 flaten med. De innkjøpte dokumentarene som tidligere ble sendt under Reflektor-vignetten skal nå vises som Dokument 2, og det er uklart hva slags form dokumentarene kommer til å ha. Tore Buvarp ser

også denne utfordringen og peker på mangelen på den naturlige dynamikken som oppstår mellom det eksterne og interne miljøet:

Det er alltid vanskelig å bare sitte og kjøpe inn filmer når man ikke har en egen avdeling internt, for da har du ikke den helt naturlige dynamikken mellom den eksterne og interne miljøet. Det er utfordringa – å få opp et vitalt dokumentarmiljø rundt Dokument 2 uten å ha den interne avdelingen (Tore Buvarp, intervju).

Å kunne bygge opp et miljø og få en kontinuitet formen, vil bli vanskelig når man forholder seg til mange forskjellige produsenter. Det kan også bli vanskelig for kanalen å bygge opp en profil og stabile seertall rundt programmene som da vil variere i type. Selv om TV 2 ikke lenger fokuserer på journalistiske dokumentarer i like stor grad, understreker Vebjørn Hagen at dokumentarene må ha noe viktig å fortelle og at det nødvendigvis ikke bare er seertall som spiller inn:

Vi skal helst ha filmer som har noe viktig å fortelle. Selvfølgelig ønsker vi det. Vi tenker ikke bare at “dette gir mye seertall så dette kjøper vi”. Det er ikke sånn heller. Det må være en kombinasjon om vi synes historien er viktig å få vist, og om vi tror den kan bli fortalt på en måte som gjør at mange har lyst til å se filmen. Hvis noen kommer med et forslag til en film vi føler er kjempeviktig, men som vi ikke tror vil nå et høyt seertall, kan det hende vi likevel går inn i prosjektet (Vebjørn Hagen, intervju).

Behovet for å levere seertall må altså styre mye av valgene Vebjørn Hagen tar, men at TV 2 likevel kan gå for prosjekter hvis de er viktige nok.

Med kun innkjøpte dokumentarer ser profilen til Dokument 2 ser ut til å ha beveget seg et stykke bort fra fokuset på undersøkende og avslørende dokumentar, selv om hensikten fortsatt ikke er å underholde, men å fortelle noe. Utenom Dokument 2 er innkjøp av dokumentarserier også noe kanalen satser på. Det sendes også noen få enkeltstående dokumentarfilmer som ikke er under en bestemt vignett, men i et formatert sendeskjema kan det være vanskelig å finne plass til disse filmene. Dokumentarserien er både mer kostnadseffektiv, og har mulighet til å bygge opp en fast seermasse. Faren med dokumentarseriene er at de gjerne kan fokusere på å få høye seertall, gjennom å helle mot dokusåpeformen.

Grensene og definisjonen på hva som er dokumentar og hva som er underholdning er ikke lenger like tydelig. Grunnen til at det i større grad har oppstått dokumentarserier som grenser til dokusåpen, er at det er billigere å produsere, er enklere og har fokus på å underholde. Grunnen kan være at ”Å følge en prosess er enklere og billigere enn å lage en film om noe” (Diesen 2005:281). Det å følge noe som skal skje, krever mindre enn å grave fram en sak. Flere selskaper velger å produsere denne typen dokusåper for å kunne sikre en stabilitet i produksjonen. Odd Isungset ser at grensene er flytende og forteller at han er fryktelig lei av den type serier som observerer et miljø eller arbeidsplass:

Jeg synes ikke de gir noe i det hele tatt og jeg synes det er veldig synd at det tar ressurser på bekostning av dokumentaren som virkelig kunne ha røska opp da. For vi merker jo av og til når det kommer en eller annen fantastisk dokumentar, så er det jo få ting som setter dagsorden mer enn det. Da blir den liksom stående der som et eller annet som har fått en stor betydning (Odd Isungset, intervju).

Det er den typen dagsordensettende dokumentar som Odd Isungset sikter til som vil være viktig å prioritere for TV 2 dersom tanken fortsatt er å oppfylle et samfunnsoppdrag. Slik situasjonen ser ut til å være i TV 2 i dag er man avhengig av at dokumentaren leverer seertall for å fortsatt beholde sendetid på kanalen. Formen ser ut til å dreies i retning mot å fokusere på enkeltpersoner med en historie som vil være interessant for seerne, heller enn ha en intensjon om å skulle fungere som den fjerde statsmakt. Nettopp den avslørende, dagsordensettende og debattskapende rollen til flere av dokumentarprogrammene som har blitt vist på TV 2, har bidratt til programmenes popularitet og høye seertall. Til tross for at lettere dokumentartyper vil være billigere i innkjøp, er det ikke sikkert de vil klare å levere like høye seertall eller spille en rolle for samfunnet. Konsekvensen kan da bli at de forsvinner fra sendeskjema, eller at den dokumentartypen som faktisk ønsker å oppfylle en funksjon, etter hvert blir fasa ut av kanalen og erstatta av hybridformater som kun fokuserer på underholdning.

6.3 Mediepolitikken i praksis

Produksjon av dokumentar på kommersielle kanaler har fram til i dag vært sikret gjennom begge de mediepolitiske virkemidlene – både regulatoriske og økonomiske. Gjennom statlige produksjonsfond som støtter dokumentar, og gjennom direkte eller indirekte krav i konsesjonsavtalen med TV 2. Ved overgangen til digitalt bakkenett ble det vurdert hvilket virkemiddel som var best egnet til å sikre produksjon av allmennkringkastingsinnhold på kommersielle kanaler. En utvidet støtteordning til audiovisuelle produksjoner har av myndighetene blitt vurdert som et reelt alternativ for å sikre allmennkringkastingsinnhold på kommersielle kanaler (St. meld. nr. 30 2006-2007), men en formidlingspliktig allmennkringkaster ble løsningen for å sikre fremtidig kommersiell allmennkringkasting som myndighetene valgte å gå inn for. Hva som ligger bak de avgjørelsene som er tatt er vanskelig å få fullstendig innsikt i, men en gjennomgang kan vise til mulige årsaker – og mulige konsekvenser.

Et av hovedspørsmålene som stilles i de følgende avsnitt er hvorfor det ikke er et krav om dokumentar i den nye avtalen mellom TV 2 og staten, og om mangelen på spesifisering kan få en konsekvens i ytterligere nedtrapping i TV 2 sin satsing på dokumentar.

6.3.1 Krav til dokumentar på TV 2 i avtaleperioden 2011-2015

Før planen om å lyse ut en ny avtale om formidlingspliktig allmennkringkaster kom på banen, var tidligere kirke- og kulturminister Trond Giske relativt trygg på at TV 2 ikke kom til å endre seg så mye etter konsesjonens utløp:

- Eg er ikkje bekymra for at TV 2 skal endre seg veldig etter 2009. Det er mogleg at nokre av dei smale programma går utover sidelinja, men eg trur ganske sikkert at TV 2 framleis vil ha stor grad av nyheiter, debattar, dokumentarar og kulturstoff.
- Dette gir TV 2 tyngd, og gjer kanalen meir attraktiv som reklameformidlar (Bergens Tidene 17.11. 2007).

Giske hadde en tro på at kanalen fortsatt kom til å levere innhold som var en del av identiteten. Denne troen på at TV 2 kom til å fortsette omtrent som før har nok minnet siden denne uttalelsen, og utlysingen av avtalen om en formidlingspliktig allmennkringkaster ble offentliggjort dagen før Trond Giske overlot stolen til Anniken Huitfeldt.

En gjennomgang av avtalene mellom TV 2 og staten viser nokså tydelig hvordan myndighetene har hatt mulighet til å stille færre krav til TV 2. Til tross for lovnader om å beholde og satse på dokumentaren i søknaden om formidlingspliktig allmennkringkaster, ble det verken et krav i utlysning eller endelig avtale. Blant annet leder for produsentforeningen, Leif Holst Jensen, argumenterte for at dokumentar burde spesifiseres i avtalen i forbindelse med konsesjonsutlysningen (Aftenposten 06.12.2009), men heller ikke etter oppmodning fra bransjen kom et krav med som en del av avtalen.

Selv om det ikke er spesifisert i avtalen er det flere som hevder at å sende blant annet dokumentar er en noe man forplikter seg til ved å inngå denne avtalen. Tore Buarv mener at det ligger moralsk i kortene, og at ved inngåelse av en avtale som kommersiell allmennkringkaster ligger det krav til at de skal levere en viss type innhold:

- Under de betingelsene de får så ligger det altså en forpliktelse til innhold, ikke bare overhead. Det er en ganske essensiell del når man holder på med media – at du ikke bare er der for bunnlinja sin del, men også for substansen sin del. Og den rollen du har som medieaktør (Tore Buarv, intervju).

Spørsmålet blir om bunnlinja kan bli viktigere enn substansen i en tøff konkurransehverdag for kommersielle medieaktører, og i hvilken grad man er tilbøyelig til å kutte i enkelte programformer for å sikre økonomiske hensyn.

I den nye avtalen er tv-drama og nyheter og hovedkontor i Bergen noe av det som framheves. Det kan se ut som det er andre faktorer enn innholdskrav som har vært de viktigste i forhandlingene mellom TV 2 og staten. Næringspolitiske hensyn om å beholde en sterk medieaktør, og det distriktspolitiske i at TV 2 skal bidra til arbeidsplasser utenfor hovedstaden,

kan se ut til å ha vært av vesentlig betydning. Pressemeldingen fra kulturdepartementet fra den dagen konsesjonen ble underskrevet kom i form av et sitat fra kulturminister Anniken Huitfeldt:

Det har vore viktig for regjeringa å sikre at vi har ein kanal og nyhenderedaksjon som kan konkurrere med lisensfinansierte NRK. Det er og viktig for mangfaldet at vi har ein kanal med hovudsete ein annan stad enn i Oslo. Med denne avtalen forpliktar TV2 seg til å halde fram med å ha hovudsete i Bergen i heile avtaleperioden på 5 år, seier kulturminister Anniken Huitfeldt (Kulturdepartementet 03.12.10).

Hun understreker behovet for nyheter og lokalisering i Bergen. At det kun er dette som blir trukket fram kan vise hva departementet har vært mest opptatt av i forbindelse med inngåelse av denne avtalen. Kravet om en egen nyhetsredaksjon framheves av kulturministeren til tross for at Stortingsmeldingen fra 2007 vurderer nyheter som noe også et uregulert marked kan levere: "Med unntak for daglige egenproduserte nyhetssendinger er det tvilsomt at et uregulert marked vil gi et allmennkringkastingstilbud på nivå med det TV 2 tilbyr i dag" (St. meld nr 30 2006-2007:61). Det er tilbudet *utover* nyhetssendingene som det i rapporten stilles tvil til om vil opprettholdes på det kommersielle markedet uten en kanal som TV 2 med allmennkringkastingsforpliktelser. Lokaliseringen med hovedkontor i Bergen har kanskje vært det viktigste hensynet for departementet, og den nye avtalen med TV 2 har sikra at det forblir i Bergen ut 2015. Det ble sett på som viktig til tross for at TV 2 selv, i 2009, kunne melde om at de hadde tegnet ny femårig leiekontrakt i Bergen (tv2.no 30.03.09). I dag har kanalen omtrent like mange ansatte i byene Oslo og Bergen. Kostnadene ved å drive to kontorer er nok en ekstrakostnad, og det er en sannsynlighet for at TV 2 kunne flyttet all sin produksjon til Oslo. Men en større endring, eller plutselig nedleggelse av avdelingen i Bergen, ville lite sannsynlig funnet sted i særlig grad i løpet av de årene som den nye avtalen omfatter, da den type omstilling krever mye planlagging og store endringer i organisasjonen.

Ekspedisjonssjef i medieavdelingen, Nina Økland, kaller den nye avtalen med TV 2 en "light versjon" av allmennkringkastingskravene og viser til at det har en sammenheng med at det ikke er så mye staten har å tilby på den andre siden (Nina Økland, intervju). Det kan omtales som et utvannet allmennkringkastingskrav, og enkelte vil hevde at det er nødvendig for å sikre at TV 2 kan være levedyktig i en stadig mer kommersiell verden (Aftenposten 09.12.10). Å ta bort kravet om jevnlig aktualitets- og dokumentarprogrammer, var et ledd i denne utvanningen. Tv-drama, som er den andre formen for fjernsynsproduksjon som NFI bevilger støtte til, ble derimot spesifisert som et krav.

Med den støtteordningen som NFI i dag har for produksjon av tv-drama, kan man hevde at man til en stor grad sikrer produksjon av kvalitetsgodkjente dramaserier på kommersielle kanaler.

Det er stor sannsynlighet for at TV 2 fortsatt ville produsert det også om det ikke var spesifisert i avtalen med staten. TVNorge og TV3 er i samarbeid med uavhengige produksjonsselskap også på vei inn i dramamarkedet gjennom denne støtteordningen (Nina Økland, intervju). På dokumentarsiden er de andre kommersielle kanalene derimot relativt fraværende⁴⁰. Hvorfor tv-drama da er det som spesifiseres som et krav – og ikke dokumentar, kan derfor synes rart.

Det er flere som savner innholds krav i den nye avtalen mellom TV 2 og staten. Odd Isungset mener tydelige innholds krav er viktigere en geografisk plassering, og uttrykker det så sterkt som å kalle det en politisk fallitt dersom avtalen (som da enda ikke var undertegnet) ikke ville inneholde noen innholds krav. Per Christian Magnus mener også at det ikke er plasseringen av hovedkontoret det handler om:

[...] hvis man på en måte reduserer allmennkringkastingsbegrepet til å handle om at vi skal ha noen mediearbeidsplasser i Bergen så mener jeg at det er helt latterlig. Altså da kan man jo heller få statlige penger til å ha en såpefabrikk i Bergen, eller hvasomhelst. [...] Så jeg mener at hvis allmennkringkastingskravene, eller forventningene og forståelsen av det, bare reduseres til noen skarve arbeidsplasser i Bergen blir det i mine øyne veldig meningsløst (Per Christian Magnus, intervju).

Forståelsen av allmennkringkastingskravene og forventningene til en kanal må i Følge Per Christian Magnus dreie seg om mer enn arbeidsplasser. Han er opptatt av at en allmennkringkaster skal være nødt til å ha innhold som avslører og går i dybden, og levere mer enn kun underholdning og overfladisk nyhetsrapportering.

Uten innholds krav i konsesjonen kan politikerne ikke annet enn å håpe at TV 2 fortsetter å sende dokumentarer. Nina Økland håper at TV 2 vil fortsette å sende dokumentar, men viser til at de statlige virkemidlene er begrenset: ”Vi har ikke mulighet til å gå inn og påvirke TV 2 i forhold til det. Utover det som ligger i kriteriene som nå er lyst ut i denne avtalen” (Nina Økland, intervju). Hun viser samtidig til at tilskuddsordningene til filminstituttet også er et virkemiddel som kan brukes i å påvirke.

I allmennkringkastingsregnskapet for 2008 lover TV 2 – konsesjon eller ikke – at de fortsatt skal være ledende på nyheter, aktualitet, sport og underholdning (TV 2 2008). Ved signeringen av den nye avtalen med staten i desember 2010 er et av disse stikkordene borte. Da uttalte Alf Hildrum at de *tre* hovedstolpene til TV 2 er nyheter, sport og underholdning (tv2.no 03.12.2010). Dette ser man også igjen i omtalen av kanalens visjoner: ”TV 2 Gruppens visjon er å være den ledende leverandør av nyheter, sport og underholdning samt informasjons- og innholdstjenester på elektroniske medieplattformer” (tv2.no 2011). Aktualitet forsvant altså

⁴⁰ Blant kommersielle kanaler er det kun TVNorge som har sendt en NFI-støttet dokumentarserie/dokusåpe, *Et lite stykke Thailand* (2008) produsert av Skofteland film.

som hovedstolpe mot slutten av 2009, i forbindelse med blant annet nedleggelsen av Dokument 2-redaksjonen og debattprogrammene. Denne type innhold er ikke lenger en uttalt del av TV 2 sin satsing og fremtidige programtilbud, og aktualitetsstolpen har ikke blitt gjeninnført i løpet av den første tiden med ny avtale.

TV 2 har ingen spesifikke krav til å sende dokumentar, og dersom *ønsket* til å sette dagsorden på dokumentarfronten forsvinner, er det ingen konkrete mediepolitiske krav som kan hindre det fra å skje. Samtidig kan man hevde at det fremdeles er et av *prinsippene* for en allmennkringkaster, og at allmennkringkastingsrådets presiseringer, men vekt på *fordypning* fremdeles er gjeldende. Hvordan det vil vurderes de neste årene er uvisst, men dersom det er et overordnet krav at analytiske, kritiske og fordypende perspektiv må være til stede i TV 2 sitt programtilbud, kan det bidra til en forsikring om dokumentarens fremtidige eksistens på kanalen. Samtidig kan dette kravet også hindre at og at formen på dokumentaren ikke kan dreies i for stor grad mot underholdning, da programmene ikke vil inneholde den grad av fordypende og analytiske perspektiver som kreves av en allmennkringkaster.

Hvis det *ikke* er en del av avtalen, må departementet håpe at kanalen fortsatt prioriterer å levere innhold fra den fjerde hovedstolpen aktualitet, og herunder dokumentar, selv om det ikke er et uttalt fokus. I tillegg må politikerne satse på at det andre mediepolitiske virkemidlet som finnes, at støtte til dokumentar gjennom Norsk Filminstitutt, kan bidra til å sikre produksjonen.

6.3.2 Finansieringsforhold

Tore Buarv forklarer hvorfor han mener det er viktig å sikre dokumentarens plass på fjernsyn i årene fremover:

Det er logisk på en måte at dokumentarfilm er vanskelig å finansiere, for dokumentarens primæroppgave er å være kritisk mot mange av de kommersielle interessene som er der ute. Og i tv-sammenheng er dokumentaren uhyre viktig for å opprettholde en slags balanse og en slags motstand i alt det som ellers vises på tv. Det er mye av det som er veldig lett, og som blir lettere og lettere. Så det er viktig for å opprettholde en slags hormonbalanse i tv-tilbudet sånn som jeg ser det (Tore Buarv, intervju).

Han mener dokumentaren bidrar til en hormonbalanse og kan være med på å veie opp for den kommersialiseringen som skjer ellers innen mediesektoren. Finansiering utenom tv-kanalene er som vist avgjørende for norsk dokumentarproduksjon. Hvis ikke produksjonsselskapene får erfaring nok til å utvikle profesjonalitet på dokumentarfilmfeltet og klarer å levere filmer av høy nok kvalitet, vil dette gå direkte utover tilbudet til publikum. Av den grunn finnes mediepolitiske virkemidler som skal sikre denne produksjonen, og støtte opp der det ellers skjer en markedssvikt.

Selv om andre ordninger viser seg å bli stadig mer sentrale, da støtte fra en tv-kanal og NFI sjelden eller aldri er nok til å finansiere en dokumentar alene, er Filminstituttet den viktigste statlige støtteordningen og den ordningen som departementet kan styre direkte i budsjettssammenheng. Til tross for økningen i tildeling til dokumentarfilm de siste årene, merkes det ikke så godt i bransjen i form av økt kontinuitet og profesjonalitet. Tore Buvarp forteller at han oppfatter at ”tilfanget av dem som ønsker, og som faktisk prøver, å lage dokumentar har blitt stor. Konkurransen har blitt så heftig at den lille økningen som har vært bare har forsvunnet fordi den har blitt fordelt mellom veldig mange flere” (Tore Buvarp, intervju). Han viser til økningen fram mot 2011, og at det ikke har vært nok til å bidra til stabilitet og kontinuitet i miljøet. Kontinuitet er et sentralt mål for filmpolitikken der det framheves at: ”Tilskuddsordninger og tilskuddsnivå må skape forutsetninger for at filmens opphavsmenn og -kvinner skal kunne leve av filmproduksjon” (St.meld. nr. 22 2006-2007). Filmarbeidere som jobber på prosjektbasis har en usikker inntekt, og særlig innen dokumentarfilm er det vanskelig å leve av filmproduksjon. Uten en markant økning i støtten vil det i følge dokumentarskaper Morten Daae snart bare være idealister igjen i bransjen (Rushprint 25.02.10).

Det totale tilskuddet til dokumentarfilm økte fra 32 millioner i 2010 til 42 millioner kroner i 2011. Økningen ble offentliggjort i to omganger. Kulturdepartementet offentliggjorde i september 2010 at de skulle bevilge 32 millioner mer til norsk film i 2011 (Kulturdepartementet 02.10.2010). Av disse gikk 21,6 millioner til økte støttemidler, hvorav syv millioner til dokumentar. I april ble det klart at midlene fra TV 2, som kom med den nye avtalen fra 2011, ville bidra til en ny økning som skulle fordeles med 7 millioner til drama og 3 millioner kroner til dokumentar (Kulturdepartementet 27.04.2011).

Til tross for at Norge har bedre rammevilkår for støtte enn noe annet land i Norden (Rushprint 17.08.2009), er det flere som mener at støtten kunne ha blitt disponert bedre (Tore Buvarp, intervju, Rushprint 06.05.2010, Dagens Næringsliv 18.12.2009). Det er et politisk ønske om å sikre et mangfold av produsenter, og idealistene er viktige for produksjon av dokumentar. For å få en kvalitetsheving og større kontinuitet, må det også særlig støttes opp om de som vil drive med dokumentarfilm profesjonelt. Et forslag til en ny måte å fordele midlene på kan i følge Tore Buvarp være å konsentrere støtten om noen produksjoner for å bygge opp under de profesjonelle og styrke de selskapene som kan holde oppe en kontinuerlig produksjon. Samtidig kan det finnes en pott for idealistene, som får mindre summer som kan bidra til å realisere deres prosjekter (Tore Buvarp, intervju).

Å støtte opp om produksjonsmiljøer av en viss størrelse og bevilge større budsjettandeler, er noe kulturdepartementet også vurderer, i dialog med (Nina Økland, intervju). Politikerne hevder å lytte til ønsker fra miljøet, men har ikke hørt på kravene fra dokumentarbransjen om en *vesentlig* økning til dokumentarfilmproduksjon. I 2009 uttrykte Dokumentaristene⁴¹ et behov for et dramatisk løft. De viste til at dokumentarfilm kun mottok 8% av midlene som NFI fordeler, men at dokumentarproduksjon anslagsvis sysselsetter halvparten av filmarbeiderne i Norge (Dokumentaristene 2009, Rushprint 09.08.2009). I sitt innspill pekte de på en alvorlig underfinansiering, og framla et krav om å doble produksjonstilskuddet til dokumentarfilm i statsbudsjettet for 2010 – til 60 millioner kroner. Dette økonomiske løftet for dokumentarfilmen uteble, og økningen kom på kun 5 millioner for 2010 (NFI 2009c, 2010c). Til tross for en totaløkning på nesten 14 millioner kroner til dokumentarfilm fra 2009 til 2011, er ikke støtteandelen markant økt. Med en støtte på 42 millioner i 2011 tilsvarer det ca 10 % av de disponible midlene til NFI, som er på 400 millioner kroner (NFI 2011).

Vebjørn Hagen forteller at uten andre støtteordninger hadde TV 2 ikke kunnet vise så mange dokumentarfilmer fordi han ser det som umulig for en kanal som TV 2 å fullfinansiere en dokumentarfilm når gjennomsnittskostnadene ligger på omtrent 1,5 millioner kroner (Vebjørn Hagen, intervju). Støtten fra NFI er helt avgjørende, og mange produksjoner som vises på kanalen er prosjekter NFI har vært inne i. Samtidig understreker han også viktigheten av andre støtteordninger som for eksempel de regionale filmsentrene og Fritt ord (Vebjørn Hagen, intervju). Som tidligere vist har summen TV 2 investerer i filmene ikke økt mye de siste årene, og kanalen dekket tidligere en større andel av de faktiske kostnadene. Odd Isungset uttrykker at han synes det er synd at tv-kanalene ikke vil betale det som det faktisk koster å lage en dokumentar (Odd Isungset, intervju). I dag er det mange som hevder at kanalene kan kjøpe inn dokumentar til en kunstig lav pris (ECON 2006, Rushprint 07.07.2009, 20.01.2010). Selv om det er ønskelig fra flere hold med mer støtte til dokumentarfilmer, så bør det i første omgang ikke være for at kostnadene til TV 2 eller andre kanaler skal bli lavere, men at dokumentarskaperne skal få bedre levekår. Vebjørn Hagen bekrefter at det selvfølgelig er lettere å gå inn i en produksjon når risikoen er mindre:

Det er jo opplagt. Men samtidig så må vi på en måte ha troen på at folk vil se filmen, vi kan ikke bare kjøpe en film fordi den var så billig. Så vi må være sikre på at det er en film som folk vil se på. For det kan være ødeleggende for TV 2s flyt i sendeskjema hvis en film ikke blir sett (Vebjørn Hagen, intervju).

⁴¹ Flere dokumentarfilmskaper som samlet kom med innspill til Kulturløftet 2. www.dokumentaristene.no

Selv om dokumentaren sikres støtte, må en dokumentar også være så bra at kanalen vil vise den. Hvis produksjonen er av god kvalitet, og passer inn med det TV 2 er ute etter, vil kanalen også betale for den, men altså ikke fullfinansiere.

Odd Isungset ser på støtteordninger som NFI, og også Fritt Ord som svært viktige. Til tross for disse støtteordningene synes han samtidig det er et paradoks at dokumentarskaperne må ”springe rundt å være tiggere” og viser til at:

Hvis den type journalistikk som egentlig skal være kritisk til staten blir avhengig av statlige midler på en eller annen måte, så er jo det et aldri så lite paradoks. Selv om det i et land som Norge aldri har en reell betydning, for de legger seg jo ikke opp i innholdet – det er jo liksom ikke sånn at kritikk mot statlig myndighet ikke blir utført fordi det er et statlig fond som støtter det – heldigvis (Odd Isungset, intervju).

At man er avhengig av å bruke så mye ressurser på å søke om penger, og omtrent ”tigge” seg til å få lov til å lage en dokumentar, blir av mange i bransjen oppfattet som krevende. Det er uttrykt et ønske om at de forskjellige ordningene kunne bidratt med en større andel av budsjettet, slik at det kan være nok med en eller to finansieringskilder i stedet for opp mot fem eller flere (blant annet Tore Buvarp, intervju). Å få større summer fra færre kilder kan frigjøre ressurser til faktisk produksjon og det kan gå kortere tid fra idé til realisering.

Søknadsprosessen tar ekstremt mye tid, og lappeteppefinansiering er vanskelig, usikkert og krevende. Dermed er det grunn til å stille spørsmål rundt hvilke mulige alternativer som finnes når det gjelder finansiering av dokumentaren, og om det finnes andre løsninger som kan sikre produksjon av allmennkringkastingsinnhold dersom TV 2 alene ikke bidrar så mye som er ønskelig.

6.3.3 Alternative løsninger for allmennkringkasting – og finansiering

I Stortingsmeldingen *Kringkasting i en digital framtid* ble det lagt fram flere forslag for å sikre kommersiell allmennkringkasting etter overgang til digitalt bakkenett. Noen muligheter legges frem som uaktuelle, og det er blant annet ikke aktuelt å ta midler fra lisensen for å finansiere produksjon på kommersielle kanaler. Det blir også sett på som uaktuelt å innføre avgifter for kanalene fordi det kun vil omfatte kanalene under norsk jurisdiksjon og da få negative følger for TV 2 og TVNorge. Å avgiftsbelegge alle reklameinntekter blir heller ikke sett på som en god løsning, da det vil endre på konkurranseforholdet mellom medier hvis midlene går til produksjon av allmennkringkasting (St. meld. nr. 30 2006-2007).

Skjønnsbasert tilskuddsordning for enkeltproduksjoner er en mulighet som ble vurdert som et reelt alternativ for å sikre fortsatt kommersiell allmennkringkasting i stortingsmeldingen fra

2007. Forslaget gikk ut på å øke den økonomiske rammen til NFI (da Norsk filmfond), og utvide støtterodningen til å omfatte flere programkategorier:

Etter departementets syn vil en skjønnsbasert tilskuddsordning kunne bidra til å videreføre kommersiell allmennkringkasting og dermed styrke mangfoldet innenfor fjernsynssektoren. Departementet vil vurdere å utvide Norsk filmfonds støtteordning for audiovisuelle produksjoner. Støtteordningen bør eventuelt omfatte spillefilmer, dokumentarer og andre allmennkringkastingsprogrammer som markedet ikke vil frambringe i ønsket grad (St.meld. nr.30 2006-2007:62).

Stortingsmeldingen foreslo videre at tilskuddsordningen skulle finansieres gjennom en avgift på omsetningen til betal-tv-tilbydere, og departementet konkluderer med at de vil utrede en slik finansieringsform nærmere og eventuelt komme tilbake til Stortinget i budsjettsammenheng (St.meld. nr.30 2006-2007:63). I innstillingen til Stortinget støtter flertallet også opp om dette forslaget (Inst. S. nr. 24 2007-2008:26), men en slik utvidet tilskuddsordning for enkeltproduksjoner, og den foreslåtte løsningen for finansiering, har i liten grad blitt diskutert etter at denne stortingsmeldingen kom i 2007. Nina Økland viser til at Departementet har gått bort fra denne løsningen om en skjønnsbasert tilskuddsordning:

Det er ikke fulgt opp. Du kan si det sånn at vi har valgt å ikke følge det opp. For tiden er ikke det aktuell politikk. Noe av svaret på det er jo at midlene til filmproduksjon er økt ganske kraftig i den perioden – over statsbudsjettet (Nina Økland, intervju).

I stedet for å legge en avgift på distributørene har bevilgningene til Norsk Filminstitutt økt over statsbudsjettet. Ordningen er heller ikke utvidet til å gjelde andre programkategorier, mest sannsynlig fordi det ble sikret en fortsatt avtale med TV 2. Forslaget som ble lansert i stortingsmeldingen var i hovedsak et forslag til hvordan man kunne sikre produksjon av den typen innhold som ingen kanaler ville være forpliktet til å levere etter utgangen av konsesjonsavtalen med TV 2.

I Danmark er det opprettet en såkalt “Public Service Pulje”⁴² en tilskuddsordning til tv-drama og tv-dokumentar som administreres av det danske filminstituttet. Den skal sørge for at kommersielle kringkastere som sender i Danmark ”skal have mulighed for levere dansk produceret indhold på et niveau, der hidtil først og fremmest har været forbeholdt DR” (Det danske filminstitutt 2010). Denne støtten ligner i stor grad på støtten til fjernsynsproduksjoner som bevilges av NFI her i Norge, men summene er høyere⁴³. Dokumentar støttes med opp til 80% av totalbudsjett, noe som er langt over den andelen de fleste norske produksjoner har mulighet til å få fra noen instans. I løpet av 2008 og 2009 ble totalt 13 prosjekter tildelt 68

⁴² Ble etablert som en del av Mediaaftale 2007-2010. Det ble satt av 75 millioner danske kroner av en merproveny av lisensmidlene i 2005-2006. I 2009 ble det bestemt å ta ytterligere 20 millioner av lisensmidlene for å sikre flere kommersielle kanaler mulighet for å levere allmennkringkastingsinnhold.

⁴³ I Norge kan uavhengige produsenter også søke om støtte til produksjoner på lisensfinansierte NRK

millioner kroner i produksjonsstøtte. Av disse gikk 20 millioner til produksjon av åtte dokumentarfilmer og -serier.

Som et eksempel har den danske puljen blant annet bidratt til å støtte en serie fra krigen i Afghanistan, *Vores krig*⁴⁴ med 65% av budsjett (5,2 millioner kroner i støtte til en serie på 6 x 24 minutter). Serien ble sendt på danske TV 2 i 2010. Ved å få tilskudd til en så stor andel av budsjett fra én instans, kan man raskt gå i gang med produksjon. Til sammenligning hadde det lignende prosjektet *Krigens pris* i Norge en mer omfattende prosess for å skaffe finansiering. *Krigens pris* måtte komme gjennom nåløyet hos fem aktører (Vestnorsk filmsenter, Fritt Ord, NFI, Fond for lyd og bilde og TV 2) for å bli realisert, og fikk til slutt den finansieringen⁴⁵ som prosjektet trengte. Her kommer tidsaspektet inn som en viktig faktor. For å være aktuelle og ha muligheten å gjennomføre et prosjekt hvor noe skjer innen en kort tidshorison, vil det være nødvendig å kunne gå i gang med produksjonen, uten å måtte vente opptil flere år på den finansieringen som skal til for å realisere prosjektet.

Dette eksempelet er ikke ment å være en sammenligning av filminstituttene og politiske prioriteringer, men for å illustrere hvordan større budsjettandeler kan bidra til en raskere og enklere gjennomføring av samfunnsaktuelle prosjekter. En ekstra støtte til produksjon av åtte dokumentarprosjekter over to år er heller ikke mye, og man kan diskutere hvor stor kontinuitet det kan bidra til for bransjen i Danmark. Likevel har denne puljen generert ny aktivitet, og bidratt til produksjoner som de kommersielle aktørene alene ikke ville levert.

I Norge kommer det ikke på tale å ta fra lisensen (Nina Økland, intervju, St. meld. nr. 30 2006-2007), men en avgift på distributørene kunne som nevnt ha vært en løsning for å sikre et nytt eller utvidet produksjonsfond. Fondet kunne også støttet andre programtyper hvor det ellers skjer en markedssvikt med kun kommersielle aktører. Det er verd å legge merke til at den danske ordningen støtter dokumentarprosjekter med større budsjettandel, i motsetning til dramaserier der kanalene må gå inn med en større andel i prosjektet. Jo større kommersielt potensial et prosjekt kan se ut til å ha, desto mindre støtteandel blir gitt av puljen. Den danske ordningen har fått noe kritikk for å ta av lisensmidler og gjennom tildelingene indirekte støtte kommersielle aktører med utenlandske eiere med ønske om profitt, og at produksjonene har vært for lett tilgjengelige i formen (Dansk Journalistforbund 14.04.2010). NFI kan også støtte produksjoner på kanaler med utenlandske eiere, men produksjonene støttes med et ønske om å

⁴⁴Den ene av disse episodene ble til den Oscarnominerte dokumentarfilmen "Armadillo", regissert av Janus Metz. Dokumentaren ble holdt tilbake fra opprinnelig fjernsynsvisning og fikk først kinodistribusjon.

⁴⁵Serien beskrives som et "usedvanlig dyrt prosjekt" (Odd Isungset, intervju), med et budsjett på over 6 millioner kroner for tre episoder. TV 2 gikk inn som co-produsent med 2,4 millioner i prosjektet.

sikre en aktivitet i produksjonsmiljøet, og at totaltilbudet til publikum vil bli bedre om det støttes opp om kvalitetsproduksjoner.

Det kan se ut som det ikke finnes andre aktuelle modeller for å sikre allmennkringkasting, enn gjennom støtte. Programkrav er vanskelig å stille til aktører på det kommersielle markedet. Per Christian Magnus forteller at han en gang lanserte et forslag til kulturministeren om å legge konkrete programforpliktelser på de kommersielle kringkasterne. Forslaget gikk ut på å for eksempel kreve en viss type dokumentar eller aktualitetsprogram på bestemte tidspunkt, noe han mente at det i en periode var krav til i det amerikanske fjernsynsmarkedet:

Jeg vet ikke om det er politisk mulig i dagens mediebilde å gjøre det, men vi prøvde å selge ham [kulturministeren] den ideen den gang. Man kan jo være litt kreativ her. Tenke litt nytt (Per Christian Magnus, intervju).

USA er et større marked hvor det har vært større mulighet for å legge programforpliktelser på alle kanalene. Det har også vært konkrete krav til de kommersielle kanalene om å sende ”opplysende” barne-tv (Gripsrud 2002:293). I Norge kan det være vanskelig å tenke nytt på den måten. Krav fra EBU og tv-direktivet er det eneste som kan stille krav til de kommersielle kringkasterne i Europa. Den norske kringkastingsloven styrer kun de aktørene som sender fra Norge, og grunnet konkurranseforholdet mellom TV 2 og TVNorge og de kanalene som sendes over satellitt fra utlandet, finnes det ikke noen mulighet til å stille konkrete innholds krav til de kommersielle kanalene. Generelle programvilkår for alle norske kringkastere blir derfor avvist allerede i stortingsmeldingen fra 2007 (St. meld. nr. 30 2006-2007:61). Nina Økland begrunner det også med at det handler om ytringsfrihetsvurderinger og mediens frie stilling, og at de av den grunn heller ikke ønsker å stille konkrete programkrav (Nina Økland, intervju).

Østbye understreker at med de tiltakene som innføres av staten ovenfor mediene ligger det et ønske om å påvirke innholdet, men at i ”[...] vårt samfunn er det sjelden legitimt å gjøre dette direkte” (Østbye 1995:89). Dette kommer også til uttrykk i stortingsmeldingen om ytringsfrihet: ”Det er selvsagt ikke tale om å gripe inn i redaksjonelle programprioriteringer” (St.meld. nr. 57 200-2001:76). Konkrete krav er med andre ord omtrent umulig å innføre, og det er lite rom for bruk av pisk i et samfunn der mediene er en viktig del av demokratiet. Dette fører til at det kan bli enda større behov for gulrøtter.

Som programform er dokumentar for kostbart til at kanaler kan fullfinansiere produksjonen, og den journalistiske dokumentaren havner på mange måter mellom to stoler i finansieringssammenheng. Filminstituttet har ikke et særlig fokus eller egne ordninger for produksjon av journalistiske fjernsynsdokumentarer, og støtte til produksjon er heller ikke en del av dagens mediestøtte. I dagens medievirkelighet nedprioriteres stadig den undersøkende

journalistikken, og annonseinntektene på internett går i stadig mindre grad til innholdsprodusentene. Dette er en utfordring som mediestøtteutvalget har sett på i sin rapport, i tillegg til å se på mulighetene for å sikre undersøkende journalistikk når medieaktørens svikt i inntekter gjør at de ikke lenger har ressurser til å prioritere den. I utvalgets mandat uttrykkes en bekymring for kommersiell kringkasting:

- De kommersielle kringkasterne møter utfordringer, bl.a. i form av et svekket annonsemarked og mer audiovisuelt innhold på Internett. Samtidig er nyhetssatsning relativt kostnadskreven. Dersom medieutviklingen fører til mer pressede marginer i fjernsynsmarkedet, kan det være en fare for at fjernsynsselskapene nedprioriterer nyhetssendinger til fordel for billigere, mer underholdningspregede programformater (NOU 2010:14).

Det er i mandatet et fokus på nyheter, men det gjelder også dokumentaren, som kanskje i enda større grad er presset. Rapporten til utvalget omtaler likevel ikke dokumentaren (NOU 2010:14). TV 2 omtales ved flere tilfeller i rapporten til mediestøtteutvalget, men det kommer fram få konkrete forslag til tiltak for å sikre en bestemt innholdsproduksjon eller finansiering.

Likevel kan kanskje dokumentaren i framtiden omfattes av forslaget om en plattformnøytral mediestøtte, som er et av forslagene som rapporten legger fram. Det vil da dreie seg om støtte til programproduksjon som markedet selv ikke finansierer, og omfatte lyd- og bildeproduksjoner med nyhets- og aktualitetspreg på alle plattformer (NOU 2010:14).

Prosjektstøtte og direkte støtte til uavhengige journalister (NOU 2010:14:117) kan også bli aktuelt for dokumentarfilmskapere innen det journalistiske formatet. Dokumentarproduksjon er ressurskrevende, og hvis en mulig fremtidig pott også skal omfatte dokumentar, må det spesifiseres og legges til rette for tidlig i prosessen med å etablere retningslinjer for en slik pott. I og med at midlene er begrenset kan det være vanskelig å argumentere for at dokumentaren skal få en stor andel av en pott, i konkurranse med for eksempel avisjournalistikk. Det er derfor synd at utvalget ikke har tatt opp dokumentarproduksjon i sin rapport.

6.3.4 Entreprenørmodellen, realiteter

Rinde konkluderer med at TV 2 allerede før utgangen av den første konsesjonsperioden ikke hadde innfridd de opprinnelige kravene til kanalen, og at grunnen var for vage retningslinjer og mangel på kontrollorganer: "Mye tyder på at norske myndigheter hadde en overdrevet tiltro til hvordan TV 2 ville slutte opp om intensjonene bak konsesjonsvilkårene fordi de bygget på erfaringer de hadde med reguleringen av NRK" (1999:98). Det er altså få av de opprinnelige intensjonene bak entreprenørkanalen TV 2 som ble innfridd. Kanalen har skapt et større miljø og flere arbeidsplasser i Bergen, men programproduksjonen skjer i hovedsak i Oslo.

Rinde viser til at TV 2s innkjøp av enkeltproduksjoner ga innpass for små og mellomstore selskap (2006:259), men at dokumentaren var unntaket, resten av innkjøpene var serier som kunne gi stabile seertall og langsiktig planlegging. De ble produsert av større produksjonsselskap med større investeringskostnader og investorer med et ønske om utbytte.

Vebjørn Hagen ser også denne utviklingen, og bekrefter at det har vært en konsentrasjon mot Oslo innen tv-underholdning. Han viser også til at de selskapene som produserer i Oslo er eid av store internasjonale aktører og at det er en grad av vertikal integrasjon, mellom eiere, TV 2 og de store produksjonsselskapene. En større spredning i selskapenes plassering finnes derimot innen dokumentarbransjen:

Dokumentarfilmen står nok igjen som den sjangeren som har størst spredning i forhold til uavhengige produksjonsselskap, men det er vel en grunn til det. Fordi du tjener ikke noe særlig penger på dokumentarfilm. Så da vil ingen av disse store drive med det, fordi de ikke tjener penger på det (Vebjørn Hagen, intervju).

Dokumentaren, selv om den ikke kjøpes inn som entrepris, men som samfinansiering eller co-produksjon, kan se ut som omtrent det eneste som er igjen av målsetningen om en desentralisert produksjon og intensjonen bak entrepris-modellen. Dokumentarfilmproduksjon har størst geografisk spredning av de områdene NFI bevilger støtte til, med aktivitet i alle landsdeler (NFI 2009b). Små selskap med kanskje ikke mer enn én ansatt, kan produsere dokumentarfilm uavhengig av geografisk plassering. Dokumentarfilmskaperne drives av et engasjement og en grad av idealisme. For et selskap som driver med dokumentar vil det være tilnærmet umulig å jobbe opp en større egenkapital, og svært få investorer vil satse penger på et selskap som ikke kan gi økonomisk utbytte. Per Christian Magnus bekrefter dette:

Ingen av de store selskapene har satset på dokumentaren. Det er ingen penger der – fordi det er så arbeidsintensivt. Der det er penger for eksterne produsenter i dag er for det formaterte tingene og drama. Altså ren formatert underholdning (Per Christian Magnus, intervju).

Dokumentaren, som en ikke-kommersiell sjanger, genererer ingen inntekter og er avhengig av finansiering for å bli realisert: Underholdene formater kan i motsetning bidra med et overskudd til investorene, i tillegg til å kanskje utbetale full lønn til de ansatte.

Det kan se ut som myndighetene har akseptert dette forholdet og setter pris på den aktiviteten og de arbeidsplassene også underholdende formater genererer, uavhengig av selskapenes plassering. Den kulturpolitiske faktoren og debatten rundt entrepris-kanalen har blitt skjøvet til side, til fordel for et større fokus på økonomi. Det at TV 2 har hatt ett større fokus på reklame og inntjening, enn på å styrke produksjonsselskaper i distriktene, har fremstått ganske tydelig siden starten. De statlige myndighetene har etter hvert også gått inn for endringer i

eierskapsrestriksjoner og senere også i reklameregler, alltid med ønske om å sikre TV 2 inntekter og sikre kanalens eksistens.

Det ser ut som målene om å sikre lokale produksjonsmiljøer, ikke har blitt sett på som så viktige innen kringkastingspolitikken, men mangfold er fremdeles et sentralt stikkord, og dokumentaren er den sjangeren hvor det finnes størst mangfold og størst uavhengighet i produksjonen. Odd Isungset er ikke så opptatt av at det skal eksistere produksjonsselskap over hele landet, men om det innholdet selskapene kan produsere:

Jeg er mer opptatt av det da, at vi speiler hva som foregår og skjønner hvor sammensatt landet vårt er, enn at en nødvendigvis skal være så opptatt av å opprettholde et eller annet produksjonsselskap rundt omkring, men det er nå en sammenheng der. De to tingene henger forsåvidt sammen, og begge deler er viktig, men jeg synes den første biten er viktigere enn den andre egentlig (Odd Isungset, intervju).

Han er med andre ord mer opptatt av de kulturpolitiske hensynene enn av distriktspolitikk, og innholdet i produksjonene heller enn hvor selskapet har kontor. Der har dokumentaren spilt en viktig rolle i programtilbudet, og kan fremdeles være av betydning i å dokumentere det som skjer i hele Norge, ved å gå utenfor underholdningsstudioene og dypere enn nyhetene.

7 Avrunding: fremtiden og oppsummering

TV 2 er ikke eneste mediekanal som er nødt til å tenke profitt. Markedskreftene står sterkt innen alle medier, også i andre land, og den publisistiske tanken kan innen flere områder se ut til å gradvis måtte vike for økonomiske hensyn. Blant medieaktører finnes fortsatt en tro på en funksjon som den fjerde statsmakt, men kommersielle krefter har tatt styringen over mye av innholdet på kringkastingsfeltet uten å ta ansvar for at innholdet på kanalene skal oppfylle et samfunnsoppdrag. Det kan synes merkelig at store internasjonale konglomerater som eier kanaler og distribusjonsnett tar ut utbytte, uten at det stilles krav om at de må bidra økonomisk til produksjon av innhold som for eksempel dokumentar. Det er der mediepolitikken skal bidra i å stimulere til en produksjon som er viktig for samfunnet, men de tilgjengelige virkemidlene tillater bare påvirkning, ikke styring.

Kulturpolitikken lå i bunnen for opprettelsen av TV 2. Målet var særlig å fremme norsk innholdsproduksjon med en tro på at et styrket nasjonalt tilbud kunne hindre internasjonale kanaler fra å dominere det kommersielle kringkastingsmarkedet. Med tanke på norskspråklig innhold har TV 2 vært, og er fremdeles, en økonomisk og politisk suksess. Men importerte underholdningsformater produsert av selskaper som er eid av internasjonale aktører, trenger

ikke nødvendigvis styrke opp om identitet og kultur selv om språket som snakkes er norsk. Dokumentaren kan oppfylle de overordnede kravene for kulturpolitikken og mediepolitikken på en måte som få andre programformer kan argumentere for å gjøre. Programformen er viktig for ytringsfriheten og kan bidra til å sikre et mangfold, men er likevel, eller kanskje nettopp derfor, vanskelig å finansiere.

Jeg har i de foregående kapitlene belyst de politiske forutsetningene som ligger til grunn for den kommersielle allmennkringkasteren TV 2 og diskutert de økonomiske og produksjonsmessige forholdene for dokumentaren på kanalen. I dette avsluttende kapittelet vil jeg se på om målene med allmennkringkastingen er styrt av kulturpolitiske eller næringspolitiske hensyn, i tillegg til å kort diskutere i hvilken grad dokumentaren fremdeles har en fremtid etter hvert som medietilbudet stadig fragmenteres og gradvis beveger seg over på nye plattformer. Til slutt vil kapittelet runde av oppgaven med noen oppsummerende betraktninger.

7.1 Allmennkringkasting: kulturpolitikk eller næring?

Det kan se ut som myndighetenes interesse for TV 2 som allmennkringkaster er blitt mindre fremtredende på bekostning av interessen for mediebedriften TV 2 (Enli, Syvertsen og Østby Sæther 2006:54).

Flere hevder at de kan se en dreining i den politiske interessen for TV 2, og at den beveger seg bort fra de opprinnelige kulturpolitiske målene og i større grad fokuserer på næring. Det kan se ut som at behovet for å beholde arbeidsplasser og at det faktisk *skjer* en produksjon kan være viktigere enn innholdet og substansen i programmene.

Store konserner har fått ta stor kontroll innen mediemarkedet, og Rinde er kritisk til at det ikke ble gjort noen endringer med tanke på restriksjoner i krysseierskap mellom TV 2 og innholdsleverandørene, eller spesifisert noe om produksjon i distriktene. Etter signeringen av den andre konsesjonsavtalen i 2001, konkluderer hun med at kulturpolitikk ikke lenger var like viktig som økonomiske mål: ”Det kan se ut som investorenes ønske om profitt og TV 2s behov for stabile leverandører har bidratt til at de opprinnelige kulturpolitiske idealene i liten grad har blitt realisert” (Rinde 2006:261). Med den nye ”light”-avtalen fra 2011 er enda flere programkrav borte. I avtalen står mediearbeidsplasser generelt, og hovedkontor i Bergen spesielt, kanskje igjen som det viktigste kravene, mens de kulturpolitiske forventningene er mindre framtredende.

Som en stor arbeidsgiver med et kontor lokalisert utenfor hovedstaden har TV 2 hatt mulighet til å legge press på avtalen med staten. I et intervju med Enli i 2002 forteller daværende TV 2-

sjef Kåre Valebrokk at politikerne ikke vil få oppfylt sine forventninger til kanalen, for da vil det gå på bekostning av utbytte til eierne: ”Håpet om at vi en dag blir som de forventer, kommer aldri til å innfris, fordi den dagen det skjer, er TV 2 konkurs” (Enli 2006:300). Han uttaler at han er fornøyd med den konsesjonen som vil være gjeldene fra 2003, og viser til at TV 2 har vært flinke til å forhandle og at departementet antagelig har sett seg nødt til å bøye litt av for å få TV 2 med på konsesjonen. Til tross for noen mer spesifikke programkrav, var den andre konsesjonsavtalen altså en god avtale for TV 2.

Både myndigheter og kanal vil alltid forsøke å forhandle seg fram til best mulige forhold (Enli et.al. 2010:58). Gjennom å framstille kanalen som utfordret, i økonomisk krise, både i media og i dokumenter som allmennkringkastingsrapporter, kan TV 2 sikre de interessene som er viktigst for kanalens økonomi, noe de fram til i dag har sett ut til å klare forholdsvis godt. Et eksempel på noe som muligens kan ha vært et forhandlingskort, er den tidligere omtalte serien *Krigens pris..* TV 2 hadde bidratt med forprosjektmidler til prosjektet (som skulle regisseres av journalister fra kanalen og Odd Isungset) og gitt tydelige signaler at de ville samarbeide med det eksterne selskapet Flimmer film om prosjektet. I oktober 2010 trakk plutselig TV 2 seg fra å støtte og sende serien av budsjettmessige årsaker (Bergens Tidene 10.20.2010). Det førte til flere medieoppslag med kritikk av kanalens prioriteringer. Under to måneder senere, samme dag som kanalen signerte den nye avtalen med staten, valgte de likevel å støtte serien (Dagens Næringsliv 03.12.2010). Man kan spekulere i om det var en taktisk manøver for å vise at de ikke ville støttet så dyre produksjoner uten en avtale med staten. En annen grunn til å likevel si ja til å gå inn i serien, kan være at kanalen ønsket å betrygge politikerne og media om at de fortsatt vil ta samfunnsansvar.

TV 2 har vært opptatt av kanalens legitimitet, og av å ha et variert og aktuelt programtilbud som ikke kun springer ut fra konsesjonskravene. Graham Murdock hevder at ”[e]tter hvert som konkurransen øker i sektoren, hevder de kommersielle aktørene stadig mer høylytt at de ikke kan forventes å påta seg de tapene det medfører å fortsette å oppfylle kravene til allmennkringkasting, og at denne oppgaven bør være det eneste ansvarsområdet til de offentlig finansierte aktørene” (Murdock 2007:257). Dette kan også virke gjeldene for TV2, men samtidig så fortsatte kanalen i stor grad å opprettholde allmennkringkastingsprofilen også i det året de var uten konsesjonsavtale. Å være en allmennkringkaster synes som en viktig rolle og tittel for TV 2, og dokumentaren er en viktig del av det innholdet. Samtidig er det også tydelig at TV 2 ikke vil ta seg råd til å bruke mye penger på dokumentarproduksjon, og at dokumentarskaperne selv tar på seg en stor andel av kostnadene for å realisere sine prosjekter.

I konsesjonsavtalen fra 2003-2009 måtte TV 2 betale vederlag til staten for å få tilgang på privilegerte reklameinntekter. I den nye avtalen er dette forholdet snudd på hodet. Med staten som garantist for sikring av økte inntekter for TV 2, kan det synes merkelig at den nye avtalen inneholder så få konkrete programforpliktelser, og at ekstraintektene ikke er knyttet opp mot produksjon av bestemte programtyper.

Hvis man ser på de siste års overskudd for TV 2 gruppen, kan det peke mot et mulig framtidig scenario der de årlige 200-250 millioner kroner i ekstra inntekter kan gå rett inn i utbyttet til eierne, framfor å investeres i samfunnsoppbyggende innholdsproduksjon. Likevel er det grunn til å håpe og tro at kanalen fortsatt vil satse på substans fordi det er en viktig del av identiteten, og at TV 2 vil betale for kvalitetsproduksjoner fra uavhengige selskap, og ikke kun fokusere på enklere og billigere underholdning.

7.2 Dokumentarens rolle i en fragmentert mediehverdag

Med tilgang på stadig flere kanaler, kan det være grunn til å se på om kringkasterne vil ha mulighet for å være et samlende fora i dagens fragmenterte mediehverdag. Fjernsynet er fremdeles en viktig mediekanal, og til tross for at TV 2 fremdeles er Norges nest største kanal skjer det en fragmentering. I dagens mediehverdag kan man hevde at det vil bli stadig viktigere med medieinnhold som går i dybden, som ikke bare rapporterer om hendelser, men som forklarer dem og setter de i sammenheng. Spørsmålet blir om dokumentaren vil ha mulighet til å nå ut til store seermasser, og om allmennkringkasting fremdeles vil ha den funksjonen som allmennkringkastingsrådet framhevet om å bidra til at vi føler at vi ”faktisk lever i et samfunn” (1996) og bidra til å styrke norsk identitet.

Etter TV 2 sin avtale med staten går ut ved utgangen av 2015 er det usikkert hva som vil skje med allmennkringkasteren TV 2. Nettopp usikkerheten rundt framtiden med teknologiske utvikling og endringer i publikums seervaner er også grunn til at avtalen kun varer i fem år, mens den første var for ti, og den andre var for syv år. TV 2 må da finne ut om de vil være en kringkaster på linje med andre kommersielle aktører, eller fortsatt forsøke å leve opp til prinsippene for allmennkringkasting, og å ha til hensikt å oppfylle et selvpålagt samfunnsansvar. Det er usikkert om TV 2 fortsatt vil kunne få noen særfordeler, og om det i det hele tatt vil finnes noen fordeler som staten kan gi i bytte mot allmennkringkastingskrav. Det er en sannsynlighet for at det ikke vil finnes regulatoriske virkemidler igjen, og da er det eneste mediepolitiske virkemiddelet som gjenstår økonomisk støtte. Avgifter kan være en

mulighet for å styre en medieutvikling, men i et stadig mer internasjonalt mediemarked, og med hensyn til konkurransevridning, vil det være svært vanskelig å innføre.

Det som vil bli essensielt i utformingen av mediepolitikken fremover, blir å sikre ikke bare produksjon av dokumentar, men også å sørge for at de når ut til et publikum. Tv er fremdeles det viktigste visningsvinduet, og til tross for en økende grad av fragmentering, har både enkeltprogrammer og serier mulighet til å få høye seertall og sette dagsorden. Internett og nettv kan være et supplerende vindu, der den aktive mediebruker på utkikk etter noe med substans har mulighet til å se filmene, og fjernsynskanalene kan få en redaktørrolle også på nett.

Mangfold og kvalitet vil fremdeles være viktige stikkord, og konkurranse innen allmennkringkastingsfeltet vil fremdeles være ønskelig. I en brukerdefinert mediehverdag der programtilbudet i større grad vil bestå av enkeltprogram, kan det fremdeles være viktig at det finnes et dokumentar tilbud på de kommersielle aktørenes plattformer.

Fokuset i denne oppgaven har vært på TV 2 som er eneste kanal utenom NRK som har hatt en egen dokumentar-redaksjon og den eneste kommersielle allmennkringkasteren på fjernsyn. Man kan ikke utelukke muligheten for at andre kommersielle aktører kan komme på banen i framtiden. TVNorge har vist et ønske til å markere seg innen aktualitet og bli en viktigere aktør (Kampanje 05.07.2011), samtidig som NFI har gitt støtte til en web-dokumentar som skal vises på VG-nett (Rushprint 23.03.2011). I en audiovisuell mediehverdag som oversvømmes av underholdning, kan det muligens på en eller annen måte bli en konkurranse for å levere dokumentar og tiltrekke seg seergrupper ved å levere fordypende innhold. Dokumentaren vil nok uansett forbli en kostbar programform som ikke vil sikres av kun kommersielle interesser, og det vil fremdeles være behov for subsidiering.

Et utvidet produksjonsfond har vært drøftet som en måte å sikre allmennkringkasting på kommersielle kanaler. Et eventuelt utvidet eller nytt produksjonsfond kan bidra til subsidiering av kostnader også for visning og promotering av dokumentar og andre viktige programformer innen allmennkringkasting. I et brukerdefinert programtilbud vil tilgjengelighet stå sentralt, og da bør det også tilrettelegges for at dokumentarinnehold blir tilgjengelig billigere eller gratis – også hos kommersielle aktører. TV 2 sikter seg stadig inn mot større inntekter fra brukerbetaling, og til nå har brukerne i stor grad betalt for sportsrettigheter. Dokumentaren sin posisjon innen et brukerbetalingsystem kan også fungere, og publikum bør opplæres til å betale for kvalitetsinnhold, men en subsidiering av denne type innhold vil være nødvendig for å dekke kostnadene. I konkurranse med internasjonale medier vil fremdeles *norskprodusert* dokumentar være viktig i kulturpolitisk sammenheng, og en promotering gjennom store

mediekanaler, uavhengig av plattform, vil være viktig for at dokumentaren fortsatt skal kunne nå ut til store deler av befolkningen.

Dybdejournalistikk i dokumentarform har en unik mulighet til å sette dagsorden og være utgangspunkt for medieinnhold i flere mediekanaler. For å sikre produksjon av den type dokumentar som forsvant med TV 2 sin interne Dokument 2-redaksjon, bør det også vurderes opprettet en egen støtteordning for dagsaktuelle filmer med kritisk fokus, som har til hensikt å avsløre kritikkverdige forhold i samfunnet. En mulighet kan være å opprette en større og mer omfattende støtteordning for gravejournalistikk generelt, der man kan slå sammen noe av filmstøtten og pressestøtten til et fond som er plattformnøytralt, men som samtidig legger til rette for å muliggjøre produksjon av kvalitetsdokumentar. Mediestøtteutvalget diskuterte ikke dokumentarfilmen i sin rapport, og dokumentar er inne på filmpolitikken sitt domene heller enn å ha vært et fokus for mediestøtten. I framtiden vil det være særlig relevant å tenke nytt rundt fremtidige løsninger for å få produsert grundig journalistikk – og få den ut til folket gjennom de til en hver tid mest relevante plattformene.

Kringkasting, som samtidig utsendelse av signaler der folk ser på et program til samme tidspunkt, vil ikke stå like sentralt, men nettopp derfor vil det være viktig at et dokumentartilbud eksisterer som en programform som folk kan oppsøke *aktivt* for å bli opplyst. For TV 2 sin del vil det av den grunn være viktig det også finnes et tilbud til den aktive seer som ikke kun vil ha lettbeint underholdning. TV 2 kan ta et ansvar for å gi publikum det de *ikke visste at de ville ha*, og promotere det programinnholdet og fortsatt forsøke å sette dagsorden.

Hvis TV 2 innser at de har en plikt, både som medieaktør med et publisistisk mål og som allmennkringkaster med implisitte krav til å satse på fordypende innhold, vil kanalen fortsette med å levere dokumentar som er viktig for samfunnet – også etter 2015.

7.3 Avslutning

Det kan synes merkelig at staten inngår en avtale som sikrer TV 2 solide inntekter uten at staten stiller krav til sending av dokumentarprogram. Det gir grunn til å stille spørsmål rundt de mediepolitiske målsetningene med kommersiell allmennkringkasting og om TV 2 har fått fokusere for mye på profitt, heller enn å sikre de kulturpolitiske målsetningene. Politikernes makt over TV 2 er begrenset, og med få spesifiserte innholdskrav kan avtalen se ut som et desperat forsøk på å beholde hovedkontoret i Bergen.

TV 2 har ikke gått bort fra sitt samfunnsoppdrag, men nedskjæringene har rammet dybdejournalistikken og aktualiteten. Nedleggelsen av den interne Dokument 2-redaksjonen markerte et tegn på redusert satsing, og har blitt tallfestet til en besparelse på 10-15 millioner kroner årlig. Fjerning av grunnpilaren ”aktualitet” sender et tydelig signal om at det kun er nyheter, sport og underholdning som kommer til å stå i fokus.

TV 2 har spilt en viktig rolle innen allmennkringkasting, men hvis nyheter og norskprodusert underholdning er nok til å oppfylle prinsippene for allmennkringkasting, har ikke myndighetene gjort en god nok jobb med å få uttelling for den mediepolitikken som føres. Kostnadskrevende innhold som dokumentarprogram kan være med på å markere at TV 2 tar allmennkringkastingsoppdraget seriøst, men om det er *viktigere* enn plikten til utbytte ovenfor eierne vil alltid være en vurderingssak for kanalen, og kanskje også avhengig av konkrete krav og eventuelle sanksjoner.

Dokumentar er en viktig programform for å oppfylle allmennkringkastingskravene, men dokumentarproduksjon for TV 2 er også avhengig av statlig støtte. TV 2 går inn i en liten andel av prosjektene som blir foreslått, og betaler ofte kun en fjerdedel av de faktiske kostnadene. Med begrensede finansieringskilder og mange om beinet er dokumentarskaperne i en presset situasjon. Med et høyt tilfang av dokumentarskaperne og en stor grad av idealisme, har TV 2 mulighet til å presse ned prisen de betaler for dokumentarer.

Seertall og reklameinntekter er helt avgjørende for en kommersiell kanal. Hvis dokumentarskaperne må tilpasse seg TV 2s ønsker kan det også virke styrende på hva slags dokumentarer som blir produsert og vist på kanalen. TV 2 er avhengige av et profesjonelt miljø som kan levere gode produksjoner til kanalen, men prisene i dagens marked sikrer ikke den kontinuiteten som er nødvendig for at dokumentarskaperne får utnytte sine ferdigheter og øke sin kompetanse i stor nok grad. Dokumentarfilmskaperne som kun drives av idealisme kan levere produksjoner til kanalen, og de kan lage dem billig. Uten profesjonelle miljøer som kan grave fram aktuelle og kritiske saker, vil det få konsekvenser for dokumentarens rolle og dens evne til å sette dagsorden. Hvis det skjer et for stort skifte i form og dokumentarene kun tar opp enklere tema til fordel for fordypning, kun beskriver istedenfor å undersøke, eller kun vil underholde og ikke avsløre, vil det påvirke den funksjonen dokumentaren kan ha i samfunnet.

Dokumentarens potensielle rolle er for viktig til at dokumentarproduksjon kan baseres på gratisarbeid. Det er tilnærmet umulig å tjene penger på dokumentar i Norge i dag, og det er ingen kommeriselle motiver som sikrer en produksjon. Dokumentarer kan sikre den fordypningen som kommersielle krefter styrer unna. Nettopp derfor er dokumentaren viktig.

Det har lenge vært et stort behov for en økning i støtten til dokumentarproduksjon, men dette behovet har nå blitt enda tydeligere. Statlige bevilgninger ser ut til å være det eneste som kan sikre en ikke-kommersiell programform som kan bygge opp under demokratiet og bidra til å sikre språk, identitet, kultur, mangfold og kvalitet. Med så gode argumenter for å støtte dokumentaren, synes det merkelig at staten ikke legger enda bedre til rette for produksjon og visning.

Selv om statlige støtteordninger subsidierer produksjonen av dokumentar på TV 2, må det også være et ønske fra TV 2 om å bidra, både økonomisk til produksjonsselskapene, men også i form av å utføre et samfunnsoppdrag gjennom å servere seerne kvalitetsinnhold og fordypning. Det er verd å bemerke at etter en nedgang i satsing på dokumentaren internt, og en periode med lite innkjøp, ser det ut som om TV 2 vil satse på dokumentaren også fremover.

I sine allmennkringkastingsregnskap skryter TV 2 av å ha vært med på å bygge opp et solid dokumentarmiljø i Norge. Forhåpentligvis vil kanalen også i fremtiden være villige til å betale for dokumentarer fra det miljøet og bidra til at det består. Med historiske overskudd de siste årene, og en ny avtale med staten skulle det egentlig bare mangle. TV 2 bør være et sentralt visningsvindu for dokumentaren – og både TV 2 og statens gjennomføring av mediepolitikken må bidra til at det blir en realitet.

8 Kilder

Intervjuer

Per Christian Magnus, intervjuet 2. november 2010

Nina Økland, intervjuet 16. november 2010

Odd Isungset, intervjuet 15. november 2010

Tore Buvarp, intervjuet 11. november 2010

Vebjørn Hagen, intervjuet 30. november 2010 (samt i e-post: 8. juli 2011)

Litteratur

Bastiansen, Henrik Grue (2011) *Vaktbikkjefjernsynet: kritisk journalistikk og undersøkende dokumentar i norsk TV*, Kristiansand: IJ-forlaget.

Brinch, Sara (2001) "Hva er dokumentarfilm" i Sara Brinch og Gunnar Iversen *Virkelighetsbilder: norsk dokumentarfilm gjennom hundre år*, Oslo: Universitetsforlaget.

Corner (1996) *The Art of record*, Manchester: Manchester University Press.

Dahl, Hans Fredrik og Rolf Høyer (2003) *Spillet om TV 2: da Norge fikk kommersielt fjernsyn*, Oslo: N.W. Damm & Søn AS.

Diesen, Jan Anders (2005) *Fakta i forandring: fjernsynsdokumentaren i NRK 1960-2000*, Kristiansand: IJ-forlaget.

Enli, Gunn, Hallvard Moe, Vilde Schanke Sundet, Trine Syvertsen (2010) *Tv: en innføring*, Oslo: Universitetsforlaget.

Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan utforsker man medieerfaringer?: kvalitativ metode*, Kristiansand: IJ-forlaget.

Gripsrud, Jostein (2002) *Mediekultur, mediesamfunn*, Oslo: Universitetsforlaget.

Iversen, Gunnar (2009) *Dokumentar uten framtid?* Kronikk. Dagsavisen, 23.08.2009.

Kilborn, Richard og Izod, John (1997) *An introduction to television documentary: confronting reality*, Manchester: Manchester University Press.

Lowe, Gregory Ferrell og Bardoel, Jo (2007) *From public service broadcasting to public service media*, Göteborg: Nordicom.

- Moe, Hallvard (2008) Morgendagens NRK – Allmenntidsskrift 15(4), Oslo: Universitetsforlaget.
- Murdock, Graham (2007) ”Å bygge den digitale allmenningen. Offentlig kringkasting i Internettalderen”, i B. Gentikow og E.G. Skogseth (red.): *Medier og demokrati*, Oslo: Spartacus. s. 247–268.
- Mølster, Ragnhild (2007) *Journalisten, folket og makten: en retorisk studie av norsk journalistisk fjernsynsdokumentar*, Bergen: Universitetet i Bergen.
- Nichols, Bill (1991) *Representing reality: issues and concepts in documentary*, Bloomington: Indiana University Press.
- Nichols, Bill (1994) *Blurred boundaries: questions of meaning in contemporary culture*, Bloomington: Indiana University Press.
- Nichols, Bill (2001) *Introduction to documentary*, Bloomington: Indiana University Press.
- Price, Monroe E. og Marc Raboy (2003) *Public service broadcasting in transition: a documentary reader*, The Hague: Kluwer Law International.
- Rinde, Sissel (1999) *Statlig styring av kommersielle aktører i mediene: en analyse av vilkårene for den norske fjernsynsproduksjonsbransjen etter etableringen av TV 2*. Hovedoppgave. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Rinde, Sissel (2006) “Store forhåpninger” i Trine Syvertsen, Gunn Enli og Susanne Østby Sæther (red.) *Et Hjem for oss – et hjem for deg?: analyser av TV 2*, Kristiansand: IJ-forlaget. s. 248-262
- Roppen, Johann (2004) *Medieindustrien: ei innføring i medieøkonomi*, Oslo: Samlaget.
- Syvertsen, Trine (1997) *Den store TV-krigen: norsk allmennfjernsyn 1988-96*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Syvertsen, Trine (2004) *Mediemangfold*, Kristiansand: IJ-Forlaget.
- Syvertsen, Trine, Gunn Enli og Susanne Østby Sæther (red.) (2006) *Et Hjem for oss – et hjem for deg?: analyser av TV 2 (2. utgave)*, Kristiansand: IJ-forlaget.
- Sørenssen, Bjørn (2001) *Å fange virkeligheten: dokumentarfilmens århundre*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Winston, Brian (2000) *Lies, damn lies and documentaries*, London: BFI Publishing.
- Østbye, Helge (1995) *Mediepolitikk: skal medieutviklingen styres?*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Østbye, Helge (2009) ”Samfunnsoppdraget under press” i Martin Eide (red.) *Journalistiske nyorienteringer*, Oslo: Scandinavian Academic Press. s.103-123.

Rapporter og offentlige dokumenter

Allmennkringkastingsrådet (1996) *Allmennkringkastingsrapport*.

URL:<http://www.medietilsynet.no/Oppslag/Publikasjoner1/Allmennkringkastingsrapporter/> [07.07.2011]

Det danske filminstitutt (2010) *Evaluering af public service puljen*.

URL:<http://kum.dk/Nyheder-og-Presse/Pressemeddelelser/2010/Februar/Public-service-puljen-giver-bedre-tv/> [23.03.2011]

Dokumentaristene (2009) *Innspill til kulturløftet 2.0*.

URL:<http://dokumentaristene.no/Nyheter/1951B214-A11E-4AF2-9412-82452B667F57.html> [10.07.2011]

ECON (2006) *Rammevilkårene for film- og tv-produksjoner og kino*.

URL:http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kkd/hdk/2005/0010/ddd/pdfv/276267-econ-rapport_2006-001.pdf [10.07.2011]

Fond for lyd og bilde (2010) *Årsmelding 2010*.

URL:<http://fondforlydogbilde.no/sitefiles/55/510021AarsmeldingLydBilde2010-Lav.pdf> [10.07.2011]

Innst. S. nr. 24 (2007-2008) *Om kringkasting i en digital framtid*. Innstilling fra familie- og kulturkomiteen

Kirke- og Kulturdepartementet (2009) *Kunngjøring av avtale om formidlingspliktig kommersiell allmennkringkaster i fjernsyn*.

URL:http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Medier/Kunngjoring%E2%80%93formidlingspliktig_kommersiell_allmennkringkasting_i_fjernsyn_okt2009.pdf [20.10.2010]

Kulturdepartementet (1991) *Konsesjonsvilkår TV 2 1992 – 2002*.

URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/andre/konsesjon/2000/tv2-konsesjonsvilkar.html?id=98951> [07.07.2011]

Kulturdepartementet (2001) *Konsesjonsvilkår for TV 2 AS i perioden 1. januar 2003 til 31.*

desember 2009. URL: <http://www.regjeringen.no/nn/dep/kud/dokument/Andre-dokument/Konsesjon/2001/konsesjonsvilkar-for-tv-2-as-i-perioden-.html?id=98962> [07.07.2011]

Kulturdepartementet (2010) *Avtale om status som formidlingspliktig allmennkringkaster 2011-*

2015. URL: http://www.regjeringen.no/upload/KUD/Medier/TV2-avtalen_underskrevet_av_Hildrum_og_Huitfeldt_03des2010.pdf [07.07.2011]

Lindrup, Mia (2010) *Kvalitet og mangfold – kartlegging av regional filmvirksomhet*. På vegne av Norsk Filminstitutt.

Medietilsynet (2009) *Allmennkringkastingsrapport*.

URL:<http://www.medietilsynet.no/Oppslag/Publikasjoner1/Allmennkringkastingsrapporter/> [04.07.2011]

Norsk Filmfond (2004) *Årsmelding 2004*.

- NOU (1985: 11) *TV 2: om etablering av en ny permanent riksdekkende fjernsynskanal.*
- NOU (2010: 14) *Lett å komme til ordet – vanskelig å bli hørt. En moderne mediestøtte.*
- Respons analyse (2011) *Medievaner og holdninger.* På oppdrag fra Nordiske Mediedager.
URL: <http://www.nordiskemediedager.no/assets/Medieunderskelsen-2011/Medievaner-journalister2011pdf.pdf> [07.07.2011]
- St.meld. nr 57 (2000-2001) *I ytringsfrihetens tjeneste – mål og midler i mediepolitikken.*
- St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014.*
- St.meld. nr 30 (2006-2007) *Kringkasting i en digital fremtid.*
- St.meld. nr 6 (2007-2008) *NRK-plakaten "Noe for alle. Alltid".*
- St.meld. nr 22 (2006-2007) *Veiviseren – for det norske filmløftet.*
- Prop. 1 S (2010–2011) *Proposisjon til Stortinget. Statsbudsjett.*
- TV 2 1997 - 2009 *Allmennkringkastingsregnskap.* URL: <http://www.tv2.no/omtv2/mediehuset/> [04.07.11]
- TV 2 (2001) *Konsesjonssøknad mai 2001.*
URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/andre/konsesjon/2001/tv-2-as---konsesjonssoknad.html?id=98960> [07.07.2011]
- TV 2 (2009) *Søknad om status som formidlingspliktig allmennkringkaster 2011-2015.*
URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/andre/konsesjon/2001/tv-2-as---konsesjonssoknad.html?id=98960> [07.07.2011]
- Fritt ord (2011) *Stiftelsens formål.* URL: http://www.fritt-ord.no/no/om_fritt_ord/category/stiftelsens_formal/ [28.07.2011]
- NFI (2008) *Facts and Figures 2008 – Production, Distribution & Exhibition Statistics.*
URL:<http://www.nfi.no/Norsk+film/Statistikk%2C+analyse+og+rapportering> [28.07.11]
- NFI (2009a) *Facts and Figures 2009 – Production, Distribution & Exhibition Statistics.*
URL:<http://www.nfi.no/Norsk+film/Statistikk%2C+analyse+og+rapportering> [28.07.11]
- NFI (2009b) *Årsrapport.*
URL:<http://www.nfi.no/Norsk+film/Statistikk%2C+analyse+og+rapportering/Rapporter/%C3%85rs-+og+kvartalsrapporter.89466.cms> [28.07.11]
- NFI (2009c) *Disponible midler 2009.*
URL:<http://www.nfi.no/Bransje+%26+tilskudd/Tildelinger+%26+informasjonsarkiv/Tildelinger+2009> [28.07.11]
- NFI (2010a) *Facts and Figures 2010 – Production, Distribution & Exhibition Statistics.*
URL:<http://www.nfi.no/Norsk+film/Statistikk%2C+analyse+og+rapportering> [28.07.11]

NFI (2010b) *Årsrapport.*

URL:<http://www.nfi.no/Norsk+film/Statistikk%2C+analyse+og+rapportering/Rapporter/%C3%85rs-+og+kvartalsrapporter.89466.cms> [28.07.11]

NFI (2010c) *Disponible midler 2010.*

URL:<http://www.nfi.no/Bransje+%26+tilskudd/Tildelinger+%26+informasjonsarkiv/Tildelinger+2010> [28.07.11]

NFI (2011) *Disponible midler 2011.*

URL:<http://www.nfi.no/Bransje+%26+tilskudd/Tildelinger+%26+informasjonsarkiv/Tildelinger+2011> [28.07.11]

With, Christian (2008) *Markedet for uavhengige TV produksjoner i Norge.* På oppdrag fra Norske film og tv- produsenters forening.

URL:<http://www.dlapiper.com/files/Publication/7162ff7c-0fe6-4b32-8da0-036ab762a56f/Presentation/PublicationAttachment/8c44e1e9-0342-43f8-b3a2-04f8c1803987/Markedet%20for%20uavhengige%20TV-produksjoner%20i%20Norge.pdf> [10.07.2011]

Nyheter

Aftenposten (09.10.2009) *TV 2s mest dramatiske dag.*

Aftenposten (06.12.2009) *Det beste for seerne.*

Aftenposten (09.12.2010) *Tilpasning som smerter.*

Bergens Tidene (03.12.2005) *Fortviler over TV 2s dokumentarkutt.*

Bergens Tidene (20.12.2005) *TV 2 kjøper inn færre dokumentarer.*

Bergens Tidene (17.11. 2007) *Sammfunnsoppdrag søker TV-kanal.*

Bergens Tidene (20.10.2010) *TV 2 skrinlegger prestisjeprosjekt.*

Bergens Tidene (30.10.2010) *Ny forskrift skal sikre TV 2.*

Dagbladet (26.08.2009) *TV 2 legger ned Dokument 2.*

Dagens Næringsliv (19.08.2003) *Tilbake i TV 2-varmen.*

Dagens Næringsliv (02.12.2009) *"Dokument 2" økte mest.*

Dagens Næringsliv (03.12.2010) *Betaler krigens pris likevel.*

Dagens Næringsliv (18.12.2009) *Krever mer til færre.*

Dansk Journalistforbund (14.04.2010) *Public Service-pulje kan koste dyrt.*

URL:<http://journalistforbundet.dk/Nyheder/2010/April/Public-Service-pulje-kan-koste-dyrt/> [22.02.2011]

- Kampanje (19.10.2009) *Øker prisen med over 1500 prosent.*
URL:<http://www.kampanje.com/medier/article5243585.ece> [27.07.2011]
- Kampanje (05.03.2010) *TV 2-kutt gir handlekraft.*
URL:<http://www.kampanje.com/medier/article5228555.ece> [30.08.2011]
- Kampanje (25.05.2011) *TV 2 mot ny resultatrekord.*
<http://www.kampanje.com/medier/article5616937.ece> [11.07.2011]
- Kampanje (05.07.2011) *TVNorge er blitt viktigere.*
URL:<http://www.kampanje.com/markedsforing/article5661368.ece> [27.08.2011]
- Kulturdepartementet (27.04.2011) *Doblet støtte til TV-drama.* Pressemelding Nr.: 36/11.
URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressemeldinger/2011/doblet-stotte-til-tv-drama.html?id=641226> [11.07.2011]
- Kulturdepartementet (05.10.2010) *Filmløftet fortsetter: 32 millioner mer til satsing på dokumentar, fjernsynsdrama og kinofilm.* Pressemelding Nr.: 85/10.
URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressemeldinger/2010/filmløftet-fortsetter-32-millioner-mer-t.html?id=619591> [11.07.2011]
- Kulturdepartementet (03.12.2010) *TV 2-avtale underteikna.* Pressemelding Nr.: 104/10.
URL:<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressemeldinger/2010/tv2-avtale-underteikna.html?id=627197> [11.07.2011]
- Rushprint (05.07.2009) *Motlys dropper dokumentarfilm.*
URL:<http://rushprint.no/2009/7/motlys-dropper-dokumentarfilm> [20.07.2011]
- Rushprint (17.08.2009) – *Det handler ikke bare om penger.*
URL:<http://rushprint.no/2009/8/norsk-dokumentarfilm-har-en-fremtid> [20.07.2011]
- Rushprint (20.01.2010) *Hva vil TV 2 med dokumentaren?* URL:<http://rushprint.no/2010/1/har-tv2-gitt-opp-dokumentaren> [20.07.2011]
- Rushprint (25.02.2010) *Veivalg for dokumentaren.* URL:<http://rushprint.no/2010/2/veivalg-for-dokumentaren> [27.07.2011]
- Rushprint (06.05.2010) *For mange små aktører.* URL:<http://rushprint.no/2010/5/for-mange-sma-aktorer> [27.07.2011]
- Rushprint (09.08.2010) *Dokumentert virkelighet?*
URL:<http://rushprint.no/2009/8/dokumentert-virkelighet> [27.07.2011]
- Rushprint (23.03.2011) *NFI støtter web-dokumentar.* URL:<http://rushprint.no/2011/3/ny-plattform-for-dokumentar> [21.08.2011]
- TV2.no (30.03.2009) *TV 2 varsler endringer.* URL: <http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/tv2-varsler-endringer-2652259.html> [26.07.2011]
- TV2.no (18.08.2010) *Dokument 2.* URL: <http://www.tv2.no/omtv2/aktuelt/dokument-2-3267406.html> [02.07.11]

TV2.no (03.12.2010) *TV 2-sjefen: – Vi skal være et sterkt alternativ til NRK.*
URL:<http://www.tv2.no/nyheter/innenriks/tv-2sjefen-vi-skal-vaere-et-sterkt-alternativ-til-nrk-3357356.html> [03.08.11]

TV2.no (2011) *Norges største kommersielle mediehus.* URL:<http://www.tv2.no/omtv2/norges-stoerste-kommersielle-mediehus-1622294.html> [25.07.2011]

TV2.no (07.02.2011) *Storsatsing etter rekordresultat i TV 2.* URL:
<http://www.tv2.no/omtv2/pressemeldinger/storsatsing-etter-rekordresultat-i-tv-2-3409356.html> [25.07.2011]

TV2.no (30.08.2011) *Sterk Dokument 2-høst.* URL:<http://www.tv2.no/omtv2/sterk-dokument-2hoest-3571244.html> [30.08.2011]

VG (27.08.2009) *TV 2 må ofre – Dokument 2.*

Øvrig informasjon innhentet per e-post

NFI, e-post 15. august 2011. Intern statistikk 2009 (Ivar Køhn).

Synovate, e-post 14. juni 2011. Informasjon om omdømmeundersøkelsen (Karen Lillebø).

9 Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Problemstillinger som skal besvares:

- Hvorfor er allmennkringkasting viktig i et mediepolitisk perspektiv, og hva gjør dokumentaren viktig for samfunnet?
- Hvordan legges det til rette politisk (herunder også økonomisk) for produksjon av dokumentar (-filmer og -serier) på andre kanaler enn NRK. Uavhengig om det dreier seg om egenproduksjon, co-produksjon med uavhengige produsenter eller kjøp av visningsrett.
- Hvilke finansieringsmodeller for enkeltproduksjoner kan være aktuelle i framtiden?
- På hvilken måte kan man sikre best mulig produksjon og kontinuitet i dokumentarfilmbransjen?
- Hvilke incentiver har kanaler (som TV 2) for å sende dokumentar?

Personalia:

Bakgrunn

Dokumentar som sjanger og dens funksjon

- Hva er en dokumentar?
- Allmennkringkasting (definisjon? Hvordan plassere dokumentar innunder?)
- Markedssvikt (vil markedet produsere i stor nok grad selv? Må det mediepolitisk legges til rette for produksjon gjennom støtteordninger? Konesjon?)
- En viktig sjanger? Funksjon i samfunnet? (dybde, demokrati, opplysning osv.)
- Fjernsynsdokumentar vs. Kinodokumentar (ikke utelukkende kategorier?)
- Behov for dokumentarer på flere kanaler enn NRK? – evt. hvorfor?
- Sett noen endring/utvikling i dokumentarer på fjernsyn de siste tiår? Antall? Form?
- Hvorfor ser folk dokumentarfilm og –serier?
- Hvorfor sender TV-kanaler dokumentarfilm og –serier?

TV 2 og dokumentarer

- Hvorfor sender TV 2 dokumentarer? Konesjonskrav? Legitimitet? Kommersiell verdi? (koster ti ganger mer å produsere selv enn å kjøpe inn?)
- Nedleggelse av Dokument 2. Følger?
- Framtidig satsing på dokumentar
- Hvilken type dokumentarfilm kjøpes inn fra uavhengige produsenter/prod.selskap?
- For TV 2: Hvilke økonomiske forutsetninger må til for å opprettholde/utvide produksjon/innkjøp av dokumentar?

Filmbransjen og dokumentar

- Hvor viktig er det for uavhengige produsenter og produksjonsselskap å ha flere kringkastere å selge produksjoner til?
- Hvordan må man tilpasse seg kringkaster?
- Mulig å finansier uten TV-avtale? På hvilket stadium i produksjon gjør man TV-avtale?
- Finansieringsmuligheter i dag?
- Hvilke finansieringsrammer/-muligheter er ønskelige (utopi?)
- 32 mill ekstra til NFI i statsbudsjettet for 2011 – hvor mye går til dokumentar? Er det nok?

Mulige finansieringsmodeller for enkeltproduksjoner

- Legge fram og diskutere muligheten for (evt. fordeler og ulemper ved) modeller som finnes i andre land - Contestable funding (New Zealand), top-slicing (diskusjon England) og Public Service pulje (innført Danmark)⁴⁶
- Skjønnsbasert tilskudd for enkeltproduksjoner (forslag st.meld nr. 30 (2007))

Framtiden

- Mediestøtteutvalget. Forventninger?
- Plattformnøytral mediestøtte?
- Fragmentering – færre deler felles medieopplevelser, hva har det å si for dokumentaren?
- Kan kanalene ta ansvar for produksjon av dokumentar alene? Må staten ta ansvar? Vekting kanaler/stat?

Annet...

- *Det er flere visningsmuligheter (flere kanaler) enn tidligere, billigere å produsere (billigere utstyr). Hva har dette å si? på lengre sikt?*
- *Lite kontinuitet og profesjonalisering i dokumentarfilmbransje. Dominert av unge idealister som ikke stiller krav til stabil inntekt, men kun vil gjennomføre sitt prosjekt. Vanskelig å leve av dokumentarproduksjon?*
- Ca 10% av midlene til NFI går til dokumentarfilm. Stadig flere om beinet? Små andeler. Støtte fra NFI og en kringkaster dekker ofte rundt 50-60% av budsjett.

⁴⁶ er på 75 mill der 30% til dokumentarproduksjon for kommersielle kanaler. Skal komme i tillegg til de public service forpliktelser de allerede har. Kritikk: har finansiert produksjon av lettilgjengelige programmer på utenlandskeide kanaler. Bør stilles større krav til originalitet og nyskapning? Hvorfor finansieres denne potten av lisensbetalerne og ikke de kommersielle kanalene selv?

Vedlegg 2: Om informantene

Per Christian Magnus, intervjuet 2. november 2010

Begynte å jobbe som utenriksreporter i TV 2 i 1994. Han var leder for Nordisk Film i Bergen fra 1998-2000, og begynte i Dokument 2 i 2000. Jobbet i Dokument 2 fram til nedleggelsen i 2009, både som reporter og produsent - og var leder for redaksjonen i 2001-2003. Tok sluttpakke, men sa den fra seg igjen og jobber nå i NRK Hordaland. Utdannet ved UiB og filmutdanning fra USA.

Nina Økland, intervjuet 16. november 2010

Ekspedisjonssjef i medieavdelingen til Kulturdepartementet. Har jobbet i medieavdelingen siden 1994 hvor hun tidligere jobbet i avdelingen med film og økonomi. Var nestleder i medieavdelingen fra 01/02 og har vært leder siden våren 2010.

Vebjørn Hagen, intervjuet 30. november 2010

Er prosjektleder i programavdelingen til TV 2, noe som betyr at han ansvar for innkjøp av dokumentar og fakta. Har jobbet i TV 2 siden oppstarten i 1992, og hatt ansvar for innkjøp av dokumentar de siste 10 årene. Var delvis en del av Dokument 2-redaksjonen i 2002 og 2003, men har ellers ikke hatt noe med den interne Dokument 2-redaksjonen å gjøre. Han forholder seg nå også til de som har tatt sluttpakker med avtale om å levere filmer til TV 2.

Odd Isungset, intervjuet 15. november 2010

Har jobbet i TV 2 siden oppstarten i 1992. Han var redaksjonssjef fra 1994-1996, og under en midlertidig nedleggelse av den interne redaksjonen i 1996 var han i en periode den eneste som produserte dokumentarer internt. Jobbet i Dokument 2 fram til 2009, men et avbrekk for å jobbe med rikets tilstand 2000-2002. Var sjef for Dokument 2 også i perioden 2003-2007. Tok sluttpakke ved nedleggelsen. Han jobbet 10 år i NRK før han begynte i TV 2 og har også vært leder av PFU i flere år.

Tore Buvarp, intervjuet 11. november 2010

Produsent og daglig leder i Fenris Film som holder til i Oslo. Startet opp selskapet i 1992, og selskapet har produsert 50-60 dokumentarer siden da – flere for TV 2. Har laget filmer både for fjernsyn og kino, både journalistiske dokumentarer og filmatiske filmer. Har studert ved Universitetet i Bergen og på dokumentarlinja i Volda. Jobbet litt freelance og var innom lokal-tv før han starta Fenris Film.

Vedlegg 3: Utdrag fra konsesjonsavtaler

Utdrag fra konsesjon TV 2 1992-2002

6. Programspørsmål.

TV 2 A/S skal etablere egen nyhets- og aktualitetsavdeling.

Programprofilen i TV 2 skal baseres på prinsippene om allmennkringkasting. Dette innebærer at:

1. Det skal være et langsiktig mål at sendingene kan mottas av hele befolkningen.
2. Sendingene skal over tid inneholde en variert programmeny med program for så vel brede som smale seergrupper, herunder den samiske befolkningsgruppe og minoriteter.
3. Det skal være daglige nyhetssendinger.
4. Allmennkringkastingsprogrammene skal bidra til å styrke norsk språk, identitet og kultur.
5. TV 2 skal ha redaksjonell selvstendighet

TV 2 A/S skal selv hovedsakelig produsere nyhets- og aktualitetsprogrammer. Den øvrige programvirksomhet skal fortrinnsvis baseres på innkjøp av programmer fra andre norske og utenlandske produsenter.

Minst 50 % av kanalens programmer skal være norskprodusert i løpet av 8-9 år.

I forhold til sine egne ansatte skal TV 2 A/S sikre seg rettighetene til programmene på en måte som muliggjør sekundærutnyttelse av programmene.

Utdrag fra konsesjonsavtale 2003-2009

§ 3-2 Overordnede krav til sendingene

Konsesjonens programvilkår gjelder for TV 2s allmennkringkastingskanal distribuert analogt eller digitalt via satellitt, analogt eller digitalt via kabelnett, samt via analoge bakkesendere.

TV 2s sendinger skal baseres på prinsippene for allmennkringkasting. Dette innebærer at; programmenyen skal ha tematisk og sjangermessig bredde, både hva gjelder sammensetningen av programkategorier og sammensetningen innenfor den enkelte programkategori, jf også § 3-3.

- b) det skal være programmer for både brede og smale seergrupper.
- c) sendingene skal bidra til å styrke norsk språk, identitet og kultur.
- d) minst halvparten av TV 2s sendinger skal være norskpråklige.

TV 2 har som intensjon å styrke andelen norskpråklig produksjon i konsesjonsperioden.

TV 2 skal hvert år utarbeide allmennkringkasterregnskap i overensstemmelse med de til en hver tid gjeldende standarder fra EBU. Dette skal sendes Statens medieforvaltning innen 15. mars.

§ 3-3 Spesifikke krav til sendingene

1. TV 2 skal ha daglige, egenproduserte nyhetsendinger.
2. TV 2 skal jevnlig sende aktualitets- og dokumentarprogrammer.
3. TV 2 skal ha daglige norskspråklige sendinger for barn under 12 år med mindre det foreligger spesifikke redaksjonelt begrunnede unntak.
4. TV 2 skal jevnlig ha norskspråklige sendinger for unge.
5. TV 2 skal sende norskspråklig drama.
6. TV 2 skal ha egne programmer som gjenspeiler mangfoldet i norsk og internasjonalt kulturliv.
7. TV 2 skal ha egne programmer eller programinnslag for den samiske befolkning. Disse skal som hovedregel være på samisk.
8. TV 2 skal ha egne programmer eller programinnslag for etniske minoriteter.
9. TV 2 skal sende livssynsprogrammer.

Utdrag fra avtale om formidlingspliktig allmennkringkaster 2011-2015

§ 3-1 Overordnede krav til sendingene

Sendingene på TV 2s hovedkanal skal baseres på prinsippene for allmennkringkasting.

Kanalens programprofil skal være av allmenn karakter og interesse, og programmenyen skal ha tematisk og sjangermessig bredde, både hva gjelder sammensetningen av programkategorier og sammensetningen innenfor den enkelte programkategori. Kanalen skal ha programmer for både brede og smale seergrupper.

§ 3-2 Spesifikke krav til sendingene

TV 2s hovedkanal skal i hele avtaleperioden minst sende

1. Daglige egenproduserte nyhetsendinger med base i den sentrale nyhetsredaksjonen
2. Ukentlige norskspråklige program for barn
3. Jevnlige norskspråklige program for unge

TV 2 skal formidle på hovedkanalen norsk film og tv-drama på tilnærmet samme nivå som i perioden 2007 – 2009. Kostnadene ved produksjon av Hotel Cæsar skal holdes utenfor.

Norskspråklige programmer skal utgjøre minst 50 % av sendetiden.